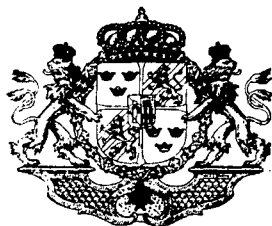

STATISTISKA MEDDELANDEN

SER. A. BAND IV: 4

UNDERSÖKNING

ANGÅENDE

MEJERIHANTERINGEN

AV

STATISTISKA CENTRALBYRÅN

Intill den 29 december 1930 har offentliggjorts:

Sveriges officiella statistik.

[Är avdelning förut offentliggjord i serien Bidrag till Sveriges officiella statistik, angives inom parentes avdelningens littera i nämnda serie.]

Folkmängden och dess förändringar.

Folkräkningen, av statistiska centralbyrån: 1910: I—IV; 1920: I—V. [Litt. A.]

Folkmängden inom administrativa områden, av statistiska centralbyrån: åren 1910—1929. [Litt. A.]

Befolkningsrörelsen, av statistiska centralbyrån: åren 1911—1927; översikt för 1901—1910; 1911—1920. [Litt. A.]

Ut- och invandring, av statistiska centralbyrån: åren 1911—1929. [Litt. A.]

Dödsorsaker, av statistiska centralbyrån: åren 1911—1927.

Dödlighets- och livslängdstabeller för årtiondena 1901—1910 och 1911—1920, av statistiska centralbyrån.

Hälsa- och sjukvård.

Allmän hälsa- och sjukvård, av medicinalstyrelsen: åren 1911—1928. [Litt. K.]

Det civila veterinärväsendet, av medicinalstyrelsen: åren 1916—1928.

Sinnessjukvården i riket, av medicinalstyrelsen: åren 1911—1928. [Litt. K.]

Hälsa- och sjukvård vid armén, av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse: åren 1911—1929.

Hälsa- och sjukvården vid marinen, av marinöverläkaren: åren 1911/1912—1928/1929.

Fast egendom, av statistiska centralbyrån: år 1910.

Lantmåteri, av lantmäteristyrelsen: åren 1911—1929. [Litt. O.]

Jordbruk med binärningar.

Jordbruk och boskapsskötsel, av statistiska centralbyrån: åren 1913—1927. [Litt. N.]

Ärsväxten, preliminär redogörelse, av statistiska centralbyrån: åren 1911—1929. [Litt. N.]

Mejerihantering, av statistiska centralbyrån: åren 1913—1928.

Fiske, av statistiska centralbyrån: åren 1914—1928.

Jordbruksräkningen år 1927, av statistiska centralbyrån.

Skogshushållning.

Kungl. domänstyrelsens förvaltning, av domänstyrelsen: åren 1911—1921. [Litt. Q.]

Domänverket, av domänstyrelsen: åren 1922—1928.

Industri och bergshantering.

Industri, av kommerskollegium: åren 1911—1928. [Litt. D.]

Bergshantering, av kommerskollegium: åren 1911—1929. [Litt. C.]

Textil- och beklädnadsindustrien, specialundersökning, av kommerskollegium.

Läder-, hår- och gummivarnindustrien, specialundersökning, av kommerskollegium.

Sveriges bergshantering år 1913, specialundersökning, av kommerskollegium.

Sveriges monterade vattenkraft, specialundersökning, av kommerskollegium.

Handel, av kommerskollegium: åren 1911—1928. [Litt. F.]

Sjöfart, av kommerskollegium: åren 1911—1928. [Litt. E.]

Lotsverket, av lotsstyrelsen: åren 1911—1929. [Litt. T.]

Allmänna väg- och vattenbyggnader, av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: åren 1911—1929. [Litt. S.]

Järnvägar.

Statens järnvägar, av järnvägsstyrelsen: åren 1911—1929. [Litt. L.]

Allmän järnvägsstatistik, av järnvägsstyrelsen: åren 1911—1929. [Litt. L.]

Postverket, av generalpoststyrelsen: åren 1911—1929. [Litt. M.]

Telefon och telegraf, av telegrafstyrelsen: åren 1911—1929. [Litt. I.]

Statens vattenfallsverk, av vattenfallsstyrelsen: åren 1920—1929.

Sparbanker.

Postsparbanken, av styrelsen för postsparbanken: åren 1911—1922. [Litt. Y: II.] (Seriens fortsättning ingår i Postverket.)

Allmän sparbankstatistik, av statistiska centralbyrån: åren 1911—1928. [Litt. Y: I.]

Försäkringsväsen.

Kungl. pensionsstyrelsen, av styrelsen: åren 1915—1917.

Allmänna pensionsförsäkringen, av pensionsstyrelsen: åren 1918—1928.

Riksförsäkringsanstalten, av anstalten: åren 1911—1929.

Registrerade sjukkassor, av socialstyrelsen: åren 1911—1927.

Enskilda försäkringsanstalter, av försäkringsinspektionen: åren 1912—1928

Stiftelser, av statistiska centralbyrån: år 1910.

STATISTISKA MEDDELANDEN

SER. A. BAND IV: 4

UNDERSÖKNING

ANGÅENDE

MEJERIHANTERINGEN

AV

STATISTISKA CENTRALBYRÅN

STOCKHOLM 1930

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

302704

Statistiska meddelanden. Ser. A
digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:se:scb-smsra-0404_

Till KONUNGEN.

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom brev den 11 juli 1930 medgivit, att den särskilda utredning angående mejerihanteringen, statistiska centralbyrån genom brev den 6 september 1929 anbefallts verkställa, finge av trycket utgivas i serien A av Statistiska meddelanden, får ämbetsverket härmed överlämna ifrågavarande redogörelse.

Stockholm den 30 september 1930.

Underdånigst

RICKARD SANDLER.

ERNST HÖIJER.

Ivar Uhnбом.

I N N E H Å L L S F Ö R T E C K N I N G .

	Sid.
Inledning	3
Undersökningens tillkomst och ändamål	3
» planläggning och omfattning	3
Materialets beskaffenhet	16
Grunder för bearbetningen och materialets representativitet	17
I. Mejerihanteringen	20
A. Mjölkuppsamlingens organisation	20
1. Mejeriernas tillförselområden m. m.	20
2. Intransporten av mjölk	23
Formen för intransporten	23
Körturer och körväg	24
Bortauktionering eller överlåtelse m. m.	24
Kostnaderna för mjölkens inforslande och dessas reglering	25
B. Mjölkens inköpspris	27
Prisbestämmande faktorer	27
Inköpspriset justering för transportkostnader och återlevererad skummjölk	28
Mjölkpris för andelsmejeriernas medlemmar och icke medlemmar samt likvideringstid	31
C. Försäljningen av mejeriprodukter	33
1. Försäljningen av mjölk	34
Mejeriernas försäljningsrayon	34
Försäljningens fördelning å olika försäljningsgrenar m. m.	35
Försäljningspris	38
Leverans- och betalningsvillkor	43
Diverse frågor	43
2. Försäljningen av grädde	45
Försäljningens fördelning å olika försäljningsgrenar	45
Den försålda gräddens fetthalt	45
Försäljningspris	47
Leveransvillkor och transportkostnader	50
3. Försäljningen av smör	50
Försäljningens fördelning å olika försäljningsgrenar	50
Försäljningspris	50
Diverse frågor	55
4. Tillverkningen och försäljningen av ost	57
Tillverkning och lagring	57
Försäljningens fördelning å olika försäljningsgrenar	59
Försäljningspris	59
Betalningsvillkor	62
5. Önskemål beträffande handeln med mjölk och mejeriprodukter	63
D. Uppsamling av ägg	64

	Sid.
E. Säsongsvariationer i tillförsel, tillverkning och försäljning	65
1. Stadsmejerierna	66
Tillförseln av oskummad mjölk och grädde	66
Försäljningen av » » » »	67
Tillverkningen av smör och ost	68
Försäljningen » » » »	68
Tillförsel, tillverkning och försäljning	69
2. Ostmejerierna	70
Tillförseln av oskummad mjölk	70
Tillverkningen av smör och ost	71
Försäljningen av ost	71
Tillförsel, tillverkning och försäljning	72
F. Andelsmejeriernas kapital- och kreditförhållanden	74
Fastigheter, maskiner och inventarier	74
Lager av mejeriprodukter, utestående fordringar samt tillgångar i övrigt	78
Inbetalt insatskapital, ansvarsförbindelser och fonder	79
Skulder	79
Räntesatser	80
Anmärkningar och önskemål beträffande kreditförhållandena	80
II. Mjölkgrosshandeln	81
Mjölkuppsamlingens organisation	81
Inköpen av mjölk och grädde	82
Försäljningen av mjölk och grädde	83
Tillverkningen av mejeriprodukter	85
Arbetsmaskiner och apparater	85
Önskemål beträffande handeln med mjölk och mejeriprodukter	86

TABLE DES MATIÈRES.

	Pages
Introduction	3
Origine et but de l'enquête	3
Organisation et étendue de l'enquête	3
Qualité des matériaux statistiques	16
Principes de la mise en œuvre des matériaux statistiques et au point de vue représentatif	17
I. Industrie de la laiterie	20
A. Organisation d'approvisionnement de lait, etc.	20
1. Districts d'approvisionnement des laiteries	20
2. Transport de lait	23
Forme du transport	23
Nombre des tours et longueur des routes	24
Vente aux enchères ou cession, etc.	24
Frais de transport du lait et leur règlement	25
B. Prix de revient du lait	27
Facteurs réglant le prix	27
Correction du prix de revient pour frais de transport et pour lait écrémé restitué	28
Prix de revient pour les membres des laiteries coopératives et pour autres personnes ainsi que terme de paiement	31
C. Vente de produits de laiterie	33
1. Vente de lait	34
Rayon de la vente des laiteries	34
Répartition sur différentes branches, etc.	35
Prix de vente	38
Cahier des charges et terme de paiement	43
Autres questions	43
2. Vente de crème	45
Répartition sur différentes branches	45
Teneur grasse de la crème vendue	45
Prix de vente	47
Cahier des charges et frais de transport	50
3. Vente de beurre	50
Répartition sur différentes branches	50
Prix de vente	50
Autres questions	55
4. Production et vente de fromage	57
Production et emmagasinage de fromage	57
Répartition sur différentes branches	59
Prix de vente	59
Terme de paiement	62
5. Désirs concernant le commerce de lait et de produits de laiterie	63
D. Recueillement d'œufs	64

	Pages
E. Variations de saison en approvisionnement, production et vente	65
1. Laiteries dans les villes	66
Approvisionnement de lait non écrémé et de crème	66
Vente de lait non écrémé et de crème	67
Production de beurre et de fromage	68
Vente de beurre et de fromage	68
Approvisionnement, production et vente	69
2. Laiteries produisant du fromage	70
Approvisionnement de lait non écrémé	70
Production de beurre et de fromage	71
Vente de fromage	71
Approvisionnement, production et vente	72
F. La situation financière des laiteries coopératives	74
Immeubles, machines et effets mobiliers	74
Produits de laiterie en magasin, créances et autres ressources	78
Capitaux, garanties et fonds	79
Dettes	79
Taux d'intérêt	80
Observations et désirs concernant le crédit	80
II. Commerce en gros de lait	81
Organisation d'approvisionnement de lait	81
Achât de lait et de crème	82
Vente de lait et de crème	83
Production de produits de laiterie	85
Machines et appareils	85
Désirs concernant le commerce de lait et de produits de laiterie	86

Inledning.

Undersökningens tillkomst och ändamål. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 juni 1929 hemställde den genom beslut den 18 juli 1928 tillsatta Jordbruksutredningen om bemyndigande för statistiska centralbyrån, att, efter samråd med Jordbruksutredningen, infordra vissa uppgifter från mejerier och mejeriidkare i valda delar av landet samt att verkställa en statistisk bearbetning av de sålunda införskaffade uppgifterna. Sedan statistiska centralbyrån, lantbruksstyrelsen och statskontoret i ärendet avgivit utlåtande, anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 6 september 1929 statistiska centralbyrån att verkställa den begärda utredningen.

Den sålunda anbefallda undersökningen var avsedd att ingå såsom ett led i det inom Jordbruksutredningen pågående utredningsarbetet angående jordbrukets ekonomiska läge samt angående de åtgärder, som för höjandet av jordbrukets ekonomiska bärkraft vore påkallade. Syftet med undersökningen var i främsta rummet att skaffa material för ett klarläggande av sådana frågor berörande mejerihanteringen, varom upplysning icke kunde vinnas genom den årliga mejeristatistiken, bl. a. en del kommersiella spörsmål i samband med mjölkens och mejeriprodukternas försäljning, säsongvariationer i mjölktilförseln och mejeriprodukternas tillverkning samt frågor rörande mejeriernas ekonomiska resurser och kreditbehov.

Undersökningens planläggning och omfattning. För införskaffandet av de för undersökningen erforderliga uppgifterna upprättades särskilda frågeformulär att tillställas vederbörande uppgiftslämnare. Dessa formulär voro emellertid icke avsedda att ensamt utgöra underlag för undersökningen. Denna förutsattes i stor utsträckning komma att bygga även på de uppgifter, som mejerierna årligen avlämna till centralbyrån. Ett flertal av de å frågeformulären önskade upplysningarna voro sålunda för sitt utnyttjande beroende av, att den årliga statistikens siffermaterial samtidigt tillgodogjordes. Undersökningen ansågs icke böra grunda sig på något tvång från mejeriernas sida att lämna de begärda uppgifterna, då anledning var att förvänta, att med hänsyn till det för jordbruket viktiga syftet mejerierna utan stadgande av uppgiftspflicht skulle komma att lämna sitt stöd och sin lojala medverkan till att en överblick av de åsyftade förhållandena kunde vinnas.

Den senaste tidsperiod, för vilken vid tidpunkten för utredningens igångsättande mejeriernas räkenskaper förelägo avslutade och som sålunda kunde göras till föremål för bearbetning, var år 1928, och flertalet av formulärens frågor avse förhållandena under detta år eller närmast motsvarande räkenskapsår. I enstaka fall ha för att få en bredare grundval för framställningen uppgifter jämnväl för år 1927 inhämtats. Såsom redan omnämnts, begränsades utredningen vidare till att omfatta endast mejerier och mejeriidkare inom valda delar av landet.

De utsända formulären, som till antalet voro tre, varjämte tillkom en för vissa specialfrågor upprättad blankettbilaga, äro återgivna å sid. 5—15. Formulär I avsåg uppgifter från mejerier i allmänhet, formulär II uppgifter från mjölkgrosshandlare samt formulär III uppgifter från sådana mejerier, som huvudsakligen använda sin råvara för tillverkning av ost (ostmejerier). Den särskilda bilagan var avsedd för vissa större mejerier och mejerisammanslutningar och hade till syfte att införskaffa uppgifter rörande växlingarna i mjölk- och gräddtillförseln samt mejeriprodukternas tillverkning och försäljning under olika månader. Vad beträffar frågeformulärens detaljinnehåll, hänvisas till frågepunkterna själva, men därutöver må rörande huvudpunkterna anföras följande.

En central plats inom utredningen intaga de frågor, som äro sammanförda under rubriken »Uppsamlingens organisation». Syftet med dessa var i huvudsak att vinna närmare kännedom om den form och de betingelser, under vilka mjölkens intransport till mejerierna äger rum. Frågorna riktades, ehuru enligt sakens natur på enstaka punkter i modifierad form, till samtliga i undersökningen ingående uppgiftslämnare.

Samma var förhållandet med det avsnitt av frågor, som röra mjölkens och mejeriprodukternas försäljning och distribution. Främsta underlaget här bilda de under punkt 23 å formulär I, punkterna 17—19 å formulär II samt punkt 11 å formulär III begärda uppgifterna. Ändamålet med dessa var, att för de olika varuslagen (oskummad mjölk, grädde, smör och ost) få klarlagt omfattningen av den försäljning, som äger rum inom olika försäljningsgrenar. Till försäljningen av mjölk och grädde anknyta sig även frågorna under punkterna 14—21 och 24 å formulär I. Med dessa avsågs att få sådana spørsmål, som beröra varuslagens distribution, närmare belysta.

Under punkterna 25—28 å formulär I och punkt 16 å formulär III infordrades uppgifter rörande försäljningspriserna inom de försäljningsgrenar, beträffande vilka upplysning skulle lämnas angående försäljningskvantiteterna, och i samband därmed också om leverans- och betalningsvillkor.

Gemensamma för formulär I och III äro vidare de frågor, som gälla andelsmejeriernas kapital- och kreditförhållanden. Då för belysandet av dessa spørsmål tillgång till styrelse- och revisionsberättelserna var av värde, uppmanades vederbörande uppgiftslämnare att medsända även ett exemplar av dessa.

Formulär I.

Uppgifter om mejerihanteringen

från ..... mejeri i ..... socken
 köping
 stad
 av ..... län, beläget ..... km ..... från
 (väderstreck)
 ..... järnvägsstation, ångbåtsbrygga.

Uppgifterna skola, där ej annat här nedan begäres, avse förhållandena år 1928 eller närmast motsvarande räkenskapsår.

A. Uppsamlingens organisation.	Svar och upplysningar
1. Mejeriets tillförselområde (socken, härad etc. eller delar därav)	.....
2. Antal tillhörande skumningsstationer	..... st.
3. » » andra mjölkuppsamlingsställen	..... st.
4. Av den direkt från producenter levererade mjölken ha leverantörerna själva (utan särskild transportersättning) inforlat	c:a ..... kg
5. Leverantörernas egna (ej av mejeriet betalda) mjölkskjutsar (inkl. körlag)	Dagligt antal ..... st. Ungefärlig körväg: medeltal ..... *) km längsta ..... km
6. Av mejeriet betalda körturer för mjölkens intransport (hämtning)	Dagligt antal ..... st. Ungefärlig körväg: medeltal ..... *) km längsta ..... km
7. Användas bilar för hämtning och i så fall huru många?	.....
8. Har hämtningen bortauktionerats eller eljest överlåtits och i så fall på vilka villkor?	.....
9. Mejeriets totalkostnader för transport av mjölk till mejeriet (även båt- och järnvägsfrakter)	..... kr
därav för transport från mjölkuppsamlingsställe och annat mejeri	.....
<i>Anm.</i> Om kostnaderna för mjölkens intransport i räkenskaperna äro sammanförda med utgifter för andra ändamål, t. ex. utkörning av mjölk till butiker etc., göres en uppskattning av huru mycket enbart transporten till mejeriet kostat.	
10. Huru fördelas dessa kostnader?	
a) Inräknas de i mejeriets driftskostnader, så att grundpriset för mjölklikviden blir i motsvarande grad lägre (ja eller nej)?	.....
b) eller göras särskilda avdrag härför å mjölkpriset till vederbörande leverantörer (ja eller nej)?	.....
Om så är fallet, efter vilka grunder sker det?	.....
11. Bedrives uppsamling av ägg?	.....
Om så är förhållandet, är det en mejeriets affär?	.....
eller sker uppsamlingen för någon annans räkning och i så fall för vems?	.....
12. Under år 1928 mottagna ägg?	..... kg tjog (det ej avsedda överstrykes)
13. Eventuellt inköpt kvantitet ost och smör?	Ost ..... kg, smör ..... kg

*) Beräknas genom att summera väglängderna för de olika körturerna samt dividera summan med turernas antal.

B. Mjölakens och mejeriprodukternas försäljning och distribution.

14. Å eller till vilka orter har konsumtionsmjölk avyttrats, och huru stora kvantiteter till varje ort? .....
15. Grädde dito? .....
16. Antal egna försäljningslokaler (utminuteringsställen) inom varje samhälle? .....
17. Återtages överbliven mjölk och grädde från
a) detaljhandlare (mjölkbutiker)? .....
- b) mjölkgrosshandlare? .....
18. Erhålles någon ersättning för sålunda återtagna varor och i så fall vilken? .....
19. Håller köparen eller mejeriet mjölkflaskor? .....
20. Försäljes mjölk och grädde till grosshandlare och detaljhandlare enligt kontrakt — huru länge gällande? .....
21. Huru mycket av den försålda osk. mjölken har varit långtidspastöriserad och/eller renad? .....
22. Önskemål beträffande handeln med mjölk och mejeriprodukter? .....

Anm. Om särskilda omständigheter nu förhindra eller försvåra ett rationellt ordnande av försäljningen av mjölk och mejeriprodukter, bör angivas, vilka dessa omständigheter äro, likaså vilka åtgärder, som anses böra vidtagas för åstadkommande av mera tillfredsställande förhållanden.

23. Under år 1928 på nedanstående sätt försålda varukvantiteter:

Oskummad mjölk kg	Grädde kg	Smör kg	Ost kg
-------------------	-----------	---------	--------

- a) Till grosshandlare, exportörer och andra större köpare .....
- b) Till detaljhandlare (mjölkbutiker) och jämförliga köpare .....
- c) Genom utminutering i mejeriets egna försäljningslokaler (ej till mjölkleverantörer) .....
- d) Genom utkörning och försändning direkt till konsumenter .....
- e) Till mjölkleverantörer och mejeripersonal .....

Anm. Därest exakta kvantitetsuppgifter icke kunna lämnas enligt ovanstående tabell böra ungefärliga siffror uppgivas eller eljest meddelas, på vad sätt försäljningen i huvudsak är ordnad. Om olika distributionsätt tillämpas i olika samhällen, där mejeriet har försäljning bör meddelas, huru distributionen på olika platser är ordnad.

24. Av försäld grädde utgjorde

tjock ..... kg med fetthalt av ca ..... %
tunn ..... kg » » » » ..... %

C. Pris och betalning m. m.

Medelpris under år 1928 öre per kg¹⁾

Villkor

25. Oskummad mjölk (ej kontrollmjölk):

Försäljningspris:

- a) Till grosshandlare och andra större köpare
Mejeriets transportkostnad²⁾, om leverans skett »fritt hos köparen» .....
- b) Till detaljhandlare och jämförliga köpare
Mejeriets transportkostnad²⁾, om leverans skett »fritt hos köparen» .....
- c) vid utminutering i egna försäljningslokaler .....
- d) pristillägg vid utbärning av mjölk .....

{ leverans .....³⁾
{ betalning per .....⁴⁾
{ leverans .....³⁾
{ betalning per .....⁴⁾

¹⁾ Om de verkliga årsmedelprisen ej utan svårighet kunna erhållas från räkenskaperna, torde medelpriset beräknas av de pris, som tillämpats under var och en av årets 12 månader.

²⁾ Här insättes allt efter gällande leveransvillkororden »ab mejeriet» eller »vid mejeriet station» eller »fritt hos köparen».

³⁾ Om transportkostnaden pr kg ej kan erhållas ur fraktsedlar eller räkningar, torde ett uppskattat kostnadsbelopp insättas.

⁴⁾ Här angives den ungefärliga tid, som brukar förflyta mellan leverans och likvid, t. ex. per 1 månad.

	Tjock öre per kg ¹⁾	Tunn öre per kg ¹⁾	Villkor
26. <i>Grädde.</i>			
Försäljningspris:			
a) till grosshandlare och jämförliga köpare Mejeriets transportkostnad ²⁾ , om leverans skett »fritt hos köparen»	.....	.....	leverans ..... ²⁾
b) till detaljhandlare och jämförliga köpare	.....	.....	.....
c) vid utminutering i egna försäljningslokaler	.....	.....	.....
d) till mjölkleverantörer	.....	.....	.....
	Medelpris under år 1928 öre per kg ¹⁾		Villkor
27. <i>Smör.</i>			
Försäljningspris till:			
a) exportörer och grosshandlare, ab mejeriets station	.....	Betalning per	..... ⁴⁾
b) detaljhandlare och jämförliga, leverans fritt hos köparen	.....	Betalning per	..... ⁴⁾
c) konsumenter (dock ej mjölkleverantörer)	.....		
d) mjölkleverantörer	.....		
Pläga smördrittlar tillhandahållas av kö- paren?	.....		
	Helfet ost öre per kg ¹⁾	Halvfet ost öre per kg ¹⁾	Villkor
28. <i>Ost.</i>			
Försäljningspris till:			
a) grosshandlare, ab mejeriets station	.....	Betalning per	..... ⁴⁾
b) detaljhandlare och jämförliga, leverans fritt hos köparen	.....	Betalning per	..... ⁴⁾
c) konsumenter (dock ej mjölkleverantörer)	.....		
d) mjölkleverantörer	.....		
29. <i>Inköpspris</i> under år 1928 för:			
a) smördrittlar för runmärkt smör	.....	kr pr st., ab säljarens station	
b) smörsalt	.....	öre pr kg, » » »	
30. Betalas samma pris för mjölken till icke med- lemmar som till medlemmar, eller vilken skillnad göres eljest härutinnan? (Besvaras av andelsmejerier.)	.....		
31. Huru lång tid efter leveransmånadens utgång erlägges i allmänhet likvid för den invägda mjölken?	.....		

D. Kapital- och kreditförhållanden.

Besvaras av andelsmejerier.

32. Mejerifastighetens a) taxeringsvärde	.....	kr
b) brandförsäkringsvärde (exkl. maskiner o. in- ventarier)	.....	»
c) byggnadsår	.....	
d) ombyggnadsår	.....	
33. Brandförsäkringsvärde å maskiner och inven- tarier	.....	kr
34. Bokfört värde för a) fastigheter	.....	»
b) maskiner och inventarier	.....	»

¹⁾ Om de verkliga årsmedelprisen ej utan svårighet kunna erhållas från räkenskaperna, torde medeltal beräknas av de pris, som tillämpats under var och en av årets 12 månader.

²⁾ Här insättes allt efter gällande leveransvillkor orden »ab mejeriet» eller »vid mejeriets station» eller »fritt hos köparen».

³⁾ Om transportkostnaden pr kg ej kan erhållas ur fraktsedlar eller räkningar, torde ett uppskattat kostnadsbelopp insättas.

⁴⁾ Här angives den ungefärliga tid, som brukar förflyta mellan leverans och likvid, t. ex. per månad.

35. Lager av mejeriprodukter vid räkenskaps- årets slut	.....	kr
36. Utestående fordringar	.....	»
37. Övriga tillgångar (drittlar, förbrukningsartik- lar, kontanta tillgångar m. m.)	.....	»
38. a) Inbetalt insatskapital	.....	»
b) Ansvarsförbindelser	.....	»
39. Fonder (håri skall ej föreningens insatskapital inräknas)	.....	»
40. Skulder vid senaste räkenskapsårs utgång	.....	»
Härav a) lån mot inteckningar	.....	»
b) skulder å maskiner och inventarier	.....	»
c) övriga skulder	.....	»
41. Procentsats, efter vilken ränta under år 1928 erlagts för:	.....	»
a) lån mot inteckningar	.....	o/o
b) borgenslån	.....	o/o
c) kredit å maskiner och inventarier	.....	o/o
d) andra, korta krediter	.....	o/o
42. Anmärkningar och önskemål beträffande kre- ditförhållandena?	.....	%
<i>Anm.</i> Om svårigheter att erhålla kredit före- finnas eller särskilda besvärande villkor ställas för låns erhållande eller särskilda åtgärder för kreditlättnad anses erforderliga, torde detta här meddelas.		
.....		
.....		
.....		
.....		

den

19.....

Obs.! Andelsmejerier torde medsända ett exemplar av mejeriföreningens nu gällande stadgar samt av styrelse- och revisionsberättelse för år 1928. — Svar, som ej få plats på formuläret, torde ifyllas å särskild bilaga, varvid frågans nummer angives.

Bilaga till formulär I.

..... mejeri.

Tillförsel, tillverkning och försäljning per kalendermånad.

	Antal leve- ran- törer	Till mejeriet fr. producenter direkt lev.*)		Tillverkningar		Totalförsäljning av			
		Osk. mjölk	Grädde	Smör	Ost (i färskt tillstånd)	Osk. mjölk	Grädde	Smör	Ost
		kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg
1927, januari									
februari									
mars									
april									
maj									
juni									
juli									
augusti									
september									
oktober									
november									
december									
1928, januari									
februari									
mars									
april									
maj									
juni									
juli									
augusti									
september									
oktober									
november									
december									

*) Vad som inlevererats genom mjölkuppsamlingsställen och skumningsstationer, bör här inräknas.

Uppgifter till mejeristatistiken för år 1928.

från ..... i ..... stad
köping
municipalsamhälle
av ..... län.
Ägare: .....
Firman grundlagd år .....

A. Inköpt mjölk och grädde.	Årskvantitet under år 1928 kg	Inköpsvärde under år 1928 kr
1. Summa oskummad mjölk	.....	.....
2. Summa grädde	.....	.....
3. Från <i>producenter</i> direkt invägd: (även genom uppsamlingsställen)	.....	.....
a) oskummad mjölk	.....	.....
b) grädde	.....	.....
4. Från <i>mejerier</i> inköpt:	.....	.....
a) oskummad mjölk	.....	.....
b) grädde	.....	.....
5. Från <i>andra mjölkgrosshandlare</i> inköpt:	.....	.....
a) oskummad mjölk	.....	.....
b) grädde	.....	.....
B. Uppsamlingens organisation.		
6. Affärens tillförselområde (socken, härad etc. eller delar därav)	.....	.....
7. Antal mjölkuppsamlingsställen	.....	..... st.
8. Ägas och underhållas till dessa uppsamlingsställen hörande byggnader o. övrig utrustning av producenterna eller av affären? Om det sistnämnda är fallet, torde affärens årsomkostnader (inklusive löner) för uppsamlingsställena meddelas.	.....	..... kr
9. Ombesörjer affären själv hämtningen av mjölk och grädde från producenter och mejerier? Om så är, torde meddelas i vilken ungefärlig omfattning detta skett under år 1928.	ca	..... kg
10. Ha bilar använts för hämtning? Om så är, huru många?	.....	..... st.
11. Antal dagliga körturer för hämtning (i medeltal under året)	.....	..... st.
12. Ungefärligt avstånd för hämtning?	genomsnittligt*)	..... km
	längsta	..... »
13. Affärens totalkostnader under år 1928 för transport <i>till</i> affären av mjölk och grädde (även båt- och järnvägsfrakter)	.....	.....
<i>Anm.</i> Om kostnaderna för mjölkens intransport i räkenskaperna äro sammanförda med utgifter för andra ändamål, t. ex. utkörning av mjölk till butiker etc., göres en uppskattning av huru mycket enbart transporten <i>till</i> affären kostat.		

*) Beräknas genom att summerna vägavstånden för de olika körturerna samt dividera summan med turernas antal.

C. Tillverkningar.	Årskvantitet kg	Salupris under året öre pr kg
14. Smör	.....	.....
15. Ost (vikt i salufärdigt tillstånd)	.....	.....
16. Steriliserad grädde	.....	.....
D. Distribution och försäljning.	Årskvantitet kg	Saluvärde kr*)
17. Under året försålt:	.....	.....
a) Oskummad mjölk	.....	.....
b) Tjock grädde (med medelfetthalt ..... %)	.....	.....
c) Tunn grädde (» » ..... %)	.....	.....
d) Skummjölk försåld el. återlämnad till mjölkleverantörer	.....	.....
e) Skummjölk försåld till andra	.....	.....
18. Antal egna försäljningslokaler (mjölkbutiker)	..... st.	.....
19. Under år 1928 på nedanstående sätt försålda varukvantiteter (jfr rad 17 a—c):	Oskummad mjölk kg	Grädde kg
a) Till andra mjölkgrosshandlare och större köpare	.....	.....
b) » detaljhandlare och jämförliga köpare	.....	.....
c) Genom utminuteri i egna försäljningslokaler	.....	.....
d) » utkörning (försändelse) direkt till förbrukare	.....	.....
<i>Anm.</i> Därest exakta kvantitetsuppgifter icke kunna lämnas enligt ovanstående tabell, böra ungefärliga uppgifter lämnas eller eljest meddelas på vad sätt försäljningen i huvudsak är ordnad.	.....	.....
20. Återtages överbliven mjölk och grädde från detaljhandlarna (mjölkbutikerna)?	.....	.....
21. Erhålles någon ersättning för sålunda återtagna varor och i så fall vilken?	.....	.....
22. Önskemål beträffande handeln med mjölk och mejeriprodukter.	.....	.....
<i>Anm.</i> Om särskilda omständigheter nu anses förhindra eller försvåra ett rationellt ordnande av mjölkförsäljningen, bör angivas, vilka omständigheter dessa äro, liksom vilka åtgärder, som anses böra vidtagas för åstadkommande av mera tillfredställande förhållanden.	.....	.....
E. Arbetsmaskiner och apparater, använda under året.	Antal	
23. Separatorer	.....	st.
24. Pastöriseringsapparater	.....	»
25. Kärnor	.....	»
26. Kylmaskiner	.....	»
27. Regenerativapparater	.....	»
28. Fasta ångpannor, ej förenade med ångmaskiner eller ångturbiner	.....	»

*) Om de totala saluvärdena ej kunna meddelas torde i stället medelprisen pr kg åtminstone ungefärligt uppgivas.

..... den ..... 19.....

Uppgifter om mejerihanteringen

från ..... mejeri i ..... socken
köping
stad

av ..... län, beläget ..... km ..... från
(väderstreck)

..... järnvägsstation, ångbåtsbrygga.

Uppgifterna skola, där ej annat här nedan begäres, avse förhållandena år 1928 eller närmast motsvarande räkenskapsår.

A. Uppsamlingens organisation.	Svar och upplysningar
1. Mejeriets tillförselområde (socken härad, etc. eller delar därav)?	.....
2. Av den direkt från producenter levererade mjölken ha leverantörerna själva (utan särskild transportersättning) inforslat	ca ..... kg Dagligt antal ..... st. Ungefärlig körväg: medeltal ..... *) km längsta ..... km
3. Leverantörernas egna (ej av mejeriet betalda) mjölkskjutsar (inkl. körslag)	Dagligt antal ..... st. Ungefärlig körväg: medeltal ..... *) km längsta ..... km
4. Av mejeriet betalda körturer för mjölkens intransport (hämtning)	.....
5. Användas bilar för hämtning och i så fall huru många?	.....
6. Har hämtningen bortauktionerats eller eljest överlåtits och i så fall på vilka villkor?	.....
7. Mejeriets totalkostnad för intransport av mjölk till mejeriet (även båt- och järnvägsfrakter)	.....
<i>Anm.</i> Om kostnaderna för mjölkens intransport i räkenskaperna äro sammanförda med utgifter för andra ändamål, t. ex. utkörning av mjölk till butiker etc., göres en uppskattning av huru mycket enbart transporten till mejeriet kostat.	
8. Huru fördelas dessa kostnader?	.....
a) Inräknas de i mejeriets driftskostnader, så att grundpriset för mjölklikviden blir i motsvarande grad lägre (ja eller nej)?	.....
b) eller göras särskilda avdrag härför å mjölkpriset till vederbörande leverantörer (ja eller nej)?	.....
Om så är fallet, efter vilka grunder sker det?	.....
9. Bedrivs uppsamling av ägg?	.....
Om så är förhållandet, är det en mejeriets affär?	.....
eller sker uppsamlingen för någon annans räkning och i så fall för vems?	.....
10. Under år 1928 mottagna ägg?	..... kg tjog (det ej avsedda överstrykes)

*) Beräknas genom att summera vägvärdet för de olika körturerna samt dividera summan med turernas antal.

B. Tillförsel, tillverkning och försäljning per kalendermånad.

M å n a d	Till meje- riet fr. producen- ter direkt levererad	Tillverkning av		Försäljning av
	oskummad mjölk kg	smör av grädde kg	ost (i färskt tillstånd) kg	ost kg
År 1927, jan.				
febr.				
mars				
april				
maj				
juni				
juli				
aug.				
sept.				
okt.				
nov.				
dec.				
År 1928, jan.				
febr.				
mars				
april				
maj				
juni				
juli				
aug.				
sept.				
okt.				
nov.				
dec.				

C. Ostens försäljning och lagring.

11. Huru stora kvantiteter ost ha under år 1928 försålts på nedanstående sätt:

- a) till grosshandlare och andra större köpare (större partier)? _____ kg
- b) till detaljhandlare och jämförliga köpare (mindre partier)? _____ »
- c) genom utminuterung direkt till förbrukare? _____ »
- d) till mjölkleverantörer och mejeripersonal? _____ »

Anm. Därest exakta kvantitetsuppgifter enligt ovanstående icke kunna lämnas, böra ungefärliga siffror meddelas eller eljest angivas, på vad sätt försäljningen i huvudsak är ordnad.

12. Äger mejeriet förutsättningar att, när så visar sig fördelaktigare, tillverka smör i stället för ost?

13. Tillverkning och vanlig lagringstid å mejeriet för viktigare ostsorter:

- a) Herrgårdsost (rundpipig)
- b) Västgötaost

Tillverkning, kg
(i färskt tillstånd)

Vanlig lagringstid
vid mejeriet

<p>o) Sveciaost d) Västerbottensost e) Hushållsost f) _____</p> <p>14. Huru många månaders normal ostproduktion kan på en gång förvaras i mejeriets lagerrum? 15. Önskemål beträffande handeln med mjölk och mejeriprodukter? Om särskilda omständigheter nu förhindra eller försvåra ett rationellt ordnande av försäljningen av mjölk och mejeriprodukter, bör angivas, vilka dessa omständigheter äro, liksom vilka åtgärder, som anses böra vidtagas för åstadkommande av mera tillfredsställande förhållanden.</p>	<p>Tillverkning, kg (i färskt tillstånd)</p>	<p>Vanlig lagringstid vid mejeriet</p>	
<hr/>			
<p>D. Pris och betalning m. m.</p> <p>16. Försäljningspris under år 1928 till: a) grosshandlare, af mejeriets station b) detaljhandlare och jämförliga, leverans fritt hos köparen c) konsumenter (dock ej mjölkleverantörer) d) mjölkleverantörer 17. Betalas samma pris för mjölken till icke medlemmar som till medlemmar, eller vilken skillnad göres eljest härutinnan? (Besvaras av andelamejerier) 18. Huru lång tid efter leveransmånadens utgång erlagges i allmänhet likvid för den invägdade mjölken?</p>	<p>Helvet ost öre/kg^a)</p>	<p>Halvvet ost öre/kg^a)</p>	<p>Villkor</p> <p>ort:¹) .... Ostsort:¹) ....</p> <p>Betaln. per _____²) Betaln. per _____²)</p>
<hr/>			
<p>E. Kapital- och kreditförhållanden. (Besvaras endast av andelamejerier.)</p> <p>19. Mejerifastighetens a) taxeringsvärde _____ kr b) brandförsäkringsvärde _____ (exkl. maskiner o. inventarier) c) byggnadsår _____ d) ombyggnadsår _____</p> <p>20. Brandförsäkringsvärde å maskiner och inventarier _____ kr</p> <p>21. Bokfört värde för a) fastigheter _____ b) maskiner och inventarier _____</p> <p>22. Lager av mejeriprodukter vid räkenskapsårets slut _____</p> <p>23. Utstående fordringar _____</p>			

¹) Här inskrives namnet på den ostsort (t. ex. Västgötaost, Herrgårdsost, etc.) för vilken anförda pris erhållits. Tillverkar mejeriet mera än en ostsort, angivas pris å den ostsort, som tillverkas i största omfattningen.

²) Om de verkliga årsmedelprisen ej utan svårighet kunna erhållas från räkenskaperna, torde beräknas medeltal av de pris, som tillämpats under var och en av årets 12 månader.

³) Här angives den ungefärliga tid, som brukar förtlyta mellan leverans och likvid, t. ex. per 1 mån.

24. Övriga tillgångar (förbrukningsartiklar, kontanta tillgångar m. m.)	_____	kr
25. a) Inbetalt insatskapital	_____	»
b) Ansvarförbindelser	_____	»
26. Fonder (häri skall ej föreningens insatskapital inräknas)	_____	»
27. Skulder vid senaste räkenskapsårs utgång	_____	»
Härav a) lån mot inteckningar	_____	»
b) skulder å maskiner och inventarier	_____	»
c) övriga skulder	_____	»
28. Procentsats, efter vilken ränta under år 1928 erlagts för:	_____	»
a) lån mot inteckningar	_____	%
b) borgenslån	_____	%
c) kredit å maskiner och inventarier	_____	%
d) andra, korta krediter	_____	%
29. Stå tillfredsställande möjligheter till buds för ostens lagring? eller tvingar brist på kredit ofta till försäljning vid oläglig tidpunkt?	_____	
30. Anmärkningar och önskemål betr. kreditförhållandena?	_____	
<i>Anm.</i> Om svårigheter att erhålla kredit förefinnas eller särskilda besvärande villkor ställas för låns erhållande eller särskilda åtgärder för kreditlättnad anses erforderliga, torde detta här meddelas.	_____	
_____		
_____		

..... den ..... 19.....

Obs! Andelsmejerier torde medsända ett exemplar av mejeriföreningens nu gällande stadgar samt av styrelse- och revisionsberättelse för år 1928. — Svar, som ej få plats på formuläret, torde ifyllas å särskild bilaga, varvid frågans nummer angives.

Bland frågor i övrigt, som riktats endast till ett mindre antal mejerier, märkas de, som tillkommit i syfte att skaffa kännedom om säsongvariationerna i tillförseln, tillverkningen och försäljningen av mjölk och mejeriprodukter. Upplysning härom begärdes dels från några större mejerier (särskild bilaga till formulär I), dels från vissa ostmejerier (avd. B å formulär III). För att få erfarenheterna rörande dessa växlingar grundade på en större tidsperiod än ett år utsträcktes frågorna härom att avse icke allenast år 1928 utan även år 1927.

Uppgiftslämnarna bereddes vidare tillfälle att å formulären meddela sina önskemål beträffande handeln med mjölk och mejeriprodukter m. m.

Utsändningen av de tre formulären hade följande omfattning:

Formulär I utan bilaga tillställdes med undantag för ostmejerier alla mejerier i de produktionsområden, som leverera mjölk till städerna Malmö, Lund, Landskrona och Hälsingborg (vissa härader i Malmöhus län), vidare mejerierna tillhörande leveransområdet för Göteborg (norra Halland, Göteborgs och Bohus län samt södra Älvsborgs län) samt för Stockholm (Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Västmanlands län) och därjämte mejerierna i Kopparbergs och Västernorrlands län.

Formulär I med bilaga översändes till Mjölcentralen i Stockholm, Uppsala mejeri, Karlskronatraktens mejeriförening, Malmöortens mejeriförening, Arla mejeri och Aktiebolaget Mjölkförsäljningen Direkt i Göteborg, Örebroortens mejeriförening, Gävleortens mejeriförening, Medelpad—Norra Hälsinglands mejeriförening samt Norrbottens läns producentförening.

Formulär II tillställdes mjölkgrosshandlarna i städerna tillhörande ovan nämnda produktionsområden.

Formulär III tillsändes ostmejerierna i förut omnämnda produktionsområden samt dessutom valda ostmejerier (huvudsakligen andels- och uppköpsmejerier) i Skaraborgs, Jämtlands och Västerbottens län.

Formulären, för vilkas ifyllande var utsatt en tidsfrist av omkring en månad, återkommo till centralbyrån under loppet av januari—april månader. Särskilt beträffande formulär II och III kvarstår, såsom här nedan framgår, en icke obetydlig skillnad mellan antalet utsända och inkomna formulär.

	Utsända formulär	Därav inkomna	Rest
Formulär I utan bilaga	382	319	63
› › med ›	10	10	—
Formulär II	86	46	40
› › III	332	210	122

Uppgifternas uteblivande har till en del berott på sådana orsaker, som att mejeriet skiftat ägare eller föreståndare eller att vederbörande av andra skäl icke sett sig i stånd att lämna de begärda upplysningarna. Mejeriföreningarna ha dock i allmänhet inkommit med uppgifter.

Materialets beskaffenhet. Materialet har i centralbyrån underkastats en ingående granskning, varvid visat sig, att uppgifterna i stor utsträckning voro

behäftade med fel och ofullständigheter, ibland sannolikt beroende på att mejerierna icke haft en så fullständig bokföring, att de utan svårighet kunnat meddela de begärda uppgifterna. För bristernas närmare beskaffenhet lämnas redogörelse i samband med behandlingen av de olika specialfrågorna.

Till följd av materialets mindre tillfredsställande skick måste en omfattande skriftväxling med uppgiftslämnarna föras. Närmare 300 anmärkningskrivelser ha avlåtits, vartill komma även muntliga förfrågningar. Åtskilliga fel och ofullständigheter ha härigenom avlägsnats, men på enstaka punkter kvarstå alltjämt sådana. Dessa kvarstående brister ha dock endast beträffande ett mindre antal mejerier varit av den beskaffenhet, att uppgifterna helt måst läggas åt sidan, men har medfört, att vid den statistiska behandlingen av formulärets olika frågor uppgiftslämnarnas antal växlar från fall till fall.

Grunder för bearbetningen och materialets representativitet. Vid den statistiska bearbetningen av det föreliggande materialet har centralbyrån i huvudsak tillämpat de fördelningsgrunder, som användas inom den årliga mejeristatistiken. Till följd av materialets begränsade omfattning ha dessa likväl måst inskränkas till de i det följande omnämnda, och någon kombination av fördelningsgrunderna, hur önskvärd en sådan i många fall än varit, har icke kunnat göras.

För att icke helt behöva eftersätta de lokala synpunkterna ha, då någon länsfördelning icke kunnat ifrågakomma, mejerierna, där så utan olägenhet kunnat ske, sammanförts områdesvis i fyra grupper, vilka benämnts resp. östra, södra, västra och norra gruppen. Östra gruppen omfattar mejerierna tillhörande leveransområdet för Stockholm, södra gruppen mejerierna tillhörande leveransområdet för de förut omnämnda städerna i södra Sverige, västra gruppen mejerierna inom leveransområdet för Göteborg och inom Skaraborgs län samt norra gruppen mejerierna i Dalarne och Norrland. Där särskilda ofullständigheter gjort annan uppdelning mera lämplig, har sådan tillämpats.

Efter belägenheten å landsbygden eller i städerna ha mejerierna uppdelats i landsbygds- och stadsmejerier. Med hänsyn till verksamhetsformen har skillnad gjorts mellan andelsmejerier och »övriga» mejerier. Gruppen »övriga» innesluter i sig sådana mejerier, som i den årliga mejeristatistiken benämnas gårds-, gårdsuppköps- och uppköpsmejerier. De sistnämnda utgöra inom nämnda grupp det långt övervägande antalet.

Med hänsyn till driftriktningen ha mejerierna uppdelats i smör-, ost- och distributionsmejerier samt »blandade» mejerier. Såsom smör- och ostmejerier ha i överensstämmelse med den årliga statistikens terminologi räknats sådana, som använt minst 80 % av sin råvara till beredning av smör eller ost, och såsom distributionsmejerier sådana, som till direkt konsumtion försälja mjölk och grädde till en kvantitet motsvarande minst 80 % av den invägda råvaran. Beteckningen »blandade» innefattar sådana mejerier, som icke äro hänförliga till någon av de tre nämnda kategorierna.

Efter mängden under redogörelseåret invägd råvara ha mejerierna fördelats på fem olika storleksgrupper. Den längre gående uppdelning eller efter tio dylika grupper, som kommer till användning inom den årliga statistiken, har med hänsyn till materialets knapphändighet icke kunnat göras. Den här företagna indelningen ansluter sig emellertid i så måtto till denna, att var och en av de fem grupperna är till omfattningen lika med tvenne av den årliga statistikens. Grupperna (I, II, III IV och V) omfatta i ordning mejerier med en invägd råvara av högst 300 t, 300—1 000 t, 1 000—3 000 t, 3 000—5 000 t samt över 5 000 t.

L ä n	A n t a l m e j e r i e r å r 1 9 2 8													
	Di- stri- bu- tions- meje- rier	Blan- dade meje- rier	Smör- meje- rier	Ost- meje- rier	An- dels- meje- rier	Öv- riga meje- rier	Lands- bygds- meje- rier	Stads- meje- rier	Storleksgrupp					Samt- liga meje- rier
									I	II	III	IV	V	
Stockholms stad . .	3	—	—	—	1	2	—	3	—	—	1	—	2	3
Stockholms län	2	15	2	1	10	10	16	4	3	10	5	1	1	20
Uppsala >	7	17	2	4	15	15	28	2	6	13	9	1	1	30
Södermanlands >	1	39	5	12	48	14	50	7	10	23	20	2	2	57
Östergötlands >	1	43	24	20	53	35	79	9	28	30	21	6	3	88
Jönköpings >	1	49	14	33	9	88	81	16	61	23	11	2	—	97
Kronobergs >	—	25	19	10	12	42	51	3	24	28	2	—	—	54
Kalmar >	—	25	83	2	76	34	103	7	9	61	34	6	—	110
Gotlands >	1	3	19	—	9	14	22	1	—	9	13	—	1	23
Blekinge >	—	6	15	—	15	6	17	4	1	9	9	—	2	21
Kristianstads >	—	24	65	3	63	29	87	5	6	20	38	18	10	92
Malmöhus >	4	36	59	3	56	46	89	13	10	7	36	25	24	102
Hallands >	4	19	40	6	48	21	63	6	6	19	32	10	2	66
Göteborgs o. Bohus >	5	8	5	2	4	16	14	6	4	12	2	1	1	20
Älvsborgs >	8	32	13	75	19	109	122	6	78	37	12	—	1	128
Skaraborgs >	1	114	8	318	22	419	426	15	272	141	26	2	—	441
Värmlands >	4	17	6	3	11	19	26	4	16	9	4	—	1	30
Örebro >	2	25	8	8	27	16	39	4	8	21	11	2	1	48
Västmanlands >	10	39	4	1	40	14	49	5	5	27	17	4	1	54
Kopparbergs >	5	28	4	—	33	4	34	3	10	19	8	—	—	37
Gävleborgs >	4	26	3	—	23	10	30	3	9	17	6	—	1	33
Västernorrlands >	7	10	—	—	14	3	14	3	8	6	2	1	—	17
Jämtlands >	3	17	1	20	28	13	40	1	26	13	2	—	—	41
Västerbottens >	2	9	—	26	35	2	35	2	30	5	1	—	1	37
Norrbottens >	5	20	—	1	26	—	24	2	12	9	3	2	—	26
Landsbygden	54	548	391	546	637	902	1 539	—	629	532	264	62	32	1 539
Städerna	26	98	8	2	55	79	—	134	13	36	41	21	23	134
Hela riket	80	646	399	548	692	981	1 539	134	642	568	325	83	55	1 673

En del mejerier ha av olika skäl insänt uppgifter för år 1929 i stället för år 1928. Någon anledning att utesluta dessa uppgifter vid bearbetningen av frågorna rörande uppsamlingens organisation har icke förelegat, men däremot ha beträffande övriga frågor desamma icke ansetts böra medtagas. Undantagits ha vidare, då de kunna sägas intaga en särställning, i vissa fall även de till Lantmännens mjölkförsäljningsförening anslutna mejerierna. Där de medräknats, har anmärkning härom gjorts i texten.

Av vad som anförts rörande materialets omfattning och beskaffenhet framgår, att uppgiftslämnarnas antal ibland är ganska ringa, varav följer, att siffrorna till en del endast ha begränsad räckvidd. För att belysa dessas representativitet hade varit önskvärt att i fråga om antalet mejerier och den invägd råvarans mängd få till stånd en jämförelse mellan de i undersökningen ingående mejerigrupperna och motsvarande grupper för hela landet. Någon dylik jämförelse har emellertid ej varit möjlig att genomföra, då, såsom förut anmärkts, vid behandlingen av de olika frågorna uppgiftslämnarnas antal är växlande. Framställningen i denna del har därför måst begränsas till att till ledning i detta avseende lämna en överblick över, huru bland samtliga mejerier de olika huvudtyperna fördela sig. Tabllån å föregående sida anger sålunda för landet i dess helhet mejeriernas fördelning länsvis efter driftsriktning m. m.

Mängden av den invägd råvaran och storleksförhållandet i detta avseende mellan de olika mejerigrupperna framgå av nedan angivna tal:

	Invägd råvara år 1928			Invägd råvara år 1928	
	Ton	% av all invägd råvara		Ton	% av all invägd råvara
Distributionsmejerier . . .	171 704	9.6	Landsbygdsmejerier . . .	1 321 114	74.2
Blandade mejerier	779 147	43.8	Stadsmejerier	458 908	25.8
Smörmejerier	705 093	39.6	Storleksgrupp I	96 629	5.4
Ostmejerier	124 078	7.0	II	318 495	17.9
			III	559 942	31.5
Andelsmejerier	1 251 661	70.3	IV	314 682	17.7
Övriga mejerier	528 361	29.7	V	490 274	27.5
			Samtliga	1 780 022	100.0

Förutom till ovanstående båda tabblår hänvisas, i vad angår de i det följande anförda siffrornas representativitet, till centralbyråns årliga berättelse rörande mejerihanteringen.

En översikt över mejeriernas geografiska fördelning lämnar vidare den karta, som finnes anbragt i slutet av denna redogörelse.

I. Mejerihanteringen.

A. Mjölkuppsamlingens organisation.

De spørsmål beträffande mejeriernas verksamhet, som sammanförts under ovanstående rubrik, beröra i främsta rummet formerna för mjölkens inforslande till mejeriet, kostnaderna för intransporten samt fördelningen av dessa kostnader å mejeriet och å leverantörerna men syssla även med tillförselområdenas storlek samt förekomsten av skumningsstationer och andra mjölkuppsamlingsställen. Något utbrytande av de till Lantmännens mjölkförsäljningsförening anslutna mejerierna, såsom skett i andra fall, har vid behandlingen av dessa frågor icke företagits. I den mån de lämnat fullständiga uppgifter ha vid bearbetningen även medtagits sådana mejerier, som eljest måst undantagas på den grund, att de uppgifter, som lämnats, avsett år 1929. Till följd härav bygger den efterföljande framställningen på ett förhållandevis stort antal uppgiftslämnare, men även i fråga om det i dessa delar föreliggande materialet gäller, att beträffande enstaka punkter ofullständigheter äro för handen.

1. Mejeriernas tillförselområden m. m.

På grundval av de under punkt 1 å formulären influerna uppgifterna ha mejerierna fördelats i tre grupper, nämligen sådana, vilkas tillförselområde utgjorts av 1) egna kommunen eller någon del av denna 2) egna kommunen jämte angränsande kommuner eller delar av dessa samt 3) större område. Till den andra gruppen ha förts de stadsmejerier, som hämtat sin mjölk från stadens närmaste omgivningar. Huru fördelningen utfallit, framgår av nedanstående tablå. Denna anger även antalet till mejerierna hörande skumningsstationer och mjölkuppsamlingsställen av annat slag.

Tabellen anger, att mejerierna med största tillförselområdet på ett undantag när utgöras av stadsmejerier. Man lägger vidare märke till, att av ostmejerierna flertalet ha mjölkuppsamlingen begränsad till den egna kommunen eller någon del av denna, medan omvända förhållandet råder beträffande mejerier av annan driftsriktning. Bland andelsmejerierna överväger det antal, som har tillförselområdet utsträckt över flera kommuner. Anmärkas må dock, att siffrornas jämförbarhet i viss grad förtages därav, att kommuner-

Tillförseleområdet har utgjorts av

	egna kommunen eller del därav	egna kommunen jämte angräns. kommuner	större område	S:a	Tillhörande skumningsstationer m. m.
Distributionsmejerier	37	33	10	80	22
Blandade mejerier	73	115	9	197	60
Smörmejerier	29	41	1	71	4
Ostmejerier	118	84	—	202	—
Andelsmejerier	131	161	12	304	52
Övriga mejerier	126	112	8	246	34
Landsbygdsmejerier	257	241	1	499	39
Stadsmejerier	—	32	19	51	47
Storleksgrupp I	147	63	—	210	1
II	86	98	—	184	16
III	22	75	4	101	27
IV	2	22	4	28	6
V	—	15	12	27	36
Östra gruppen	102	132	9	243	53
Södra "	5	35	3	43	6
Västra "	97	91	4	192	14
Norra "	53	15	4	72	13
Samtliga	257	273	20	550	86

nas storlek är växlande, varigenom gränserna mellan grupperna bliva i någon mån godtyckliga.

Antalet skumningsstationer och mjölkuppsamlingsställen, som tillhöra de i tablån redovisade 550 mejerierna, utgör tillsammans 86, av vilka hälften äro skumningsstationer och hälften mjölkuppsamlingsställen. Såsom framgår av tablån, återfinnas flertalet skumningsstationer och mjölkuppsamlingsställen bland mejerierna inom östra gruppen. Omkring tre fjärdedelar av uppsamlingsställena inom denna grupp tillhöra Lantmännens mjölkförsäljningsförnings mejerier, vilka senare samtliga ingå bland östra gruppens mejerier.

För att beträffande de olika länen och riket i dess helhet lämna en överblick angående mejeriernas utbredning har med utnyttjande av den årliga statistikkens primäruppgifter en gruppering verkställt, som visar, huru landets kommuner fördela sig efter antalet inom desamma befintliga mejerier m. m. De härvid erhållna resultaten, som för landsbygden meddelas länsvis och för städerna i rikssiffror, äro återgivna i tabellen å följande sida. Läget torde dock, sedan det är uppgifterna avse, nämligen 1928, ha undergått någon förändring.

Av de 2 414 landsbygdskommunerna voro 1 044 och av de 113 städerna 90 år 1928 försedda med mejerier, varvid mejeri tagits i den mening, som anges i den årliga statistiken. Sammanlagt 294 landskommuner och 33 städer hade

Landsbygden Län	Antal kommuner							Antal kommuner, inom vilka de inom kommunen belägna mejerierna voro					
	Utan mejerirörrelse	Med mejerirörrelse	Därav med						av samman-drifts-rikt-ning	av olika drifts-rikt-ning	samtliga an-dels-mejerier	något-dera an-dels-mejeri	intet-dera an-dels-mejeri
			1	2	3	4	5	6 el. flera					
Stockholms län	96	16	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uppsala >	63	23	18	5	—	—	—	—	—	5	—	3	2
Södermanlands >	54	35	24	8	2	1	—	—	4	7	6	4	1
Östergötlands >	87	59	43	12	4	—	—	—	6	10	4	6	6
Jönköpings >	78	49	31	13	2	1	—	2	7	11	1	4	13
Kronobergs >	45	42	35	6	—	1	—	—	2	5	1	3	3
Kalmar >	33	72	51	11	10	—	—	—	13	8	8	10	3
Gotlands >	70	22	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge >	22	14	11	3	—	—	—	—	3	—	1	2	—
Kristianstads >	63	82	77	5	—	—	—	—	2	3	1	2	2
Malmöhus >	156	82	75	7	—	—	—	—	3	4	—	3	4
Hallands >	36	50	40	7	3	—	—	—	4	6	7	3	—
Göteborgs o. Bohus >	78	9	4	5	—	—	—	—	5	—	1	1	3
Älvsborgs >	129	90	69	15	4	—	1	1	12	9	—	4	17
Skaraborgs >	53	209	102	67	16	11	2	11	76	31	—	7	100
Värmlands >	70	19	14	4	—	1	—	—	1	4	1	3	1
Örebro >	35	26	18	4	3	1	—	—	3	5	2	5	1
Västmanlands >	30	36	27	7	1	—	1	—	4	5	3	4	2
Kopparbergs >	35	16	7	5	2	—	1	1	5	4	8	1	—
Gävleborgs >	31	22	14	8	—	—	—	—	5	3	3	4	1
Västernorrlands >	50	13	12	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—
Jämtlands >	31	29	22	4	2	1	—	—	3	4	3	3	1
Västerbottens >	14	15	9	1	1	1	1	2	3	3	5	1	—
Norrbottens >	11	14	9	2	1	2	—	—	2	3	5	—	—
Summa för landsbygden	1 870	1 044	750	200	51	20	6	17	163	131	60	74	160
Städerna	23	90	57	22	11	—	—	—	17	16	2	14	17
Hela riket	1 893	1 134	807	222	62	20	6	17	180	147	62	88	177

mer än ett mejeri vardera. Inom flertalet av dessa voro mejerierna endast två till antalet, men, såsom tabellens slutsiffror visa, var i åtskilliga kommuner antalet större, i vissa fall uppgående till 6 eller flera. Framför allt inom Skaraborgs län men även inom en del andra län, såsom Kalmar och Älvsborgs, äro kommunerna med mer än ett mejeri ganska talrika.

Av tabellen framgår vidare, att de inom samma kommun belägna mejerierna i flertalet fall ha samma driftsriktning, och att andelsmejerierna äro ganska talrikt representerade bland desamma. Över 90 % av de ifrågavarande mejerierna tillhöra de båda lägsta storleksklasserna.

2. Intransporten av mjölk.

Formen för intransporten. Den å formuläret använda frågeställningen beträffande mjölkens intransport medger en uppdelning av mejerierna i tre grupper, nämligen 1) sådana, vilkas leverantörer själva utan särskild transportersättning inforslat all mjölk, 2) sådana, där intransporten uteslutande skett genom mejeriets försorg samt 3) sådana, där intransporten till någon del av den invägda kvantiteten sker genom leverantörerna och till den återstående delen genom mejeriet. En efter dessa riktlinjer verkställd fördelning av de mejerier, som besvarat frågorna angående mjölkens intransport, lämnar till resultat nedan angivna siffror. Beträffande dessa må anmärkas, att de mjölkkvantiteter för mejerierna tillhörande tredje gruppen, som belöpa på resp. leverantörerna och mejeriet, ingå bland de under rubrikerna »genom leverantörernas försorg» och »genom mejeriets försorg» redovisade kvantiteterna.

	Antal mejerier			Inlevererad mjölk			
	Intransporten leverantörerna	ombesörjd av mejeriet	båda i förening	genom leverantörernas försorg Ton	genom mejeriets försorg %	genom mejeriets försorg Ton	genom mejeriets försorg %
Distributionsmejerier . . .	71	1	7	103 392	94·5	6 067	5·5
Blandade mejerier	125	48	18	237 975	62·3	143 835	37·7
Smörmejerier	40	23	8	44 746	40·8	64 974	59·2
Ostmejerier	83	91	28	43 906	56·6	33 734	43·4
Andelsmejerier	239	47	15	365 586	69·8	158 348	30·2
Övriga mejerier	80	116	46	64 433	41·7	90 262	58·3
Landsbygdsmejerier . . .	286	156	53	259 434	55·7	206 264	44·3
Stadsmejerier	33	7	8	170 585	80·1	42 346	19·9
Storleksgrupp I	126	59	24	48 168	77·8	13 728	22·2
II	110	50	24	90 009	72·5	34 141	27·5
III	63	25	9	135 206	72·1	52 286	27·9
IV	9	18	1	33 986	32·5	70 634	67·6
V	11	11	3	122 650	61·2	77 821	38·8
Östra gruppen	196	26	16	322 514	84·7	58 188	15·3
Södra »	2	35	6	20 449	12·6	141 270	87·4
Västra »	60	96	35	56 691	57·8	41 340	42·2
Norra »	61	6	4	30 365	79·5	7 812	20·5
Samtliga	319	163	61	480 019	63·4	248 610	36·6

Den vanligaste formen är, såsom synes, att producenterna själva inforsla mjölken till mejeriet. Över 60 % av den hos ovanstående mejerier invägda årskvantiteten ha sålunda genom leverantörerna transporterats till mejeriet. Särskilt framträdande äro de i detta avseende höga procentsiffrorna för distributionsmejerierna och stadsmejerierna, varvid emellertid bör observeras, att

många av stadsmejerierna just äro distributionsmejerier. En särställning in- taga de till södra gruppen hörande mejerierna, för vilka den genom producen- terna inlevererade mjölken utgör endast 12·6 %.

Körturer och körväg. Angående körturernas dagliga antal och längd, varom uppgifter inhämtats såväl rörande leverantörernas egna som de av mejeriet be- talda körturerna, har bearbetningen av utrymmesskäl begränsats till ett an- givande av vissa genomsnittstal, utvisande ställningen i detta hänseende för de olika slagen av mejerier. Såsom körturens längd har räknats den tillryg- galagda körvägen i endera riktningen. Talen äro sammanförda i efterföljande tablå.

	Dagligt antal körturer i genomsnitt per mejeri för		Körturernas sammanlagda längd (km) i genomsnitt per mejeri för		Längsta körturens längd (km) i genomsnitt per mejeri för	
	leveran- törerna	mejeriet	leveran- törerna	mejeriet	leveran- törerna	mejeriet
Distributionsmejerier . . .	14	5	62·6	32·1	12·6	10·5
Blandade mejerier	32	8	159·5	56·5	10·8	12·1
Smörmejerier	16	10	72·1	65·0	8·9	12·4
Ostmejerier	10	4	21·0	14·4	5·2	5·3
Andelsmejerier	24	10	116·1	65·7	10·4	11·8
Övriga mejerier	11	4	35·7	23·0	7·1	7·4
Landsbygdsmejерier . . .	17	6	65·0	32·6	7·5	8·2
Stadsmejerier	47	9	318·2	67·7	24·4	13·9
Storleksgrupp I	9	3	28·1	9·1	5·2	5·3
II	16	5	57·5	23·3	7·6	7·5
III	31	7	145·8	56·4	13·4	14·0
IV	75	13	565·4	93·3	28·1	11·3
V	99	17	578·8	107·7	33·8	15·1
Östra gruppen	26	8	118·6	50·5	10·6	11·7
Södra »	5	11	36·8	72·9	15·6	11·9
Västra »	9	4	26·1	16·9	6·6	6·2
Norra »	17	4	78·5	47·4	8·4	12·6
Samtliga	20	6	91·8	35·3	9·4	8·7

Det är, såsom synes, betydande vägsträckor, körturerna representera, sär- skilt för mejerierna tillhörande de högre storleksklasserna. För samtliga ovan- stående mejerier utgjorde de leverantörerna åvilande körturernas dagliga an- tal i medeltal 20 och den vägsträcka, dessa 20 körturer tillsammans omfattade, var 91·8 km. Längsta uppgivna körvägen uppgår till 111 km.

Bortauktionering eller överlåtelse m. m. Av de c:a 550 mejerier, som äro upp- giftslämnare beträffande frågorna angående uppsamlingens organisation, ha 137 uppgivit, att mjölkhämtningen bortauktionerats eller överlåtits. Det övervä-

gande antalet av dessa eller ett åttiotal utgöres av icke-andelsmejerier. Den ifrågavarande formen för mjölkhämtningen har förekommit vida oftare bland de större mejerierna än bland de mindre. Likaledes är den vanligare bland de till södra och västra grupperna hörande mejerierna än bland dem, som höra till östra och norra gruppen.

Någon uppdelning i varandra uteslutande grupper av de mejerier, tillsammans ett nittiotal, som lämnat uppgift angående de villkor, på vilka mjölkhämtningen bortauktionerats eller överlåtits, låter sig på grundval av de influtna svaren icke göra. Omkring hälften ha såsom svar å frågan angående villkoren angivit ett visst pris per liter (kg), medan de återstående på några få undantag när, vilka uppgiva ett pris per liter och km, meddela, att hämtningen överlåtits mot ett visst belopp per dag, månad eller år, vilket belopp väl får antagas, ehuru så icke särskilt angivits, till sin storlek ha bestämts med hänsyn bl. a. till körvägens längd och mängden av den inlevererade mjölken. För flertalet av de mejerier, som angivit ett visst pris per liter, har detta utgjort $\frac{1}{2}$ å 1 öre.

Mjölkhämtning med bil synes att döma av de inkomna svaren mera sparsamt förekomma. Endast för 81 mejerier, bland vilka de större mejerierna och stadsmejerierna äro proportionsvis talrikare förekommande, uppgivas bilar ha begagnats för mjölkens inforslande. Bilarnas antal uppgivas för ifrågavarande mejerier ha uppgått till 142.

Kostnaderna för mjölkens inforslande och dessas reglering. Beträffande den mjölk, för vars inforslande mejeriet erlägger transportkostnaderna, ha uppgifter införskaffats rörande storleken av dessa kostnader under år 1928 samt angående det sätt, varpå vid mjölkens likviderande priset regleras med hänsyn till mejeriernas ntlägg härutinnan. Vidkommande den del av materialet, som berör kostnaden för transporten av mjölk från mjölkuppsamlingsställe eller annat mejeri, om vilken kostnad särskild uppgift skulle lämnas, har någon bearbetning på grund av ofullständigheter i svaren icke kunnat verkställas.

Såsom det i första hand naturliga, ha de vid bearbetningen erhållna totalkostnadsbeloppen satts i relation till de mjölmängder, för vilkas inforslande kostnaderna i fråga utgått. Vid sidan härav har emellertid synts angeläget att få transportkostnaderna beräknade med hänsyn tagen också till de väglängder, transporterarna avsett, vilket även varit behöfligt för de i nästkommande kapitel utförda beräkningarna angående mjölkens inköpspris. För detta ändamål ha de av mejerierna meddelade uppgifterna angående körvägens genomsnittliga längd tagits i anspråk, ehuru med hänsyn till sättet för mjölkens avhämtande den ifrågavarande väglängden måhända icke alltid kan anses utgöra ett exakt uttryck för den väg, mjölken transporterats. En ihopmultiplisering av talen angivande mjölmängden i ton och vägsträckan i km har sedermera givit den nya relationsfaktorn (tonkilometer). Beräkningarna angående transportkostnaden per tonkilometer ha likväl begränsats till ett angivande av den genomsnittliga kostnaden för samtliga mejerier tagna såsom enhet.

För de resultat, som vid beräkningarna erhållits, redogöres i följande sammanställning:

	Antal mejerier	Inforslad mjölk mängd (ton)	Transportkostnader	
			Totala (kr)	Öre per 1 000 kg
Distributionsmejerier	8	6 067	79 223	1 306
Blandade mejerier	62	139 260	923 829	663
Smörmejerier	30	63 112	371 734	589
Ostmejerier	102	29 289	180 233	615
Andelsmejerier	57	152 467	937 072	615
Övriga mejerier	145	85 261	617 947	725
Landsbygdamejerier	188	198 702	1 240 690	624
Stadsmejerier	14	39 026	314 329	805
Storleksgrupp I	70	11 735	69 282	590
II	67	30 434	188 837	620
III	33	50 424	320 790	636
IV	18	67 314	456 403	678
V	14	77 821	519 707	668
Östra gruppen	37	52 978	351 786	664
Södra »	40	139 407	917 020	658
Västra »	116	38 416	224 764	585
Norra »	9	6 927	61 449	887
Samtliga	202	287 728	1 555 019	654

För de 202 mejerier, som äro uppgiftslämnare beträffande transportkostnaderna, ha dessa kostnader sammanlagt uppgått till i runt tal 1 ½ miljon kronor. Per 1 000 kg inforslad mjölk motsvarar detta belopp av 654 öre. Hela antalet tonkilometer utgör för de ifrågavarande mejerierna 1 667 810 och den på grundval härav uträknade genomsnittliga transportkostnaden per tonkilometer 93·2 öre.

De under punkt 10 å formulär I och punkt 8 å formulär III framställda frågorna angående transportkostnadernas fördelning ha sin egentliga betydelse för andelsmejerierna. Med dessa frågor åsyftades, såsom framgår av deras formulering, att erhålla kännedom om, huruvida fördelningen sker så, att transportkostnaderna inräknas i mejeriets driftskostnader, med påföljd att grundpriset för mjölklikviden blir i motsvarande grad lägre, eller om särskilda avdrag härför göras å mjölkpriset till vederbörande leverantörer.

Av det sextiototal andelsmejerier, som uttalat sig om transportkostnadernas fördelning, ha några få meddelat, att metoden med särskilt avdrag tillämpas, medan de återstående angiva, att det här ovan först omnämnda tillvägagångssättet följts vid reglerandet av dessa mellanhavanden mellan mejeriet och producenterna.

B. Mjölakens inköpspris.

Prisbestämmande faktorer. Rörande det pris, mejerierna kunnat betala producenterna för den av dem levererade mjölken, ha å de utsända formulären några särskilda uppgifter icke inhämtats, då upplysning härom meddelas å formulären till den årliga mejeristatistiken. De å dessa angivna medelprisen ha emellertid växlande innebörd, allteftersom intransporten av mjölken till mejeriet varit en mejeriets eller leverantörernas angelägenhet. Där mejeriet betalt transportkostnaderna, anknyter sig priset till gården såsom leveransort och blir följaktligen ett nettopris. Ha däremot leverantörerna själva utan ersättning inforslat mjölken till mejeriet, kommer priset att i sig innefatta också transportkostnaderna och blir sålunda »fritt mejeriet». Något hänsynstagande till dessa omständigheter har tidigare vid framläggandet av statistiken över inköpsprisen icke kunnat ske, men genom de å de utsända formulären införskaffade uppgifterna angående formerna för mjölakens inforslande, körvägens längd samt transportkostnaderna har en möjlighet öppnats att för de i utredningen ingående mejerierna uppdraga en gränslinje mellan de båda olika slagen av inköpspris och att för dessa bestämma, låt vara endast approximativt, de brutto- och nettopris, som under redogörelseåret varit gällande.

Men även med korrigering gjord för de växlingar i inköpsprisen, som äro en följd av den skiljaktiga formen för mjölakens inforslande, skulle ett sammanställande av inköpsprisen för olika mejerier lätt kunna leda till missvisande resultat. Det må sålunda erinras om, att vid sidan av den kontanta mjölklikviden, för vars storlek priset å det exporterade smöret i sista hand är avgörande, såsom betalningsmedel vid mjölakens likviderande även kunna räknas de vid mjölkförädlingen uppkomna biprodukter, såsom skummjolk, vassle och kärnmjolk, vilka gratis eller till lågt pris återlevereras till producenterna, varjämte också vid redogörelseårets slut en efterlikvidering ibland förekommer. Såsom mest betydelsefullt i detta sammanhang torde återbärandet av skummjölken få anses vara. Då vid olika mejerier skiljaktiga skummjölkspris tillämpas och förhållandet mellan levererad helmjolk och återtagen skummjolk ävenledes växlar, bör tydligen vid en jämförelse mellan inköpsprisen för att få en rättvisande bild hänsyn även tagas till sistberörda omständigheter. Centralbyrån har därför funnit angeläget att om möjligt söka få till stånd en justering av de ursprungliga prisuppgifterna, förutom för olikformigheterna i prissättningen i samband med mjölakens intransport, även med hänsyn till det förhållandet, att skummjölken tjänstgör såsom betalningsmedel.

Bland andra prisbestämmande faktorer må i detta sammanhang omnämnas mjölkens fetthalt och dess hygieniska beskaffenhet. Angående fetthaltsbestämningar vid mejerierna och betalningen efter fetthalt lämnas redogörelse i den årliga berättelsen över mejerihanteringen, vartill hänvisas.

Inkösprisets justering för transportkostnader och återlevererad skummjök. Utgångspunkten vid de beräkningar, som avsett att avlägsna den störande inverkan, olikheterna i mjölkens inforslande utöva å inköspriset, har varit de under uppsamlingens organisation inflyttna uppgifterna, i vilken utsträckning mejeriet eller leverantörerna ombesörja mjölkens inforslande. Där mejeriet helt eller till någon del bekostat intransporten, har för bestämmandet av bruttoinköspriset ett tillägg gjorts till det å formuläret till den årliga statistiken uppgivna mjölkpriset, vilket tillägg kunnat beräknas på grundval av uppgifterna angående tillförselkvantitet och transportkostnader. Man har nämligen utgått ifrån, att i dylikt fall det till den årliga statistiken uppgivna medelpriset varit ett nettopris med undantag likväl för ett mindre antal mejerier, nämligen dels de som enligt svar under punkt 10 b, resp. 8 b, å formuläret tillämpat särskilda avdrag å mjölkpriset, dels några få andra mejerier, vilka efter särskild förfrågan meddelat, att priset varit ett bruttopris. På så sätt har ett bruttopris eller ett pris »fritt mejeriet» kunnat bestämmas också för de mejerier, vilka själva hämtat mjölken hos producenterna.

För att beträffande de mejerier, vilkas leverantörer helt eller delvis ombesörja intransporten av mjölken eller för vilka det uppgivna mjölkpriset varit ett bruttopris, bestämma nettoinköspriset ha de av dessa mejerier meddelade uppgifterna angående inlevererad mjölmängd och körvägens genomsnittliga längd tagits i anspråk, och antalet tonkilometer (se härom föregående kapitel) för de mjölmängder, leverantörerna inforslat, uträknats. Med användande av det värde å transportkostnaden per tonkilometer (93·2 öre), som för mejerierna sammantagna erhöles vid de häröver gjorda beräkningarna, har därefter en uppskattning kunnat göras av kostnaderna för inforslandet av nyssnämnda mjölmängder, och därmed har också nettoinköspriset för mjölken låtit sig bestämma.

Resultatet av dessa beräkningar, vilka sålunda innebära ett särskiljande av mjölkpriset *utan* och mjölkpriset *med* inräknande av transportkostnaderna, är framlagt i efterföljande tablå.

För nedanstående 333 mejerier utgör det på angivet sätt beräknade mjölkpriset netto 13·8 och brutto 14·0 öre per kg. Kostnaden för mjölkens inforslande uppgår följaktligen till 0·7 öre per kg, vilket är samma belopp, som erhöles vid de i närmast föregående kapitel omnämnda beräkningarna av transportkostnaderna. De olika slagen av mejerier förete däremot en del, i allmänhet dock tämligen obetydliga, skiljaktigheter i detta avseende, beroende på att i ovanstående beräkningar tillkomma såsom uppgiftslämnare även mejerierna med bruttoredovisning och att vid uppskattningen av dessas transportkostnader hänsyn tagits icke allenast till kvantiteten inforslad mjölk utan också till den vägsträcka, körturerna omfattat.

	Antal mejerier	Invägd kvantitet (ton)	Mjölakens inköps- värde (kr.)		Mjölakens inköpspris (öre per kg)	
			Netto	Brutto	Netto	Brutto
Distributionsmejerier . . .	25	29 990	4 205 321	4 675 250	14·0	15·6
Blandade mejerier	117	212 785	29 119 073	30 419 170	13·7	14·3
Smörmejerier	57	89 477	11 181 858	11 639 414	12·5	13·0
Ostmejerier	134	34 303	4 297 488	4 471 137	12·5	13·0
Andelsmejerier	148	244 940	33 019 134	34 418 413	13·5	14·1
Övriga mejerier	185	121 615	15 784 606	16 786 558	13·0	13·8
Landsbygdsmejerier	308	284 252	37 279 099	38 787 933	13·1	13·6
Stadsmejerier	25	82 303	11 524 641	12 417 038	14·0	15·1
Storleksgrupp I	116	19 888	2 472 354	2 567 675	12·4	12·9
II	121	66 372	8 852 562	9 141 469	13·3	13·8
III	61	109 851	14 754 732	15 353 847	13·4	14·0
IV	21	80 380	10 584 885	11 281 520	13·2	14·0
V	14	90 064	12 139 207	12 860 460	13·5	14·3
Östra gruppen	95	123 009	16 720 089	17 373 594	13·6	14·1
Södra »	35	141 114	18 591 535	19 528 385	13·2	13·8
Västra »	144	70 282	8 865 253	9 396 186	12·6	13·4
Norra »	59	32 150	4 626 863	4 906 806	14·4	15·3
Samtliga	833	866 555	48 803 740	51 204 971	13·3	14·0

Nästa led i undersökningen blir att söka bestämma de tillägg, motsvarande värdet av den återtagna skum mjölken, som böra göras till ovanstående mjölkpris, med hänsyn därvid tagen till växlingarna i skum mjölkspris och förhållandet mellan levererad helmjolk och återtagen skum mjolk. Beräkningarna ha möjliggjorts därigenom, att formulären till den årliga statistiken lämna besked dels angående den skum mjolk, som gratis återlevereras, dels beträffande såväl kvantitet som pris angående den skum mjolk, som återbäres mot betalning.

Sitt största värde får det ifrågasvarande tillägget tydligen i sådana fall, då återbäringskvantiteten i förhållande till den invägda mjölmängden når sitt maximum och nämnda kvantitet i sin helhet återlevereras gratis, medan i samma mån som skum mjölkskvantiteten minskar och priset å densamma stiger, tillägget reduceras. Med utgångspunkt härifrån har med användande av ett för samtliga mejerier åsatt gemensamt pris å skum mjölken beräknats det tillägg, som för vart och ett av mejerierna skulle ha ifrågakommit, därest leverantörerna erhållit all den av dem återtagna skum mjölken gratis, varefter, för att få ett uttryck för det faktiska tillägg, som bör göras, detsamma minskats med hänsyn till det belopp, leverantörerna fått betala mejeriet för den återtagna skum mjölken. Såsom lätt inses kommer i sådana fall, där det faktiskt erlagda skum mjölkspriset överstiger det antagna genomsnittspriset å skum mjölken, tillägget att förvandlas till ett avdrag. Det omnämnda priset, 3 öre

per kg, har beräknats efter samråd med Jordbruksutredningen och på grundval av de under redogörelseåret (år 1928) gällande prisen å sådana fodermedel, som jämte skummjolk användas till utfodring av svin.

Åskädliggjort medelst en formel ter sig gången av beräkningarna på följande sätt, varvid såsom exempel valts ett mejeri, vilket förutsättes ha återlevererat en del av skummjölken gratis och en del mot betalning.

Mjölakens inköpspris	utgör m öre per kg
Den invägda mjölmängden	» k kg
Mjölakens inköpsvärde	» $\therefore m \cdot k$ öre
Gratis återlevererad skummjolk	» g kg
Mot betalning »	» b kg
Priset per kg för denna	» s öre
Tilläggets maximivärde	» $\therefore 3 \cdot (g + b)$ öre
För skummjölken erlagda beloppet	» $s \cdot b$ öre
Tilläggets faktiska värde utgör	$[3(g + b) - s \cdot b]$ öre, samt det för den
återtagna skummjölken justerade mjölkpriset :	$\frac{m \cdot k + [3(g + b) - s \cdot b]}{k}$ öre
per kg.	

I överensstämmelse härmed ha de i närmast föregående tablå anförda siffrorna över mjölakens inköpsvärde och inköpspris, netto och brutto, omräknats. De nya siffror, som därvid framgått, äro återgivna i nedanstående sammanställning. Denna anger följaktligen, med inräknande av återlevererad skummjolk såsom betalningsmedel, de mjölkpris, mejerierna kunna anses ha betalat sina leverantörer dels netto (vid gården), dels brutto (vid mejeriet).

	Antal mejerier	Invägd kvantitet (ton)	Omräknat inköpsvärde (kr)		Omräknat inköpspris (öre per kg)	
			Netto	Brutto	Netto	Brutto
Distributionsmejerier	25	29 990	4 207 048	4 676 977	14·0	15·6
Blandade mejerier	117	212 785	29 897 874	31 197 971	14·1	14·7
Smörmejerier	57	89 477	12 072 015	12 529 571	13·5	14·0
Ostmejerier	134	34 303	4 299 391	4 473 040	12·5	13·0
Andelsmejerier	148	244 940	34 294 250	35 693 529	14·0	14·6
Övriga mejerier	185	121 615	16 182 078	17 184 030	13·3	14·1
Landsbygdsmejerier	308	284 252	38 770 544	40 279 378	13·6	14·2
Stadsmejerier	25	82 303	11 705 784	12 598 181	14·2	15·3
Storleksgrupp I	116	19 888	2 486 294	2 581 615	12·5	13·0
II	121	66 372	8 983 395	9 272 302	13·5	14·0
III	61	109 851	15 396 840	15 995 955	14·0	14·6
IV	21	80 380	11 015 637	11 712 272	13·7	14·6
V	14	90 064	12 594 162	13 315 415	14·0	14·8
Östra gruppen	95	123 009	17 088 462	17 741 967	13·9	14·4
Södra »	35	141 114	19 671 831	20 608 681	13·9	14·6
Västra »	144	70 282	9 112 553	9 643 486	13·0	13·7
Norra »	59	32 150	4 603 482	4 883 425	14·3	15·2
Samtliga	333	366 555	50 476 328	52 877 559	13·7	14·4

De nya mjölkprisen bliva för samtliga mejerier tagna såsom enhet resp. 13'7 och 14'4 öre, vilket vid jämförelse med de i föregående tablå angivna mjölkprisen innebär en förhöjning med 0'4 öre. Såsom en närmare granskning ger vid handen, växlar det tillägg (avdrag), varmed vid hänsyn tagen till skummjölken såsom betalningsmedel mjölkpriset ändras för de olika slagen av mejerier, inom gränserna + 1 öre (smörmejerierna) och — 0'1 öre (norra gruppens mejerier). De små skiljaktigheter, som beträffande transportkostnaderna (bruttopriset — nettopriset) göra sig märkbara vid en jämförelse mellan denna och närmast föregående tabell, ha sin orsak i avrundningar, företagna i samband med prisernas uträknande.

Högsta mjölkpriset inom respektive grupper av mejerier visa i ordning de blandade mejerierna (netto) och distributionsmejerierna (brutto), andelsmejerierna, stadsmejerierna, de större mejerierna samt norra gruppens mejerier, medan de lägsta återfinnas för ostmejerierna, »övriga» mejerier, landsbygdsmejerierna, de mindre mejerierna samt västra gruppens mejerier. Beträffande ostmejerierna må dock anmärkas, att ovan angivna pris kunna anses något för låga med hänsyn till värdet av den vassle, mejeriet återbär till leverantörerna. Någon korrigerings i detta avseende har likväl icke kunnat göras, då härför erforderliga uppgifter icke stått till buds.

För att lämna en överblick över de växlingar i mjölkprisen, som för de enskilda mejerierna dölja sig bakom här anförda medelpris, ha på sätt, tabellen å följande sida visar, mejerierna grupperats efter de bruttopris, som framgått ur de företagna omräkningarna.

Den i åtskilliga hänseenden betydande spridning, som beträffande mjölkprisen kommer till synes i tabellens siffror, förtager i stort sett ej det intryck, de förut anförda medeltalssiffrorna ingåvo i fråga om skiljaktigheterna i mjölkprisen för de olika slagen av mejerier.

Mjölkpris för andelsmejeriernas medlemmar och icke medlemmar samt likvideringstid. Till de andelsmejerier, som bland sina leverantörer räknade såväl medlemmar som icke medlemmar, riktades en förfrågan, huruvida mjölkpriset till bådadera var detsamma, eller i annat fall, vilken skillnad, som härutinnan gjordes. Till svar härå ha 47 mejerier meddelat, att priset är detsamma för såväl medlemmar som icke medlemmar, medan 20 uppgivit, att ett lägre pris tillämpats för icke medlemmar. Skillnaden mellan de båda prisen uppgives endast i ett fall ha överstigit 1 öre; i allmänhet har densamma uppgått till 0'3, 0'5 eller 1 öre.

Den andra frågan angående mjölkens likvidering rörde den tid, räknad efter leveransmånadens utgång, inom vilken likviden i allmänhet erlägges. Grupperas mejerierna på grundval av de ingångna svaren rörande dessa tider på sätt nedan framgår, visar sig fördelningen bliva följande:

	Mjölklividen erlägges inom				S:a
	10 dagar	11—15 dagar	16—30 dagar	längre tid	
Andelsmejerier	23	84	17	3	127
Övriga mejerier	22	40	7	1	70
Samtliga	45	124	24	4	197

Vanligen sker mjölklikvideringen omkring fjorton dagar efter leveransmånadens utgång, men, såsom synes, tillämpas här och var även andra tider. De större mejerierna redovisa i allmänhet en kortare likvideringstid än de mindre.

	Mjölkspriset utgjorde brutto i öre per kg														
	—11-0	11-1—11-5	11-6—12-0	12-1—12-5	12-6—13-0	13-1—13-5	13-6—14-0	14-1—14-5	14-6—15-0	15-1—15-5	15-6—16-0	16-1—16-5	16-6—17-0	17-1—17-5	17-6—
Distributionsmejerier	—	—	1	—	1	2	3	3	5	2	4	3	2	1	4
Blandade mejerier	—	2	2	2	9	26	22	24	18	10	6	2	1	1	4
Smörmejerier	1	2	5	5	8	14	17	5	3	1	—	—	—	—	—
Ostmejerier	4	1	17	31	49	26	16	2	4	—	—	—	—	—	—
Andelsmejerier	5	2	11	8	16	21	32	23	19	7	5	3	1	1	3
Övriga mejerier	—	3	14	30	51	47	26	11	11	6	5	2	2	1	5
Landsbygdsmejerier	5	5	25	38	67	64	57	30	24	11	7	3	2	1	2
Stadsmejerier	—	—	—	—	—	4	1	4	6	2	3	2	1	1	6
Storleksgrupp I	4	2	19	21	44	20	17	2	2	1	2	1	—	—	1
II	—	1	2	15	18	34	24	11	12	3	4	2	1	1	3
III	—	1	4	1	4	9	10	16	11	5	1	—	1	—	2
IV	1	1	—	1	—	2	4	4	3	2	2	1	—	—	—
V	—	—	—	—	1	3	3	1	2	2	1	1	1	1	2
Östra gruppen	—	1	1	1	8	20	21	22	15	10	—	1	—	—	2
Södra	1	3	3	1	3	7	6	4	5	1	2	—	—	1	—
Västra	—	—	12	31	47	38	22	4	5	—	1	1	1	—	2
Norra	4	1	9	5	9	3	9	4	5	2	7	3	2	1	4
Samtliga	5	5	25	38	67	68	58	34	30	13	10	5	3	2	8

C. Försäljningen av mejeriprodukter.

Såsom underlag till den framställning, som här följer angående försäljningen och som i sig också innefattar frågor rörande tillverkningen och lagringen av ost, ha i huvudsak tjänat de uppgifter, som mejerierna meddelat under punkterna 14—29 å formulär I och punkterna 11—16 å formulär III. Undantagits i detta sammanhang ha de uppgifter, som beröra säsongvariationerna i försäljningen. För dessa och motsvarande uppgifter angående tillförseln och tillverkningen lämnas redogörelse å annan plats i berättelsen.

Frågorna rörande försäljningen, vilka beröra förhållandena under år 1928, taga i främsta rummet sikte på att för de olika mejerierna få klarlagt, vilken omfattning försäljningen till grosshandlare, till detaljhandlare och genom egen utminuterung m. m. har, ävensom vilka pris mejerierna kunnat betinga sig vid dessa olika slag av försäljningar. Vid sidan härav ha upplysningar inhämtats angående de leverans- och betalningsvillkor, som i allmänhet tillämpats vid försäljningen samt, beträffande mjölk och grädde, även en del andra spörsmål, som stå i samband med försäljningens organisation.

En svårighet, som mött vid bearbetningen av det material, som ligger till grund för försäljningsstatistiken, har varit, att vederbörande uppgiftslämnare ibland icke observerat, att beträffande oskummad mjölk liksom beträffande övriga varuslag formuläret angivit kg och icke liter såsom måttsenhet. För att avlägsna denna felkälla, som berör såväl kvantitets- som prisstatistiken men träder mera i förgrunden i fråga om den senare, har i sådana fall, där genom skriftlig förfrågan eller på annat sätt upplysning vunnits, att den angivna kvantitets- eller prisuppgiften avsett liter, en omräkning verkställt, varvid 1 liter mjölk ansetts motsvara 1.0315 kg. Även om full garanti icke stått att vinna, att felet överallt avlägsnats, torde likväl dessa kvarstående brister icke vara av beskaffenhet att kunna äventyra jämförbarheten mellan de resultat, som erhållits vid bearbetningen.

Beträffande den statistiska behandlingen av materialet rörande försäljningen har i fråga om mejeriernas gruppering efter driftsriktning vidtagits den förändringen, att vid framläggandet av statistiken för de enskilda varuslagen motsvarande driftstyp bland mejerierna gjorts till föremål för särskild bearbetning, medan övriga mejerier förts tillsammans i en grupp. Detta innebär sålunda att i fråga om försäljningen av mjölk och grädde indelningen blir 1) distributionsmejerier och 2) andra mejerier, i fråga om försäljningen av smör

1) smörmejerier och 2) andra mejerier samt i fråga om ost 1) ostmejerier och 2) andra mejerier. Vidare må anmärkas, att i fråga om försäljningen av mjölk, grädde och smör uppgiftslämnarna utgöras av de mejerier, som besvarat frågorna å formulär I, varav följer, att vissa mejerigrupper, särskilt västra och norra grupperna, vidkommande dessa delar av undersökningen förete vissa olikheter i sammansättningen vid jämförelse med motsvarande grupper i andra kapitel. Mejerierna i Skaraborgs, Jämtlands och Västerbottens län samt till stor del även desamma i Älvsborgs län ha nämligen såsom varande ostmejerier avgivit uppgifter enligt formulär III.

1. Försäljningen av mjölk.

Mejeriernas försäljningsrayon. Bland de frågor, som framställdes angående försäljningen av mjölk (och grädde), ingick även en begäran, att mejerierna skulle meddela, till vilka orter konsumtionsmjölk och grädde avyttrats, ävensom lämna uppgift angående de kvantiteter, som därvid försåls. På grundval av de svar, som härå ingått, har försäljningsområdets omfång kunnat bestämmas för ett flertal mejerier, varigenom också möjliggjorts en uppdelning av mejerierna i sådana, som huvudsakligen haft platsförsäljning, och sådana, som

Mejerigrupp	Antal mejerier					Platsförsäld kvantitet		Övrig kvantitet	
	Platsförsäljningen upptager av hela försäljningen					Ton	%	Ton	%
	100 %	75— 100 %	50— 75 %	25— 50 %	under 25 %				
Distributionsmejerier	15	1	—	—	16	54 135	76·5	16 628	23·5
Övriga mejerier	86	3	6	8	64	62 974	54·2	53 154	45·8
Andelsmejerier	56	4	2	5	56	36 340	40·5	53 419	59·5
Övriga mejerier	45	—	4	3	24	80 769	83·2	16 363	16·8
Landsbygdsmejerier	78	3	3	6	78	21 992	27·9	56 764	72·1
Stadsmejerier	23	1	3	2	2	95 117	88·0	13 018	12·0
Storlekagrupp I	15	1	—	—	8	795	36·9	1 362	63·1
II	39	1	2	3	30	10 173	48·2	10 952	51·8
III	27	—	2	4	27	13 243	31·0	29 503	69·0
IV	8	1	1	1	10	13 141	49·7	13 284	50·8
V	12	1	1	—	5	79 757	84·5	14 681	15·5
Östra gruppen	43	—	4	4	42	36 598	42·9	48 651	57·1
Södra »	20	2	1	1	11	44 704	80·5	10 813	19·5
Västra »	15	—	—	—	15	16 962	74·9	5 683	25·1
Norra »	23	2	1	3	12	18 845	80·8	4 635	19·7
Samtliga	101	4	6	8	80	117 109	62·7	69 782	37·3

avyttrat mjölken och grädden till mera avsides belägna trakter. Såsom platsförsäljning har räknats den försäljning, som ägt rum inom den egna kommunen eller dess närmaste omgivningar. Vid upprättandet av den översikt, som å vidstående sida lämnas angående försäljningsområdets omfång, ha de försålda gräddkvantiteterna omräknats till mjölk.

Mejerierna synas beträffande försäljningen av mjölk och grädde ha inriktat sig på antingen uteslutande platsförsäljning eller försäljningens förläggande helt till annan ort. De båda ytterlighetsgrupperna här ovan, 100 % och under 25 %, inrymma nämligen resp. 101 och 80 mejerier, medan de tre mellangrupperna tillsammans upptaga endast 18. Enda undantaget utgöra stadsmejerierna, bland vilka de platsförsäljande mejerierna dominera. Enligt vad en undersökning ger vid handen, gör sig det nu omnämnda förhållandet gällande, även om mjölk- och gräddförsäljningen behandlas var för sig.

Vid en jämförelse mellan de tal, som angiva den platsförsålda kvantitetens procentuella andel av hela försäljningen, faller kanske mest i ögonen den skarpa motsättning, som framträder mellan å ena sidan landsbygdsmejerierna och å andra sidan stadsmejerierna, de förra redovisande en platsförsäljning uppgående till endast 28 % och de senare med denna uppgående till närmare 90 % av hela försäljningen.

Försäljningens fördelning å olika försäljningsgrenar m. m. Vid redovisningen av försäljningen av mejeriprodukter skulle ett särskiljande göras mellan nedan angivna försäljningsgrenar, nämligen försäljning a) till grosshandlare, exportörer och andra större köpare, b) till detaljhandlare (mjölkbutiker) och jämförliga köpare, c) genom utminutering i mejeriets egna försäljningslokaler (ej till mjölkleverantörer), d) genom utkörning och försändning direkt till konsumenter samt e) till mjölkleverantörer och mejeripersonal. Där exakta kvantitetsuppgifter icke kunde lämnas, borde i stället ungefärliga siffror uppgivas eller eljest meddelas, på vad sätt försäljningen i huvudsak vore ordnad.

Rörande försäljningen av oskummad mjölk ha såsom resultat av bearbetningen erhållits de tal, som äro anförda i tab. A. De i tabellens första kolumn upptagna mejerierna utgöras av sådana, som ej redovisat någon försäljning av oskummad mjölk men väl av andra mejeriprodukter. Att bland dessa även återfinnes ett distributionsmejeri, har sin orsak i, att beträffande detta distributionen uteslutande avser grädde. Liknande skäl, d. v. s. att den invägda och försålda grädden i detta sammanhang ej medtagits, utgör förklaringen till att distributionsmejeriernas försäljning av oskummad mjölk, såsom tabellen visar, endast uppgår till 67·7 % av deras invägda kvantitet. Då försäljningen av oskummad mjölk till mjölkleverantörer och mejeripersonal enligt sakens natur varit helt obetydlig, har denna vid uppgifternas tabellering utelämnats.

Största försäljningen till grosshandlare m. fl. redovisa i ordning efter procentsiffrans storlek bland huvudtyperna östra gruppens mejerier (50·9 %), de medelstora mejerierna (grupp III), landsbygdsmejerierna, andelsmejerierna samt icke-distributionsmejerierna (32·4 %), varvid emellertid bör ihågkommas, att grupperna till sammansättningen stå i beroendeförhållande till varandra.

Tab. A. Försäljningen av oskummad mjölk. Kvantiteter m. m.

Mejerigrupp	Antal mejerier						Försäljningskvantiteter										
	Utan försäljning	Med försäljning	Därav med försäljning				Totala (ton)					I procent					
			Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Genom egen utmätning	Direkt till konsumenter	Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Genom egen utmätning	Direkt till konsumenter	Summa försäljning		Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Genom egen utmätning	Direkt till konsumenter	Summa
											Kvantitet	% av invägd kvantitet					
Distributionsmejerier	1	28	12	16	22	9	4 937	15 206	7 960	3 320	31 423	67.7	15.7	48.4	25.3	10.6	100.0
Övriga mejerier	22	161	42	58	145	15	18 714	19 218	18 986	937	57 855	19.2	32.4	33.2	32.8	1.6	100.0
Andelsmejerier	10	117	36	49	108	8	15 634	13 207	13 522	133	42 501	18.7	36.8	31.1	31.8	0.3	100.0
Övriga mejerier	13	72	18	25	59	16	8 017	21 217	13 424	4 119	46 777	39.0	17.1	45.4	28.7	8.8	100.0
Landsbygdsmejerier	23	159	46	49	139	10	16 187	6 502	13 022	608	36 319	15.7	44.6	17.9	35.8	1.7	100.0
Stadsmejerier	—	30	8	25	28	14	7 464	27 922	13 924	3 649	52 959	45.6	14.1	52.7	26.3	6.9	100.0
Storleksgrupp I	9	24	3	5	21	3	323	527	376	51	1 277	25.3	25.3	41.3	29.4	4.0	100.0
II	8	70	19	27	60	8	3 237	3 690	4 797	698	12 422	29.0	26.1	29.7	38.6	5.6	100.0
III	6	57	21	18	49	4	8 128	2 763	5 714	87	16 692	16.8	48.7	16.6	34.2	0.5	100.0
IV	—	20	6	10	20	3	5 996	2 899	3 828	2 586	15 309	19.8	39.2	18.9	25.0	16.9	100.0
V	—	18	5	14	17	6	5 967	24 545	12 231	835	43 578	35.5	13.7	56.3	28.1	1.9	100.0
Östra gruppen	11	86	35	18	75	9	19 366	11 724	5 819	1 119	38 028	28.4	50.9	30.8	15.3	3.0	100.0
Södra »	2	35	2	19	33	5	404	11 748	12 450	225	24 827	17.4	1.6	47.3	50.2	0.9	100.0
Västra »	10	27	11	8	19	3	3 280	1 886	3 786	2 626	11 578	32.2	28.3	16.3	32.7	22.7	100.0
Norra »	—	41	6	29	40	7	601	9 066	4 891	287	14 845	43.3	4.1	61.1	32.9	1.9	100.0
Samtliga	23	189	54	74	167	24	23 651	34 424	26 946	4 257	89 278	25.7	26.5	38.5	30.2	4.8	100.0

Påfallande låga äro siffrorna angående grosshandelsförsäljningen för södra och norra gruppens mejerier, resp. 1·6 och 4·1 %, men även andra mejerigrupper såsom de största mejerierna, stadsmejerierna, distributionsmejerierna samt icke-andelsmejerierna redovisa en jämförelsevis ringa sådan försäljning.

Främsta rummet (61·1 %) i fråga om försäljningen till detaljhandlare intaga norra gruppens mejerier, varefter följa de största mejerierna, stadsmejerierna och distributionsmejerierna. Av de i tab. A återgivna siffrorna angående de andelar, den försålda mjölken upptager av hela den invägda mjölmängden, framgår, att de ifrågavarande mejerigrupperna i stor utsträckning inriktat sin rörelse på försäljning av mjölk.

Frånsett södra och östra gruppens mejerier, av vilka de förra redovisa den högsta (50·2 %) och de senare den lägsta siffran (15·3 %), äro siffrorna angående försäljningen genom egen utminutering ganska jämna; i allmänhet upptager denna gren 25—35 % av hela försäljningen. Avgjort minsta omfattningen har den försäljning, som äger rum genom utkörning och försändning direkt till konsumenter. I genomsnitt för samtliga i tabellen upptagna mejerier utgjorde denna sålunda endast 4·8 %, medan motsvarande tal för detaljhandelsförsäljningen är 38·5 %, för den egna utminuteringen 30·2 % samt för grosshandelsförsäljningen 26·5 %. Bland delgrupperna förete västra gruppens mejerier den procentuellt sett största försäljningen (22·7 %) direkt till konsumenter.

Vid sidan av de uppgifter, som inhämtades angående försäljningens kvantitativa fördelning å olika försäljningsgrenar, gjordes även förfrågan rörande vissa andra i nära samband härmed stående spörsmål. Ett bland dessa gällde frågan, i vilken utsträckning hos detaljhandlare och mjölkgrosshandlare överbliven mjölk och grädde återtages av mejerierna, samt huruvida ersättning erhålles för de återtagna varorna. Beträffande den till mjölkgrosshandlare försålda mjölken och grädden synes att döma av de ingångna svaren något återtagande av överbliven vara icke förekomma, men av de 83 mejerier, som redovisat försäljning av mjölk eller grädde till detaljhandlare, uppgiva 27, att återtagande ägt rum. På frågan om vilken ersättning, som erhålles för de återtagna varorna, ha av dem, som uttalat sig i detta hänseende, flertalet eller ett femtontal meddelat, att varorna återtagas till debiterat pris.

En annan av de frågor, som framställdes angående försäljningen av mjölk och grädde till grosshandlare och detaljhandlare, var, huruvida försäljning enligt kontrakt äger rum. Beträffande försäljningen till grosshandlare ha ett tjugutal av de 65 mejerier, som lämnat uppgift om dylik försäljning, meddelat, att så varit förhållandet. Motsvarande antal i fråga om försäljningen till detaljhandlare är 6. Flertalet uppgiva, att kontraktet avsett en tidsperiod av ett år.

Rörande försäljningen genom egen utminutering inhämtades bl. a. upplysning om antalet försäljningslokaler (utminuteringsställen) inom varje samhälle. I översikten här nedan lämnas en redogörelse angående förhållandena i detta avseende. Där besked icke erhållits rörande försäljningslokalerna, men mjölk eller grädde redovisats såsom försålda genom egen utminutering, har mejeriet

räknats såsom försäljningslokal. Tablåns första kolumn anger antalet mejerier, som genom egen utminuterings försålt bådadera eller ettdera av nyssnämnda varuslag.

Mejerigrupp	Antal mejerier med egen utminuterings	Till dessa hörande egna försäljningslokaler				Mejerigrupp	Antal mejerier med egen utminuterings	Till dessa hörande egna försäljningslokaler				
		Inom egna kommunen	Å annan ort	Tillsammans	I genomsnitt per mejeri			Inom egna kommunen	Å annan ort	Tillsammans	I genomsnitt per mejeri	
Distributionsmejerier	24	219	3	222	9.3	Andelsmejerier . . .	113	197	93	290	2.6	
Övriga mejerier . . .	150	270	108	378	2.6	Övriga mejerier . . .	61	292	18	310	5.1	
Landsbygdsmejerier .	145	168	101	269	1.9	Storleksgrupp I . . .	21	21	1	22	1.0	
Stadsmejerier	29	321	10	331	11.4		II . . .	61	92	14	106	1.7
Östra gruppen	77	94	9	103	1.3		III . . .	54	67	32	99	1.8
Södra »	34	177	81	258	7.6		IV . . .	20	60	25	85	4.3
Västra »	23	132	1	133	5.8		V . . .	18	249	39	288	16.0
Norra »	40	86	20	106	2.7	Samtliga	174	489	111	600	3.4	

På ovanstående 174 mejerier komma sammanlagt 600 egna försäljningslokaler, motsvarande i genomsnitt 3 å 4 per mejeri. De största mejerierna och, då dessa ofta utgöras av stads- och distributionsmejerier, även de båda sistnämnda grupperna redovisa jämförelsevis många dylika försäljningslokaler, medan de mindre mejerierna och landsbygdsmejerierna vanligen inneha endast 1 eller 2 egna utminuteringsställen. I allmänhet synas de landsbygdsmejerier, som förfoga över mera än ett utminuteringsställe, icke ha samtliga dessa förlagda till den egna kommunen utan även disponera ett eller annat sådant på annan ort, i vilket avseende de, såsom tabellen visar, skilja sig från stadsmejerierna.

Försäljningspris. I anslutning till de uppgifter, som inhämtades angående försäljningskvantiteternas fördelning å olika försäljningsgrenar, gjordes förfrågan angående de medelpris i öre per kg, mejerierna erhållit vid sin försäljning av oskummad mjölk. Liksom i fråga om kvantiteterna skulle även i fråga om priserna uppgifterna avse år 1928. Beträffande försäljningen till grosshandlare m. fl., till detaljhandlare och genom egen utminuterings infordrades direkta prisuppgifter, medan beträffande den mjölk, som försålt genom utkörning och försändning till konsumenter, meddelande skulle lämnas angående det pristillägg, mejerierna betingat sig för kostnaderna i samband med mjölkens försändande. Utöver prisuppgiften skulle i sådana fall, då vid försäljning till grosshandlare och detaljhandlare leveransen skett fritt hos köparen och transportkostnaderna följaktligen äro inkluderade i priset, upplys-

ning lämnas angående dessa kostnader. På grundval av de influtna kvantitets- och prisuppgifterna ha därefter uträknats de medelpris, som vid försäljningen varit gällande. De härvid erhållna resultaten, vilka avse priset såväl per kg som per liter, äro sammanförda i efterföljande tablå. Då denna och tabell A exakt bygga på samma uppgiftslämnare, hänvisas i fråga om dessas antal m. m. till sistnämnda tabell. Beträffande siffrorna må ytterligare anmärkas, att de för försäljningen till grosshandlare och detaljhandlare angivna prisen äro netto-pris, enär avdrag för transportkostnaderna gjorts i sådana fall, då leveransen skett fritt hos köparen.

Mejeriernas medelpris (netto) å försäld oskummad mjölk år 1928

	Ö r e p e r k g			Ö r e p e r l i t e r		
	Till gross- handl. m. fl.	Till detalj- handlare	Egen utmi- nutering	Till gross- handl. m. fl.	Till detalj- handlare	Egen utmi- nutering
Distributionsmejerier	14·9	18·6	21·4	15·4	19·2	22·1
Övriga mejerier	15·6	17·4	19·8	16·0	17·9	20·4
Andelsmejerier	15·2	17·6	20·1	15·7	18·2	20·8
Övriga mejerier	15·6	18·1	20·4	16·1	18·7	21·1
Landsbygdsmejerier	15·3	17·5	19·6	15·7	18·1	20·2
Stadsmejerier	15·6	18·0	21·0	16·1	18·6	21·6
Storlekagrupp I	13·1	18·1	19·7	13·6	18·6	20·3
II	14·5	17·6	20·2	14·9	18·2	20·9
III	15·8	19·5	20·3	15·8	20·1	20·9
IV	15·2	17·6	20·6	15·6	18·1	21·3
V	16·2	17·9	20·2	16·7	18·4	20·8
Östra gruppen	15·4	18·1	19·1	15·9	18·6	19·7
Södra »	14·5	16·8	19·5	15·0	17·4	20·1
Västra »	14·8	17·6	21·5	15·2	18·2	22·2
Norra »	17·7	19·3	22·9	18·3	19·9	23·6
Samtliga	15·4	17·9	20·3	15·8	18·5	20·9

Tabellens slutsiffror angiva en genomsnittlig stegring i priset av omkring $2\frac{1}{2}$ öre per kg vid övergång från försäljning till grosshandlare till försäljning till detaljhandlare och från sistnämnda till egen utminuterung. Stegringen gör sig märkbar ehuru med växlande styrka inom samtliga grupper av mejerier. De för dessa grupper erhållna medelprisen böra lämpligen vid jämförelser, som göras, ses mot bakgrunden av de i tab. A meddelade uppgifterna angående försäljningens kvantitativa omfattning inom resp. försäljningsgrenar.

För att belysa vilka pris de enskilda mejerierna erhållit vid sin försäljning av oskummad mjölk, ha distributionsmejerier och »övriga» mejerier samt landsbygds- och stadsmejerier grupperats efter prisets storlek. Fördelningen har utfallit som följer:

Öre per kg	Distributions- mejerier			Övriga mejerier			Landsbygd- mejerier			Stads- mejerier			Samtliga mejerier		
	Till gross- handlare m. A.	Till detalj- handlare	Egen utmin- terng	Till gross- handlare m. A.	Till detalj- handlare	Egen utmin- terng	Till gross- handlare m. A.	Till detalj- handlare	Egen utmin- terng	Till gross- handlare m. A.	Till detalj- handlare	Egen utmin- terng	Till gross- handlare m. A.	Till detalj- handlare	Egen utmin- terng
12'1—12'5	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
12'6—13'0	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—
13'1—13'5	—	—	—	2	2	—	2	2	—	—	—	—	2	2	—
13'6—14'0	1	—	—	2	2	—	2	1	—	1	1	—	3	2	—
14'1—14'5	1	—	—	10	1	—	10	—	—	1	1	—	11	1	—
14'6—15'0	2	—	—	5	1	17	5	1	17	2	—	—	7	1	17
15'1—15'5	6	1	—	4	6	—	9	5	—	1	2	—	10	7	—
15'6—16'0	—	3	1	3	4	5	3	4	5	—	3	1	3	7	6
16'1—16'5	1	—	1	6	11	7	5	6	8	2	5	—	7	11	8
16'6—17'0	1	3	1	1	5	11	2	7	11	—	1	1	2	8	12
17'1—17'5	—	1	3	1	6	17	1	6	19	—	1	1	1	7	20
17'6—18'0	—	1	—	2	6	23	2	3	23	—	4	—	2	7	23
18'1—18'5	1	1	2	—	7	8	—	6	9	1	2	1	1	8	10
18'6—19'0	—	3	—	—	1	4	—	3	4	—	1	—	—	4	4
19'1—19'5	—	3	5	1	—	20	1	1	19	—	2	6	1	3	25
19'6—20'0	—	1	1	1	1	10	1	2	8	—	—	3	1	2	11
20'1—20'5	—	—	2	—	3	6	—	3	4	—	—	4	—	3	8
20'6—21'0	—	—	—	—	1	3	—	1	3	—	—	—	—	1	3
21'1—21'5	—	—	2	1	—	6	1	—	5	—	—	3	1	—	8
21'6—22'0	—	—	—	1	—	2	1	—	2	—	—	—	1	—	2
22'1—22'5	—	—	1	—	—	2	—	—	2	—	—	1	—	—	3
22'6—23'0	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1	1
23'1—23'5	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	2
23'6—24'0	—	—	1	—	—	3	—	—	2	—	—	2	—	—	4
24'1—24'5	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	4
24'6—25'0	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1
25'1—25'5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
S:a	14	17	24	42	58	140	48	52	146	8	23	27	56	75	173

Den karakteristiska skillnaden mellan priserna inom de tre olika slagen av försäljningar är tydligt skönjbar även i ovanstående tablå, ehuru i övrigt prisväxlingarna äro betydande.

Angående det pristillägg, som utgår vid den försäljning, som äger rum genom försändning direkt till konsumenter, vilken försäljning vid jämförelse med övriga slag av försäljningar har endast obetydlig omfattning, föreligga uppgifter blott från ett fåtal mejerier, av vilka flertalet utgöras av större stadsmejerier. Det genomsnittliga tillägget för samtliga dessa mejerier, vilket

tillägg beräknats på grundval av en försäld mjölmängd av cirka 3 100 ton, uppgår till 2·4 öre per kg.

I samband med bearbetningen av de inkomna prisuppgifterna har ävenledes en beräkning utförts i avsikt att belysa förhållandet mellan den försälda mjölkens inköps- och försäljningsvärde och hur det förra påverkas av sättet för försäljningen. Då bland de faktorer, som bestämma inköpsprisets storlek, även ingår mejeriets driftsriktning och denna vid de här ifrågavarande mejerierna är växlande, såsom bl. a. framgår av de i tab. A anförda talen rörande den försälda mjölkens procentuella andel av hela den invägda kvantiteten, ha beräkningarna begränsats till att gälla endast distributionsmejerier och övriga mejerier, vilka senare utgöras av smörmejerier och blandade mejerier. Bestämmandet av såväl det genomsnittliga inköpsvärdet som det genomsnittliga försäljningsvärdet har skett på grundval av en och samma mjölmängd, nämligen den i varje särskilt fall föreliggande försäljningskvantiteten. Såsom en följd av att denna, liksom också försäljningsgrenarna, växlar från ett mejeri till ett annat, kommer även inom samma mejerigrupp det på angivet sätt beräknade inköpsvärdet att förete växlande värden för försäljningen till grosshandlare, till detaljhandlare och genom egen utminuterung. Såsom inköpsvärde har räknats bruttoinköpspriset med hänsyn tagen till skummjölken såsom betalningsmedel (se härom kapitlet »Mjölkens inköpspris»). Vidare bör observeras, att i detta sammanhang bortsetts från mejeriets driftkostnader. Huru beräkningarna, vilka grunda sig på samma uppgiftslämnare som de i tab. A angivna, utfallit, framgår av nedanstående siffror:

Inköpsvärde och försäljningsvärde å av mejerierna försäld oskummad mjölk år 1928
(Öre per kg)

Till grosshandlare m. fl.			Till detaljhandlare			Egen utminuterung			
Inköpsvärde	Försäljningsvärde	Skillnad	Inköpsvärde	Försäljningsvärde	Skillnad	Inköpsvärde	Försäljningsvärde	Skillnad	
Distributionsmejerier . . .	14·8	14·9	0·1	17·4	18·6	1·2	16·9	21·4	4·5
Övriga mejerier	14·8	15·6	0·7	15·8	17·4	2·1	15·0	19·8	4·8

De här anförda siffrorna göra icke anspråk på att lämna ett exakt mått på den skillnad, som i prishänseende gör sig gällande mellan de tre olika försäljningssätten, och den marginal, som tablån redovisar mellan inköps- och försäljningsvärdena, får icke heller betraktas såsom ett uttryck för mejeriernas omkostnader vid ifrågavarande försäljningar, men beräkningarna visa, att inköpsvärdet i icke ringa grad påverkas av sättet för försäljningen. Försäljningen till detaljhandlare och genom egen utminuterung har sålunda icke blott givit ett högre försäljningsvärde utan även möjliggjort ett högre inköpspris än försäljningen till grosshandlare. Det förhållandet, att utminuteringsförsäljningen redovisar ett lägre inköpsvärde än försäljningen till detaljhandlare får emellertid icke tydas så, att utminuterungen i och för sig varit mindre lönande. Förhållandet förklaras i stället därav, att utminuterungen omfattat en mindre del av vederbörande mejeriers mjölmängd och att deras inköpsvärde dragits ned ge-

Tab. B. Försäljningen av oskummad mjölk. Leverans- och betalningsvillkor.

Mejerigrupp	Leveransvillkor													Betalningsvillkor												
	Till grosshandlare m. fl.						Till detaljhandlare						Till grosshandlare m. fl.			Till detaljhandlare										
	Leverans fritt hos köparen				Annan eller ej uppgiven leverans		Leverans fritt hos köparen				Annan eller ej uppgiven leverans		Per kontant	Per 8 dagar	Per 14 dagar	Per 30 dagar	Annat eller ej uppriwet									
	Antal mejerier	Kvantitet		Fraktkostnad	Antal mejerier	Kvantitet		Antal mejerier	Kvantitet		Fraktkostnad	Antal mejerier						Kvantitet								
Ton		% ¹	Kronor			öre per kg.	Ton		% ¹	Ton			% ¹	Kronor	öre per kg.	Ton	% ¹									
Distributionsmejerier	8	3 356	68·0	59 118	1·8	4	1 582	32·0	15	15 032	98·9	220 551	1·5	1	174	1·1	—	1	9	2	—	—	1	10	5	
Övriga mejerier . .	29	16 662	89·0	252 874	1·5	13	2 051	11·0	41	17 760	92·4	204 379	1·2	17	1 457	7·6	1	1	3	32	5	7	3	4	30	14
Andelsmejerier . . .	23	12 259	78·4	208 625	1·7	13	3 375	21·6	36	12 084	91·5	130 507	1·1	13	1 123	8·5	1	—	4	27	4	4	1	4	28	12
Övriga mejerier . .	14	7 759	96·8	103 367	1·3	4	258	3·2	20	20 708	97·6	294 423	1·4	5	508	2·4	—	1	—	14	3	3	2	1	12	7
Landsbygdsmejerier .	30	12 564	77·6	210 290	1·7	16	3 623	22·4	33	5 266	81·0	71 852	1·4	16	1 235	19·0	1	—	2	37	6	4	1	4	29	11
Stadsmejerier . . .	7	7 454	99·9	101 702	1·4	1	10	0·1	23	27 526	98·6	353 078	1·3	2	396	1·4	—	1	2	4	1	3	2	1	11	8
Storleksgrupp I . .	2	318	98·3	4 744	1·5	1	6	1·7	4	352	67·0	5 817	1·6	1	174	33·0	—	—	2	1	—	—	—	—	3	2
II . .	14	2 813	86·9	56 188	2·0	5	423	13·1	21	3 384	91·7	49 908	1·5	6	306	8·3	—	—	1	17	1	—	—	2	20	5
III . .	13	5 905	72·6	120 593	2·0	8	2 223	27·4	11	2 245	81·3	19 652	0·9	7	518	18·7	—	—	2	17	2	5	—	2	8	3
IV . .	4	5 026	83·8	64 920	1·3	2	971	16·2	8	2 467	85·1	21 810	0·9	2	432	14·9	1	1	—	2	2	2	1	1	3	3
V . .	4	5 956	99·8	65 547	1·1	1	10	0·2	12	24 344	99·2	327 743	1·3	2	201	0·8	—	—	1	3	1	—	2	—	6	6
Östra gruppen . . .	26	16 144	83·4	267 527	1·7	9	3 222	16·6	13	11 470	97·8	185 836	1·6	5	253	2·2	1	1	3	27	3	3	—	3	10	2
Södra » . . .	1	239	59·1	2 771	1·2	1	165	40·9	14	10 864	92·5	106 805	1·0	5	883	7·5	—	—	1	—	1	3	3	—	5	8
Västra » . . .	5	3 099	94·5	34 554	1·1	6	181	5·5	5	1 671	88·6	22 546	1·3	3	215	11·4	—	—	8	3	—	—	—	—	4	4
Norra » . . .	5	536	89·2	7 140	1·3	1	65	10·8	24	8 787	96·9	109 743	1·2	5	280	3·1	—	—	6	—	—	1	—	2	21	5
Samtliga	87	20 018	84·6	311 992	1·6	17	3 633	15·4	56	32 792	95·3	424 930	1·3	18	1 631	4·7	1	1	14	41	7	7	8	5	40	19

¹ Av hela försäljningskvantiteten inom resp. försäljningsgrenar.

nom samtidig försäljning till grosshandlare samt — särskilt i fråga om icke distributionsmejerier — i ännu högre grad genom samtidig smör- och osttillverkning. Beträffande de till grosshandlare försäljande distributionsmejerierna är förhållandet omvänt, i det att de tack vare samtidig försäljning till detaljhandlare och genom egen utminuteringskunnat redovisa ett högre inköpsvärde än det, försäljningen till grosshandlare i och för sig skulle ha möjliggjort. Även bör beaktas, att försäljningsvärdet vid utminuteringsställena, medan försäljningsvärdet till grosshandlare och detaljhandlare avser priset vid mejerierna.

Leverans- och betalningsvillkor. Vid sidan av de uppgifter, mejerierna hade att lämna angående försäljningsprisen, skulle i fråga om försäljningen till grosshandlare och detaljhandlare meddelande även göras rörande leverans- och betalningsvillkor, beträffande förstnämnda villkor genom att ange, om leveransen skett »fritt hos köparen», »vid mejeriets station»¹ eller »ab mejeriet»², samt beträffande sistnämnda villkor genom att meddela den ungefärliga tid, som brukat förflyta mellan leverans och likvid. Såsom i det föregående omnämnts, tillkom dessutom i sådana fall, då leveransen skett »fritt hos köparen», uppgift angående mejeriets kostnader för transporten av mjölken till denne. För de resultat, som i dessa avseenden erhållits vid bearbetningen, vilken genomgående bygger på samma mejerier, som äro uppgiftslämnare till tab. A, lämnas en redogörelse i tab. B. Under rubriken »annan eller ej uppgiven leverans» ha sammanförts det jämförelsevis ringa antal mejerier, för vilka uppgift angående leveransvillkor antingen saknats — för grosshandels- och detaljhandelsförsäljningen tillsammans uppgående till 7 — eller leveransen uppgivits vara en annan än »fritt hos köparen». Motsvarande rubrik beträffande betalningsvillkoren inrymmer bl. a. även de mejerier, som uppgivit, att olika betalningsterminer tillämpats.

Tab. B visar, att leverans »fritt hos köparen» är den ojämförligt vanligaste leveransformen. Av den till grosshandlare m. fl. försälda mjölken ha cirka 85 % och den till detaljhandlare avyttrade cirka 95 % försålts på ifrågavarande sätt. De fraktkostnader, mejerierna i sådana fall fått vidkännas för mjölkens översändande till köparen, belöpa sig i genomsnitt till 1.6 öre per kg för grosshandelsförsäljningen och 1.3 öre per kg för detaljhandelsförsäljningen. Av tabellens siffror rörande betalningsvillkoren framgår, att likvideringen oftast sker en månad efter leveransen.

Diverse frågor. Bland de frågor, som framställdes angående mjölkens distribution, avsåg en att skaffa kännedom om, huruvida mejeriet eller köparen tillhandahåller de för transporten erforderliga mjölkflaskorna. Av de mejerier, som uttalat sig i detta hänseende, ha 82 meddelat, att det förra och 44 att det senare alternativet varit brukligt. De sistnämnda tillhöra nästan alla

¹ Varorna levereras av mejeriet vid avsändningsstationen. — ² Varorna levereras vid mejeriet.

Tab. C. Försäljningen av grädde. Kvantiteter m. m.

Mejerigrupp	Antal mejerier							Försäljningskvantiteter											
	Utan försäljning	Med försäljning	Därav med försäljning					Totala (ton)					I procent					S:a	
			Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Genom egen utmätning	Direkt till konsumenter	Till mjölkleverantörer och mejeripersonal	Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Genom egen utmätning	Direkt till konsumenter	Till mjölkleverantörer och mejeripersonal	Summa försäljning	Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Genom egen utmätning	Direkt till konsumenter		Till mjölkleverantörer och mejeripersonal
Distributionsmejerier	1	81	13	15	23	7	14	1247	1575	613	173	10	3618	34.5	43.5	16.9	4.8	0.3	100.0
Övriga mejerier . . .	23	160	44	62	136	9	109	1748	1942	1758	34	46	5528	31.6	35.1	31.8	0.6	0.9	100.0
Andelsmejerier	8	121	39	53	104	6	94	2262	1072	1199	12	44	4580	49.3	23.3	26.1	0.3	1.0	100.0
Övriga mejerier . . .	16	70	18	24	55	10	29	733	2445	1172	195	12	4557	16.1	53.6	25.7	4.3	0.3	100.0
Landsbygdsmejerier .	24	160	47	53	130	9	114	2242	608	1025	25	48	3948	56.8	15.4	26.0	0.6	1.2	100.0
Stadsmejerier	—	81	10	24	29	7	9	753	2909	1346	182	8	5198	14.5	56.0	25.9	3.5	0.1	100.0
Storleksgrupp I . . .	11	22	2	4	19	2	9	11	6	21	1	1	40	28.5	15.5	51.6	2.9	1.5	100.0
II	8	71	19	26	54	4	39	355	222	160	3	13	753	47.1	29.5	21.3	0.4	1.7	100.0
III	5	59	23	22	48	4	50	1786	309	409	17	21	2542	70.3	12.1	16.1	0.7	0.8	100.0
IV	—	19	7	11	19	2	13	340	221	380	73	9	1023	33.2	21.6	37.1	7.2	0.9	100.0
V	—	20	6	14	19	4	12	503	2759	1401	113	12	4788	10.5	57.6	29.3	2.3	0.3	100.0
Östra gruppen	11	80	38	23	73	5	60	2499	1538	305	81	25	4448	56.2	34.6	6.8	1.8	0.6	100.0
Södra	2	85	3	19	33	3	28	73	1360	1588	13	21	3055	2.4	44.5	52.0	0.4	0.7	100.0
Västra	10	28	11	9	17	1	15	297	218	204	66	3	788	37.7	27.7	25.9	8.4	0.3	100.0
Norra	1	30	5	26	36	7	20	126	401	274	47	7	855	14.7	46.9	32.0	5.5	0.2	100.0
Samtliga	24	191	57	77	159	16	123	2995	3517	2371	207	56	9146	32.7	33.5	25.9	2.3	0.6	100.0

östra och västra gruppens mejerier. Bland stadsmejerierna har regeln varit, att mejeriet tillhandahållit mjölkflaskorna.

Något siffermässigt uttryck för i vilken utsträckning den försälda mjölken varit långtidspastöriserad och (eller) renad, varom förfrågan också gjordes, låter sig på grund av ofullständigheter i de avgivna svaren icke bestämma. Att döma av det som meddelats, vill det emellertid synas, som om rening tämligen allmänt förekommer men pastörisering och långtidspastörisering i mindre omfattning och den senare huvudsakligast vid de större mejerierna och stadsmejerierna.

2. Försäljningen av grädde.

Vidkommande sådana frågor, som äro gemensamma för mjölk- och gräddförsäljningen, såsom mejeriernas försäljningsrayon m. m., hänvisas till vad som härom anföres i näst föregående kapitel.

Försäljningens fördelning å olika försäljningsgrenar. På enahanda sätt som skett beträffande oskummad mjölk, har i fråga om grädde försäljningen specificerats å olika försäljningsgrenar. Fördelningen har därvid visat sig bliva den, som finnes angiven i tab. C. Av denna framgår, att den mesta grädden eller 38.5 % av totalförsäljningen för de närmare 200 mejerier, som i detta hänseende utgöra uppgiftslämnare, försålts till detaljhandlare. Närmast följer försäljningen till grosshandlare m. fl. med 32.7 % och därefter den egna utminuterungen med 25.9 %.

Såsom en jämförelse mellan tabellerna C och A, vilken senare innehåller försäljningssiffrorna för oskummad mjölk, visar, råda med hänsyn till sättet för försäljningen i mångt och mycket likartade förhållanden i fråga om försäljningen av mjölk och grädde. Den karakteristiska skillnad, som härutinnan framträdde mellan landsbygds- och stadsmejeriernas mjölkförsäljning, visar sig vara för handen även i fråga om gräddförsäljningen. Ett gemensamt drag är vidare, att försäljningen till grosshandlare når sitt maximum inom tredje storleksgruppens mejerier och därefter successivt avtager. Den sistnämnda försäljningen företer även med hänsyn till den lokala fördelningen vissa likheter för de båda varuslagen. Bland olikheterna uppmärksammas, att i fråga om grädde distributionsmejeriernas försäljning till grosshandlare är långt mera omfattande (34.5 %) än i fråga om oskummad mjölk (15.7 %).

Den försälda gräddens fetthalt. Angående grädden inhämtades uppgifter även om fetthalten hos denna samt om huru stora kvantiteter tjock, resp. tunn grädde, som försålts. Den tjocka grädden synes, såsom följande siffror visa, oftast ha haft en fetthalt av 35—40 % och den tunna omkring 15—25 %.

Tjock grädde		Tunn grädde	
Fetthalt	Antal mejerier	Fetthalt	Antal mejerier
—30 %	10	—15 %	19
30.1—35 %	10	15.1—20 %	38
35.1—40 %	82	20.1—25 %	27
40.1—45 %	29	25.1—	15
45.1—	26		
Tillsammans 157		Tillsammans 99	

Tab. D. Försäljningen av grädde. Fördelning efter fetthalt.

Mejerigrupp	Försäld tjock grädde med en fetthalt av											Försäld tunn grädde med en fetthalt av										
	-30%	30-35%	35-40%	40-45%	45-50%	All grädde	-30%	30-35%	35-40%	40-45%	45-50%	All grädde	-15%	15-20%	20-25%	25-30%	All grädde	-15%	15-20%	20-25%	25-30%	All grädde
	Ton ¹						Procent					Ton ¹						Procent				
Distributionsmejerier	6	—	662	396	203	1 267	0·5	—	52·2	31·3	16·0	100·0	1 336	699	68	3	2 106	63·4	33·2	3·2	0·2	100·0
Övriga mejerier . .	54	56	1 557	468	807	2 942	1·8	1·9	52·9	15·9	27·5	100·0	710	625	1 124	71	2 530	28·1	24·7	44·4	2·8	100·0
Andelsmejerier . . .	11	48	1 584	277	684	2 604	0·4	1·9	60·8	10·6	26·3	100·0	815	400	595	63	1 873	43·5	21·3	31·8	3·4	100·0
Övriga mejerier . .	49	8	635	587	326	1 605	3·1	0·5	39·5	36·6	20·3	100·0	1 231	924	597	11	2 763	44·6	33·4	21·6	0·4	100·0
Landsbygdsmejerier .	16	50	1 412	270	554	2 902	0·7	2·2	61·3	11·7	24·1	100·0	833	113	425	74	1 445	57·7	7·8	29·4	5·1	100·0
Stadsmejerier . . .	44	6	807	594	456	1 907	2·3	0·3	42·3	31·2	23·9	100·0	1 213	1 211	767	—	3 191	38·0	38·0	24·0	—	100·0
Storleksgrupp I . .	8	0	10	0	0	18	42·0	0·8	55·8	0·3	1·1	100·0	13	1	—	—	14	91·6	8·4	—	—	100·0
II . .	8	34	336	113	50	541	1·5	6·1	62·2	21·0	9·2	100·0	8	94	56	17	175	4·3	53·8	31·9	10·0	100·0
III . .	44	4	1 137	143	100	1 428	3·1	0·3	79·6	10·0	7·0	100·0	752	155	173	15	1 065	68·7	14·2	15·8	1·3	100·0
IV . .	—	18	330	32	226	606	—	3·0	51·4	5·3	37·3	100·0	68	112	154	21	355	19·3	31·3	43·4	6·0	100·0
V . .	—	—	406	576	634	1 616	—	—	25·2	35·6	39·2	100·0	1 205	962	809	21	2 997	40·2	32·1	27·0	0·7	100·0
Östra gruppen . . .	53	36	1 705	388	3	2 185	2·4	1·6	78·0	17·8	0·2	100·0	1 996	169	25	12	2 202	90·6	7·7	1·1	0·6	100·0
Södra	—	12	139	208	718	1 077	—	1·1	12·9	19·3	66·7	100·0	—	915	961	46	1 922	—	47·6	50·0	2·4	100·0
Västra	—	0	103	53	289	445	—	0·0	23·2	11·9	64·9	100·0	38	79	69	2	188	20·3	42·3	36·5	0·9	100·0
Norra	7	8	272	215	—	502	1·5	1·6	54·1	42·8	—	100·0	12	161	137	14	324	3·6	49·7	42·4	4·3	100·0
Samtliga	60	56	2 219	864	1 010	4 209	1·4	1·3	52·7	20·6	24·0	100·0	2 046	1 324	1 192	74	4 636	44·1	28·6	25·7	1·6	100·0

FÖRSÄLJNINGEN AV GRÄDDE. FÖRDELNING EFTER FETTHALT.

¹ Försäljning understigande ett ton har i tabellen utmärkts med 0.

Av den gräddkvantitet, tillsammans utgörande omkring 8 850 ton, som försåls av de 163 mejerier, som redovisat fördelning å tjock och tunn grädde, ha 47.6 % utgjorts av tjock och 52.4 % av tunn grädde. Såsom framgår av tab. D, som i absoluta och relativa tal återger, huru de försålda kvantiteterna fördela sig efter fetthalten, växlar proportionen mellan tjock och tunn grädde ganska starkt för olika slag av mejerier. Man lägger sålunda märke till, att för landsbygdsmejerierna den tjocka grädden upptager en betydligt drygare andel av totalkvantiteten än den tunna, men att för stadsmejerierna omvända förhållandet råder.

Att beteckningarna tjock och tunn grädde inom sig rymma många olika fetthaltsgrader, framgår ävenledes av tab. D. Framträdande är här den särställning, östra gruppens mejerier intaga i förhållande till övriga mejerier och i första hand till södra och västra gruppens mejerier.

Försäljningspris. De prisuppgifter, mejerierna meddelat angående den försålda grädden, avse försäljningen till grosshandlare m. fl., till detaljhandlare, genom egen utminuterings samt till mjölkleverantörer och röra priset å såväl tjock

Mejerigrupp	Tjock grädde								Tunn grädde							
	Antal uppgiftslämnare rörande försäljningen				Försäljningspris Öre per kg				Antal uppgiftslämnare rörande försäljningen				Försäljningspris Öre per kg			
	Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Genom egen utminuterings	Till mjölkleverantörer	Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Egen utminuterings	Till mjölkleverantörer	Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Genom egen utminuterings	Till mjölkleverantörer	Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Egen utminuterings	Till mjölkleverantörer
Distributionsmejerier . . .	8	8	12	8	146	213	240	162	3	1	5	2	.	.	109	.
Övriga mejerier . . .	29	21	78	58	150	181	230	200	4	6	33	15	44	92	119	117
Andelsmejerier . . .	24	20	57	53	149	180	239	193	5	7	26	16	51	92	122	105
Övriga mejerier . . .	13	9	33	13	147	196	220	178	2	—	12	1	.	—	116	.
Landsbygdsmejerier . . .	33	21	77	63	148	178	233	190	6	5	33	17	51	93	121	106
Stadsmejerier . . .	4	8	13	3	152	199	230	.	1	2	5	—	.	.	116	—
Storleksgrupp I . . .	1	3	18	8	.	.	201	189	1	1	6	2	.	.	112	.
II . . .	14	12	29	20	152	173	223	172	1	2	14	4	.	.	124	100
III . . .	16	8	29	30	145	174	225	189	5	3	9	7	51	.	122	105
IV . . .	5	5	10	6	160	216	245	227	—	1	6	3	—	.	114	.
V . . .	1	1	4	2	.	.	227	.	—	—	3	1	—	—	.	.
Östra gruppen . . .	27	14	51	42	145	170	202	176	7	5	18	7	51	91	114	102
Södra > . . .	1	3	13	8	.	.	240	245	—	—	9	3	—	—	118	.
Västra > . . .	8	5	12	11	177	183	254	222	—	—	4	3	—	—	127	.
Norra > . . .	1	7	14	5	.	.	205	241	198	—	2	7	4	—	124	101
Samtliga	37	29	90	66	149	185	232	190	7	7	38	17	51	92	118	106

Öre per kg	Distributionsmejerier			Övriga mejerier			Landsbygdsmejerier			Stadsmejerier			Samtliga mejerier		
	Till grosshandlare	Till detaljhandlare	Egen utnötning	Till grosshandlare	Till detaljhandlare	Egen utnötning	Till grosshandlare	Till detaljhandlare	Egen utnötning	Till grosshandlare	Till detaljhandlare	Egen utnötning	Till grosshandlare	Till detaljhandlare	Egen utnötning
Tjock grädde															
-130	—	—	—	2	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	—
131-140	3	—	—	5	—	—	7	—	—	1	—	—	8	—	—
141-150	3	1	—	13	2	1	14	2	1	2	1	—	16	3	1
151-160	3	1	1	9	2	2	11	2	2	1	1	1	12	3	3
161-170	—	1	—	4	5	1	3	6	1	1	—	—	4	6	1
171-180	—	1	3	3	7	10	3	6	12	—	2	1	3	8	13
181-190	—	1	—	3	4	1	2	2	1	1	3	—	3	5	1
191-200	—	5	4	1	19	53	1	16	55	—	8	2	1	24	57
201-210	—	2	—	1	1	2	1	1	1	—	2	1	1	3	2
211-220	1	—	5	1	2	16	1	1	15	1	1	6	2	2	21
221-230	—	—	—	—	5	4	—	2	2	—	3	2	—	5	4
231-240	—	3	—	—	5	7	—	5	4	—	3	3	—	8	7
241-250	—	—	2	—	5	15	—	3	13	—	2	4	—	5	17
251-260	—	—	—	—	—	9	—	—	7	—	—	2	—	—	9
261-270	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
271-280	—	1	2	—	—	2	—	1	1	—	—	3	—	1	4
281-290	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
291—	—	—	4	—	—	3	—	—	3	—	—	4	—	—	7
Summa	10	16	21	42	57	126	44	47	118	8	26	29	52	73	147
Tunn grädde															
-50	1	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—
51-60	2	—	—	4	—	—	5	—	—	1	—	—	6	—	—
61-70	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—
71-80	—	—	1	1	2	—	1	1	1	—	1	—	1	2	1
81-90	—	1	1	—	5	—	—	1	1	—	5	—	—	6	1
91-100	1	1	1	4	11	18	3	11	16	2	1	3	5	12	19
101-110	—	1	—	1	4	13	1	2	11	—	3	2	1	5	13
111-120	—	2	2	—	5	9	—	1	8	—	6	3	—	7	11
121-130	—	—	2	—	5	4	—	3	5	—	2	1	—	5	6
131-140	—	3	2	—	5	15	—	5	10	—	3	7	—	8	17
141-150	—	—	—	—	3	11	—	3	10	—	—	1	—	3	11
151-160	—	—	3	—	1	5	—	1	4	—	—	4	—	1	8
161-170	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
171-180	—	—	1	—	—	3	—	—	3	—	—	1	—	—	4
181-190	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
191—	—	1	1	—	—	2	—	1	3	—	—	—	—	1	3
Summa	4	9	14	12	42	80	12	30	72	4	21	22	16	51	94

som tunn grädde. De på grundval av dessa prisuppgifter och försäljningens omfattning uträknade medelprisen äro sammanförda i tablan å sid. 47. Då, såsom denna visar, uppgiftslämnarnas antal för en del mejerigrupper är mycket ringa, böra de för dessa grupper anförda siffrorna upptagas med viss försiktighet. För de grupper, som räkna endast några få uppgiftslämnare, har i tabellen någon prisuppgift icke angivits. Vidare må beträffande prisen till grosshandlare anmärkas, att i sådana fall, då leveransen skett fritt hos köparen, avdrag gjorts för mejeriets transportkostnader.

Tabellen åskådliggör den gradvisa stegring i mejeriernas försäljningspris, som kännetecknar övergången från grosshandelsförsäljning till detaljhandelsförsäljning och från sistnämnda försäljning till egen utminuterung.

Något större är, då hänsyn i det sammanhanget ej behövt tagas till försäljningskvantiteterna, det antal uppgiftslämnare, som stått till förfogande vid den

Mejerigrupp	Leveransvillkor och transportkostnader vid försäljning av grädde till grosshandlare						
	Antal mejerier		Försäld kvantitet				Transportkostnad vid leverans fritt köparen
			Ton		Procent		
	Leverans fritt	Annan eller ej uppgiven leverans	Leverans fritt	Annan eller ej uppgiven leverans	Leverans fritt	Annan eller ej uppgiven leverans	Öre per kg
Distributionsmejerier	9	2	703	177	79.9	20.1	2.0
Övriga mejerier	22	20	1 225	591	67.5	32.5	2.2
Andelsmejerier	19	17	1 327	742	64.1	35.9	2.2
Övriga mejerier	12	5	601	26	95.9	4.1	2.0
Landsbygdsmejerier	23	21	1 365	684	66.6	33.4	2.3
Stadsmejerier	8	1	563	84	87.0	13.0	1.8
Storleksgrupp I	1	1	6	5	54.5	45.5	2.0
II	10	8	244	106	69.7	30.3	2.5
III	13	9	1 128	490	69.7	30.3	2.3
IV	3	4	172	167	50.7	49.3	2.4
V	4	—	378	—	100.0	—	1.3
Östra gruppen	25	12	1 786	545	76.6	23.4	2.2
Södra »	1	2	38	35	52.1	47.9	1.2
Västra »	3	6	52	120	30.2	69.8	1.4
Norra »	2	2	52	68	43.3	56.7	2.0
Samtliga	81	22	1 928	768	71.5	28.5	2.1

gruppering av mejerierna efter försäljningspriset å tjock och tunn grädde, som verkstälts i tablån å sid. 48.

Största växlingarna i priset synas i allmänhet ha förekommit vid den försäljning, som ägt rum genom egen utminuteriing.

Leveransvillkor och transportkostnader. I fråga om försäljningen till grosshandlare inhämtades uppgifter förutom rörande kvantitet och pris även rörande leveransvillkor samt de transportkostnader, mejeriet fått vidkännas, när leveransen skett fritt hos köparen. Siffrorna å föregående sida visa, huru i dessa hänseenden försäljningen i allmänhet varit ordnad. Såsom rubriken antyder, ingå under »annan eller ej uppgiven leverans» även mejerier, för vilka uppgifter angående leveransvillkor saknas, men deras antal är obetydligt.

Över 70 % av den gräddkvantitet, ovanstående mejerier försålt till grosshandlare, ha levererats fritt hos köparen. Den genomsnittliga kostnaden för transporten belöper sig till 2·1 öre per kg.

3. Försäljningen av smör.

Försäljningens fördelning å olika försäljningsgrenar. Det sätt, varpå smörförsäljningen varit ordnad, framgår av de i tab. E sammanförda uppgifterna. Avgjort största omfattningen har försäljningen till grosshandlare, vilken försäljning för de 210 mejerier, vilka härutinnan utgöra uppgiftslämnare, i genomsnitt upptog 56·1 % av hela försäljningen. I andra rummet kommer försäljningen till detaljhandlare med 24·1 % samt därefter den egna utminuteriingen med 11·6 % och försäljningen till mjölkleverantörer med 7·9 %. Det direkt till konsumenter försålda smöret upptager en mycket ringa andel eller blott 0·3 %.

En granskning av siffrorna för de olika mejerigrupperna ger vid handen, att för smörmejerierna försäljningen till grosshandlare omfattar närmare $\frac{3}{4}$ av totalförsäljningen, medan för övriga mejerier denna uppgår till inemot hälften. Landsbygdsmejerierna redovisa en långt större försäljning till grosshandlare än stadsmejerierna, vilka senare däremot haft en mera omfattande försäljning till detaljhandlare. Vidare observeras, att de till norra gruppen hörande mejerierna ha den minsta försäljningen till grosshandlare. Liksom fallet var beträffande mjölk och grädde, när sistnämnda slag av försäljning sitt maximum inom den storleksgrupp, som inrymmer de medelstora mejerierna.

Försäljningspris. Enligt formulär I skulle beträffande smörförsäljningen uppgifter lämnas rörande de pris, mejerierna erhållit i genomsnitt år 1928 vid sin försäljning till a) exportörer och grosshandlare, b) detaljhandlare och jämförliga, c) konsumenter (dock ej mjölkleverantörer) samt d) mjölkleverantörer. I fråga om förstnämnda slag av försäljning skulle priset avse »ab mejeriets station» samt i fråga om försäljningen till detaljhandlare »fritt hos köparen». Det må emellertid anmärkas, att i enstaka fall vid svarets avgivande vederbörande meddelat, att leveransen varit en annan än ovan angivna.

Tab. E. Försäljningen av smör. Kvantiteter m. m.

Mejerigrupp	Antal mejerier							Försäljningskvantiteter											
	Utan försäljning	Med försäljning	Därav med försäljning					Totala (ton) ¹						I procent					
			Till gross-handlare m. fl.	Till detalj-handlare	Genom egen utmätning	Direkt till konsumenter	Till mjölk-leverantörer	Till gross-handlare m. fl.	Till detalj-handlare	Genom egen utmätning	Direkt till konsumenter	Till mjölk-leverantörer	Summa försäljning	Till gross-handlare m. fl.	Till detalj-handlare	Genom egen utmätning	Direkt till konsumenter	Till mjölk-leverantörer	Summa
Smörmejerier . . .	—	60	57	30	45	1	58	2 403	567	113	1	245	3 329	72·2	17·0	3·4	0·0	7·4	100·0
Övriga mejerier . .	4	150	90	87	118	13	117	2 830	1 677	972	22	492	5 993	47·2	28·0	16·2	0·4	8·2	100·0
Andelsmejerier . . .	—	129	99	72	105	4	125	3 684	1 086	651	1	623	6 045	60·9	18·0	10·8	0·0	10·3	100·0
Övriga mejerier . .	4	81	48	45	58	10	50	1 549	1 158	434	22	114	3 277	47·3	35·3	13·3	0·7	3·4	100·0
Landsbygdsmejerier .	4	179	131	92	135	10	155	4 145	1 012	630	7	604	6 398	64·8	15·8	9·9	0·1	9·4	100·0
Stadsmejerier . . .	—	31	16	25	28	4	20	1 088	1 232	455	16	133	2 924	37·2	42·2	15·6	0·5	4·5	100·0
Storleksgrupp I . .	3	30	9	15	21	5	21	48	53	16	2	13	132	36·4	40·1	12·3	1·6	9·6	100·0
II . . .	1	77	47	41	56	3	63	588	177	70	5	103	943	62·3	18·8	7·5	0·5	10·9	100·0
III . . .	—	64	59	33	50	2	59	1 880	384	222	0	260	2 746	68·5	14·0	8·0	0·0	9·5	100·0
IV . . .	—	21	19	13	20	—	19	1 418	305	162	—	212	2 097	67·6	14·6	7·7	—	10·1	100·0
V . . .	—	18	13	15	16	4	13	1 299	1 325	615	16	149	3 404	38·1	38·9	18·1	0·5	4·4	100·0
Östra gruppen . . .	—	99	76	47	76	8	84	1 864	696	112	11	283	2 966	62·8	23·5	3·8	0·4	9·5	100·0
Södra » . . .	—	37	33	25	32	1	33	2 432	1 064	830	3	279	4 608	52·8	23·1	18·0	0·0	6·1	100·0
Västra » . . .	4	34	25	16	22	—	23	733	262	62	—	124	1 181	62·0	22·2	5·3	—	10·5	100·0
Norra » . . .	—	40	13	29	33	5	35	204	222	81	9	51	567	36·0	39·1	14·2	1·7	9·0	100·0
Samtliga	4	210	147	117	163	14	175	5 233	2 244	1 085	23	737	9 322	56·1	24·1	11·6	0·3	7·9	100·0

¹ Försäljning understigande ett ton har i tabellen utmärkts med 0.

Bearbetningen av det material, som avser smörets försäljningspris, har lämnat följande resultat. Uppgiftslämnare äro, på några få undantag när, samma mejerier, som finnas angivna i tab. E.

Mejeriernas medelpris (öre per kg) å försålt smör år 1928.				
	Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Till konsumenter	Till mjölkleverantörer
Smörmejerier	302	308	327	311
Övriga mejerier	305	317	329	310
Andelsmejerier	304	311	330	310
Övriga mejerier	303	319	328	315
Landsbygdsmejerier	303	310	327	310
Stadsmejerier	305	319	332	314
Storleksgrupp I	289	297	311	305
II	297	300	318	299
III	302	308	323	309
IV	304	315	338	313
V	309	320	331	317
Östra gruppen	302	317	323	307
Södra >	307	321	329	320
Västra >	301	296	313	307
Norra >	298	304	340	291
Samtliga	304	315	329	311

Såsom synes, uppvisa smörmejerierna i allmänhet ett lägre pris än övriga mejerier. Vidare uppmärksammas, att beträffande de två mera betydelsefulla försäljningsformerna, till grosshandlare och till detaljhandlare, smörpriset genomgående ökar vid övergång från en lägre till en högre storleksgrupp.

I överensstämmelse med vad som skett för mjölk- och gräddförsäljningen, ha även i fråga om smörförsäljningen mejerierna grupperats efter det pris, de erhållit för det försålda smöret. Grupperingen har begränsats till de mera betydelsefulla grenarna, nämligen försäljningen till grosshandlare, detaljhandlare och konsumenter, i vilken senare försäljning den egna utminuterings ingår, samt verkstälts dels för mejerierna sammantagna, dels särskilt för smörmejerier och andra mejerier samt för landsbygds- och stadsmejerier.

Såsom tablån å nästa sida visar, ha för den försäljning, som för mejerierna i allmänhet och särskilt för smörmejerierna i detta sammanhang spelar den väsentligare rollen, nämligen försäljningen till grosshandlare, växlingarna i prisnivån hållit sig inom tämligen snäva gränser eller, om man bortser från några enstaka mejerier, inom en marginal av omkring 50 öre.

På liknande sätt som skett i fråga om försåld oskummad mjölk har även beträffande smörförsäljningen en jämförelse gjorts mellan å ena sidan inköpsvärdet av den råvara, som använts för tillverkning av det försålda smöret, och å andra sidan det försäljningsvärde, de av denna råvara erhållna produk-

Öre per kg	Smörmejerier			Övriga mejerier			Landsbygdsmejerier			Stadsmejerier			Samtliga mejerier		
	Till gross-handlare	Till detalj-handlare	Till konsumenter	Till gross-handlare	Till detalj-handlare	Till konsumenter	Till gross-handlare	Till detalj-handlare	Till konsumenter	Till gross-handlare	Till detalj-handlare	Till konsumenter	Till gross-handlare	Till detalj-handlare	Till konsumenter
—260	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
261—270	—	—	—	3	3	—	3	—	—	—	3	—	3	3	—
271—280	5	3	1	5	2	1	8	4	2	2	1	—	10	5	2
281—290	6	—	2	6	8	4	11	8	4	1	—	2	12	8	6
291—300	15	8	3	24	14	14	35	20	15	4	2	2	39	22	17
301—310	29	9	2	38	18	4	61	23	6	6	4	—	67	27	6
311—320	2	7	11	10	22	23	10	20	29	2	9	5	12	29	34
321—330	—	6	14	2	13	32	2	13	43	—	6	3	2	19	46
331—340	—	—	7	—	2	19	—	2	20	—	—	6	—	2	26
341—350	—	—	4	—	1	15	—	1	12	—	—	7	—	1	19
351—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	3	—	—	4
Tillsammans	57	83	44	89	88	116	181	91	182	15	25	28	148	116	160

terna med hänsyn till de uppgivna smörprisen m. m. kunna anses representera. Förloppet av dessa beräkningar har varit följande.

Med ledning av de uppgifter, mejerierna avlämna till den årliga statistiken angående den mjölmängd, som användes för framställning av 1 kg smör, ha de försålda smörkvantiteterna omräknats i motsvarande mjölmängder. En division av det belopp, det försålda smöret inbringat, med det tal, som anger den använda mjölkkvantiteten, ger därefter ett uttryck å det *smörvärde* i öre per kg, mjölken i det förekommande fallet kan anses äga. Vid sidan härav tillkommer mjölkens *skummjölksvärde*, vilket erhålles genom att multiplicera den uppkomna skummjölksmängden (per 1 kg. helmjolk) med skummjölkspriset. Detta senare har satts till samma belopp, 3 öre per kg, som använts vid i annat sammanhang gjorda beräkningar. Den skum-(och kärnmjölks-) mängd, som vid smörberedning uppkommer av 1 kg helmjolk, kan anses utgöra 0.94 kg, och det på grundval härav uträknade skummjölksvärdet blir följaktligen 3×0.94 öre eller 2.82 öre. Summan av smörvärdet och skummjölksvärdet uttrycker produkternas *försäljningsvärde*, taget brutto, då något avdrag i detta sammanhang ej gjorts för mejeriets driftkostnader. Såsom *inköpsvärde* har räknats bruttoinköpspriset med justering gjord för skummjölken såsom betalningsmedel (se härom kapitlet »Mjölakens inköpspris»), varigenom en jämförelse mellan inköpsvärde och försäljningsvärde möjliggöres även i sådana fall, då skummjölken gratis eller till lågt pris återlevererats till producenterna.

Samma skäl, som vid motsvarande beräkningar angående mjölkens inköps- och försäljningsvärde föranledde ett begränsande av bearbetningen till distribu-

tionsmejerier och »övriga» mejerier, äro orsaken till, att i förevarande fall de siffror, som meddelas, endast gälla smörmejerier och »övriga» mejerier, vilka senare utgöras av distributionsmejerier och blandade mejerier. I övrigt har vid bearbetningen använts samma material, som ligger till grund för de i det föregående meddelade smörprisen, med den ändringen likväl, att sådana mejerier, som redovisat inköp av smör, undantagits, då deras medräknande i detta sammanhang måhända kunnat förrycka jämförelsen. De resultat, som framgått ur beräkningarna, äro sammanförda i nedanstående tablå. Under rubriken »skillnadstal» angives skillnaden mellan försäljningsvärdet (sammanlagda smör- och skummjölksvärdet) och inköpsvärdet.

Försäljningsgren	Antal mejerier	Försäld smörkvantitet (ton)	Till 1 kg smör använd mjölk (kg)	Den för tillverkningen av de försälda smörkvantiteterna använda mjölkens <i>inköpsvärde</i> , <i>smörvärde</i> och <i>försäljningsvärde</i> m. m. (Öre per kg)											
				Smörmejerier				Övriga mejerier				Samtliga mejerier			
				Inköpsvärde	Smörvärde	Försäljningsvärde	Skillnadstal	Inköpsvärde	Smörvärde	Försäljningsvärde	Skillnadstal	Inköpsvärde	Smörvärde	Försäljningsvärde	Skillnadstal
Till grosshandlare .	137	4 610	25·5	13·9	11·8	14·6	0·7	14·4	12·1	14·9	0·5	14·2	12·0	14·8	0·6
> detaljhandlare .	104	1 122	25·9	14·2	12·0	14·8	0·8	14·6	12·0	14·8	0·2	14·4	12·0	14·8	0·4
> konsumenter .	152	613	26·2	13·9	12·6	15·4	1·8	15·0	12·6	15·4	0·4	14·8	12·6	15·4	0·6
> mjölkleverantörer	159	663	25·6	14·0	12·2	15·0	1·0	14·4	12·1	14·9	0·5	14·8	12·1	14·9	0·6
Samtliga ¹	193	7 008	25·6	13·9	11·9	14·7	0·8	14·5	12·2	15·0	0·5	14·3	12·1	14·9	0·6

Genomsnittspriset å det smör, som av ovanstående 193 mejerier försålts, utgör 308 öre per kg, och den mjölmängd, som i medeltal använts för beredningen av 1 kg smör, 25·6 kg. Till jämförelse må meddelas, att för landets samtliga mejerier motsvarande tal äro resp. 307 och 25·4. Såsom tabellen visar, gör sig beträffande den använda mjölkkvantiteten en svag stegring märkbar, när siffrorna för försäljningen till grosshandlare, till detaljhandlare och konsumenter sammanställas. Skiljaktigheter i mjölkens fetthalt synas att döma av en företagens undersökning mindre vara orsaken till denna stegring. Denna får måhända i stället sökas i omständigheter, som äga samband med sättet för smörets distribution vid de tre olika slagen av försäljningar. Vikt-förlusten genom bortvägning o. dyl. blir vid smörets avyttrande i mindre förpackningar enligt sakens natur mera betydande, än när, såsom vid försäljning till grosshandlare, större sådana användas. Emot en given försäljningskvantitet kommer följaktligen i förra fallet att svara en större tillverkningskvantitet än i senare fallet och därmed också en större mjölkåtgång.

Såsom framgår av tabellens näst sista kolumn visar försäljningen till grosshandlare och till detaljhandlare samma försäljningsvärde (14·8 öre per kg), vilket vid första påseendet kan synas anmärkningsvärt, då smörpriset till de-

¹ Se not å sid. 58.

taljhandlare är högre än till grosshandlare. Förhållandet får sin förklaring av den omnämnda skiljaktigheten beträffande mjölkåtgången. Motsatsförhållandet i detta avseende framträder tydligast i fråga om »övriga mejerier», för vilka försäljningsvärdet för detaljhandelsförsäljningen något understiger motsvarande värde för grosshandelsförsäljningen; skillnaden i mjölmängden har emellertid just i detta fall sitt maximum (0·8 kg).

Jämföras de tal, som angiva storleksförhållandet mellan försäljningsvärdet och inköpsvärdet, befinnes för mejerierna sammantagna och försäljningen i dess helhet skillnaden mellan de bägge värdena uppgå till 0·6 öre. Smörmejerierna redovisa den större skillnaden (0·8 öre) och »övriga mejerier» den mindre (0·5 öre). Den omnämnda skillnaden för smörmejerierna (0·8 öre) utgör nästan exakt samma belopp, som de genomsnittliga driftkostnaderna vid ett smörmejeri enligt den årliga statistiken, om kostnaderna för mjölkskjutsar och frakter där frånräknas. Beträffande de siffror, som för de olika försäljningssätten angiva förhållandet mellan försäljnings- och inköpsvärdet gälla i tillämpliga delar samma anmärkningar, som å sid. 41 äro gjorda beträffande motsvarande siffror för mjölkförsäljningen. Ytterligare må rörande de erhållna resultaten framhållas, att försäljningsvärdena och därmed även skillnadstalen i någon mån tarva korrigerering (höjning) med hänsyn till det förhållandet, att mejerierna ibland torde ha sålt en del skummjolk till högre pris än 3 öre per kg.

Diverse frågor. Rörande smörförsäljningen infordrades bl. a. uppgifter angående de betalningsvillkor, som tillämpats vid försäljning till grosshand-

Betalningsvillkor vid försäljning av smör

	Per kontant	Per 8 dagar	Per 14 dagar	Per 30 dagar	Annat eller ej uppgivet villkor
<i>Försäljning till grosshandlare.</i>					
Smörmejerier	8	25	6	5	13
Övriga mejerier	8	24	4	30	21
Landsbygdsmejerier	14	42	8	33	31
Stadsmejerier	2	7	2	2	3
Östra gruppen	9	15	7	22	21
Södra »	3	19	2	2	7
Västra »	4	12	1	5	2
Norra »	—	3	—	6	4
Samtliga	16	49	10	35	34
<i>Försäljning till detaljhandlare.</i>					
Smörmejerier	1	2	—	22	5
Övriga mejerier	9	2	4	51	17
Landsbygdsmejerier	7	2	2	63	15
Stadsmejerier	3	2	2	10	7
Östra gruppen	9	1	3	26	6
Södra »	1	2	—	14	8
Västra »	—	1	—	12	1
Norra »	—	—	1	21	7
Samtliga	10	4	4	73	22

lare och detaljhandlare. Ett sammanställande av de svar, som ingått härå, har skett i föregående tablå. Denna anger, huru dessa angelägenheter ordnats vid smörmejerier och övriga mejerier, vid landsbygds- och stadsmejerier samt vid mejerier inom olika delar av landet. Uppgiftslämnare äro samma mejerier, som lämnat material till de i det föregående anförda siffrorna angående försäljningsprisen. Av de under rubriken »annat eller ej uppgivet villkor» sammanförda mejerierna utgöras resp. 15 och 10 av sådana, från vilka uppgifter i det berörda avseendet icke erhållits.

Beträffande försäljningen till grosshandlare synas de vanligast förekommande betalningsterminerna vara 8 och 30 dagar. Den kortare betalningstiden har i främsta rummet varit gängse vid smörmejerierna och södra gruppens mejerier, vilka senare till ungefär en tredjedel utgöras av smörmejerier. I fråga om försäljningen till detaljhandlare dominera de mejerier, som tillämpat en betalningstid av 30 dagar.

En annan bland de frågor, som i detta sammanhang framställdes, avsåg att skaffa kännedom om i vilken utsträckning mejerierna vid sidan av sin egen smörtillverkning inköpa smör. Att döma av de svar, som härå avgivits, skulle sådana inköp visserligen mera sällan förekomma men, där så är fallet, ha en icke obetydlig omfattning. Det är sålunda endast 35 mejerier, som uppgivit, att smör inköpts, men den inköpta kvantiteten utgör, såsom nedanstående siffror visa, 60 % av den kvantitet, dessa mejerier redovisat såsom försäld.

	Antal	I n k ö p a v s m ö r		
		Inköpt kvantitet (ton)	Försäld kvantitet (ton)	Inköp i % av försäljning
Smörmejerier	3	1	55	1·8
Övriga mejerier	32	1 672	2 728	61·3
Andelsmejerier	23	309	1 050	29·4
Övriga mejerier	12	1 364	1 733	78·7
Landsbygdsmejerier	20	144	594	24·3
Stadsmejerier	15	1 529	2 189	69·8
Östra gruppen	8	362	578	62·6
Södra »	11	1 103	1 782	61·9
Vastra »	2	38	83	46·6
Norra »	14	170	340	50·0
Samtliga	35	1 673	2 733	60·1

Lägsta antalet och minsta inköpskvantiteten förete smörmejerierna. Av förhållandevis ringa kvantitativ omfattning ha inköpen vidare varit vid andelsmejerierna och landsbygdsmejerierna. Likaså visa de mindre mejerierna vid en undersökning i detta avseende icke blott absolut utan även relativt taget lägre inköpskvantitet än de större.

Återstående frågor, som beröra smörhanteringen, gälla inköpspriset år 1928 å smörsalt och smördrittlar för runmärkt smör, samt huruvida de senare tillhandahållas av köparen eller säljaren.

Såsom genomsnittligt inköpspris å smörsalt erhålles vid en beräkning, som grundar sig på tillsammans omkring 200 uppgiftslämnare, 14·8 öre per kg. Minimipriset, 13·7 öre pr. kg, uppvisa de största mejerierna och maximipriset, 18·0 öre pr. kg, de minsta mejerierna. Medelpriset å smördrittlar befinnes utgöra 242 öre per st. och, liksom i förra fallet, förete de båda sistnämnda mejerigrupperna resp. minimum och maximum med 223 och 265 öre per st. Angående priset å smördrittlar, vilket i likhet med inköpspriset å smörsalt skulle avse »ab säljarens station», ha cirka 100 mejerier lämnat meddelande.

Tillhandahållandet av smördrittlar synes oftast ha varit säljarens angelägenhet. Av de 152 mejerier, som uttalat sig rörande förhållandena i detta avseende, vilka ha ett visst inflytande på smörpriset, ha nämligen 104 angivit säljaren och 16 köparen såsom ombesörjande ifrågavarande angelägenhet, medan 32 uppgiva, att smörets distribuerande skett i annan form än genom användande av smördrittlar.

4. Tillverkningen och försäljningen av ost.

Såsom tidigare omnämnts, upprättades för införskaffandet av de erforderliga upplysningarna angående tillverkningen och försäljningen av ost ett särskilt formulär (III), vilket tillställdes, förutom ostmejerierna i de delar av landet, som i allmänhet äro företrädde i undersökningens material, även ostmejerierna i sådana trakter, där ostberedningen intager en framskjuten plats inom mejerirörelsen, såsom i Skaraborgs, Jämtlands och Västerbottens län. Övriga i undersökningen ingående mejerier, vilkas huvudsakliga verksamhet är inriktad på andra grenar av mejerihanteringen än beredning av ost, hade att å formulär I besvara vissa frågor angående ostförsäljningen, vilka frågor i allt väsentligt voro av samma innebörd som de, vilka beröra försäljningen av övriga mejeriprodukter. De spörsmål, om vilka särskild förfrågan gjordes hos ostmejerierna, gälla förutom säsongvariationerna, vilka behandlas i annat sammanhang, huvudsakligen tillverkningen och lagringen av ost. Till följd av här berörda förhållanden ha vid materialets bearbetning vissa ändringar vidtagits beträffande fördelningsgrunderna.

Tillverkning och lagring. Osttillverkningens fördelning å olika ostsorter, sådan den ter sig på grundval av det här föreliggande materialet, framgår av nedan angivna tal. De under »övriga län» sammanförda mejerierna avse till huvudsaklig del sådana, som äro anslutna till Lantmännens mjölkförsäljningsförening. Sistnämnda mejerier ingå också i de båda följande tablåerna. Tillverkningskvantiteterna gälla ostens vikt i färskt tillstånd.

För de i västra Sverige hemmahörande mejerierna utgöres tillverkningen till $\frac{2}{3}$ av västgötaost, men vid sidan härav tillkommer för dessa en icke obetydlig kvantitet hushållsost. Jämtlandsmejerierna redovisa herrgårdssost samt de i Västerbottens län belägna av naturliga skäl övervägande västerbottensost, medan inom »övriga län» tillverkningen av sveciaost dominerar.

Ostsort	Antal mejerier					Tillverkningskvantitet (ton)				
	Älvsborgs och Skaraborgs län	Jämtlands län	Västerbottens län	Övriga län	Tillsammans	Älvsborgs och Skaraborgs län	Jämtlands län	Västerbottens län	Övriga län	Tillsammans
Herrgårdsost	6	10	—	3	19	176	158	—	117	451
Västgötaost	89	—	—	1	90	2 014	—	—	8	2 022
Sveciaost	1	—	1	31	33	1	—	1	1 416	1 418
Västerbottensost	—	—	16	—	16	—	—	249	—	249
Hushållsost	40	—	3	5	48	716	—	2	60	778
Annan el. ej specificerad	13	—	—	2	15	99	—	—	181	280
Samtliga ¹	125	10	17	35	187	3 006	158	252	1 782	5 198

Rörande ostens lagringstid vid mejeriet ha omkring 200 mejerier lämnat upplysning. En gruppering av mejerierna på grundval av dessa uppgifter får följande utseende:

	A n t a l m e j e r i e r				
	Vanliga lagringstiden vid mejeriet utgör				Tillsammans
	—2 mån.	2—4 mån.	4—6 mån.	6 mån.—	
Herrgårdsost	4	5	8	1	18
Västgötaost	51	27	8	—	86
Sveciaost	2	28	3	—	33
Västerbottensost	—	—	—	16	16
Hushållsost	38	6	—	—	44
Annan el. ej specificerad	8	2	—	—	10
Tillsammans	108	68	19	17	207

Längsta lagringstiden, 8—15 månader, visar västerbottensosten, medan den kortaste tiden återfinnes för hushållsosten.

På frågan huru många månaders normal ostproduktion, som på en gång kan förvaras i mejeriets lagerrum, ha svar inkommit från omkring 190 mejerier. Fördelas dessa områdesvis men i övrigt på liknande sätt, som skett i närmast föregående tablå, utfaller fördelningen som följer:

	Ostproduktion, räknad i månadskvantitet, möjlig att förvara i mejeriets lagerrum				
	—2 mån.	2—4 mån.	4—6 mån.	6 mån.—	Tillsammans
Älvsborgs och Skaraborgs län	55	59	10	6	180
Jämtlands län	—	1	4	5	10
Västerbottens län	—	2	1	14	17
Övriga län	13	16	5	1	35
Tillsammans	68	78	20	26	192

¹ Då i vissa fall samma uppgiftslämnare ingå på mer än ett ställe i vederbörande kolumns sifferrad, avser »samtliga» icke alltid kolumnens siffersumma.

Den längre lagringstiden för västerbottensosten återspeglas här av att den ostproduktion, som på en gång kan förvaras i mejeriets lagerrum, i allmänhet också avser en längre tidsperiod för mejerierna i Västerbottens län än för övriga mejerier.

En annan fråga, som i detta sammanhang framställdes till ostmejerierna, var, huruvida mejeriet äger förutsättningar att, när så visar sig fördelaktigare, tillverka smör i stället för ost. Av de 181 mejerier, som uttalat sig i detta hänseende, ha 57 besvarat frågan jakande och 124 nekande. Av de förra äro omkring hälften belägna i västra Sverige.

Försäljningens fördelning å olika försäljningsgrenar. De angående försäljningen erhållna uppgifterna äro sammanställda i tab. F. Denna anger, huru försäljningen varit ordnad vid omkring 280 mejerier, bland vilka ingå såväl ostmejerier som icke-ostmejerier.

Vid en jämförelse under hänsynstagande till antalet försäljande mejerier mellan de tal, som i absoluta mått angiva totalförsäljningens omfattning för olika mejerigrupper, observeras, att icke-ostmejerierna, ehuru de i detta avseende av naturliga skäl stå efter ostmejerierna, redovisa en ganska betydande försäljning.

Liksom i fråga om försäljningen av smör är ävenledes försäljningen av ost, fastän i ännu mera utpräglad grad, inriktad på försäljning till grosshandlare. Denna sistnämnda upptager sålunda vid de här ifrågavarande mejerierna i genomsnitt 71 % av totalförsäljningen. Därefter följer försäljningen till detaljhandlare med 17.7 %. Återstoden fördelar sig på den egna utminuteringen och mjölkleverantörerna med någon övervikt för den sistnämnda försäljningen.

Vid en granskning av detaljsiffrorna för de särskilda mejerigrupperna uppmärksammas, att för ostmejerierna omkring 80 % av hela försäljningen belöpa på grosshandlare. En hög procentsiffra i detta avseende visa därjämte icke-andelsmejerierna, landsbygdsmejerierna, de minsta mejerierna men även en av grupperna omfattande större mejerier, samt vidare västra och östra gruppens mejerier. Avgjort minsta omfattningen (13.7 %) förete södra gruppens mejerier, men låga äro siffrorna även för de största mejerierna och stadsmejerierna. De tre sistnämnda grupperna redovisa i stället en försäljning till detaljhandlare, som uppgår till omkring hälften av deras totalförsäljning. Den egna utminuteringen når sin högsta höjd (26.2 %) för södra gruppens mejerier.

I detta sammanhang må vidare omnämnas, att ett tjugutal mejerier vid sidan av sin försäljning redovisat inköp av ost, vilka inköp i genomsnitt för de ifrågavarande mejerierna uppgingo till 19 % av den försälda kvantiteten.

Försäljningspris. Liksom beträffande övriga varuslag har även i fråga om försäljningen av ost bearbetningen av de inkomna uppgifterna bestått i dels ett uträknande med ledning av de uppgivna försäljningskvantiteterna av de medelpris, som varit gällande inom resp. försäljningsgrenar, dels ett sammanställande av de enskilda mejeriernas försäljningspris. Vissa inskränkningar ha likväl därvid måst vidtagas i bearbetningen, då kännedom i viss utsträckning

Tab. F. Försäljningen av ost. Kvantiteter m. m.

Mejerigrupp	Antal mejerier						Försäljningskvantiteter									
	Utan försäljning	Med försäljning	Därav med försäljning				Totala (ton)					I procent				
			Till gross-hand-lare m. fl.	Till detalj-hand-lare	Genom egen utmi-nn-tering	Till mjölk-leve-rantör-er	Till gross-hand-lare m. fl.	Till detalj-hand-lare	Genom egen utmi-nn-tering	Till mjölk-leve-rantör-er	Sam-ma försäljning	Till gross-hand-lare m. fl.	Till detalj-hand-lare	Genom egen utmi-nn-tering	Till mjölk-leve-rantör-er	Sum-ma
Ostmejerier	—	156	143	92	85	139	2 613	415	50	104	3 182	82·1	13·0	1·6	3·3	100·0
Övriga mejerier	87	125	55	62	88	97	1 205	540	217	235	2 197	54·8	24·6	9·9	10·7	100·0
Andelsmejerier	57	96	50	49	64	88	900	297	90	194	1 481	60·7	20·1	6·1	13·1	100·0
Övriga mejerier	30	185	148	105	109	148	2 918	658	177	145	3 898	74·9	16·9	4·5	3·7	100·0
Landsbygdsmejerier	77	261	190	140	160	224	3 627	661	212	282	4 782	75·9	13·8	4·4	5·9	100·0
Stadsmejerier	10	20	8	14	13	12	191	294	55	57	597	32·0	49·2	9·2	9·6	100·0
Storleksgrupp I	10	127	100	73	68	110	1 164	265	34	55	1 518	76·7	17·5	2·2	3·6	100·0
II	35	95	61	54	66	76	1 607	294	75	91	2 067	77·8	14·2	3·6	4·4	100·0
III	25	39	27	15	27	35	592	171	112	97	972	60·9	17·6	11·6	9·9	100·0
IV	10	9	6	4	6	9	331	10	12	64	417	79·5	2·4	2·9	15·2	100·0
V	7	11	4	8	6	6	124	215	34	32	405	30·7	53·1	8·4	7·8	100·0
Östra gruppen	35	66	38	29	47	49	1 055	195	79	136	1 465	72·0	13·3	5·4	9·3	100·0
Södra »	22	14	4	8	9	12	39	145	75	28	287	13·7	50·4	26·2	9·7	100·0
Västra »	26	141	124	78	75	123	2 363	400	59	103	2 925	80·8	13·7	2·0	3·5	100·0
Norra »	4	60	32	39	42	52	361	215	54	72	702	51·4	30·7	7·6	10·3	100·0
Samtliga	87	281	198	154	173	236	3 818	955	267	339	5 379	71·0	17·7	5·0	6·3	100·0

saknats angående försäljningens kvantitativa fördelning å helfet och halvfet ost samt å olika ostsorter, varom däremot prisuppgifter i allmänhet förelegat. Med användande av uppgifterna från sådana mejerier, som haft ensartad försäljning av ost, d. v. s. uteslutande helfet eller halvfet ost, ha dock, i fråga om ostmejerierna för helfet ost och i fråga om övriga mejerier för båda varuslagen, de skiljaktigheter, som äro för handen mellan priserna inom olika försäljningsgrenar, kunnat åskådliggöras. Då ostsorten i detta sammanhang givetvis är av betydelse, och, såsom förut påvisats, denna åtminstone till en del bestämmes av mejeriets geografiska läge, har beträffande ostmejerierna även en fördelning områdesvis genomförts. De efter angivna grunder beräknade medelprisen äro sammanförda i nedanstående tablå. Angående dessa må anmärkas, att med enstaka undantag det av mejerierna uppgivna priset till grosshandlare varit beräknat »ab mejeriets station»¹ och priset till detaljhandlare »fritt hos köparen».

	Antal uppgiftslämnare	Försäljningskvantiteter (ton)				Försäljningspris (Öre per kg)			
		Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Till konsumenter	Till mjölkleverantörer	Till grosshandlare m. fl.	Till detaljhandlare	Till konsumenter	Till mjölkleverantörer
<i>Helfet ost.</i>									
Älvsborgs och Skaraborgs län	101	1 737	248	34	70	145	154	171	153
Jämtlands län	10	105	24	1	3	163	165	205	180
Västerbottens län	14	167	12	1	2	210	213	238	223
Samtliga ostmejerier	125	2 009	284	36	75	151	158	174	156
Övriga mejerier	30	164	100	32	21	159	174	216	187
<i>Halvfet ost.</i>									
Övriga mejerier	29	103	41	19	52	121	125	139	120

Skiljaktigheterna i prisavseende mellan de olika slagen av försäljningar komma till synes i ovanstående siffror, vilka äga intresse mindre såsom uttryck för prisernas absoluta höjd än såsom belysande nyssnämnda förhållanden. Beträffande försäljningen till grosshandlare och till detaljhandlare är prisskillnaden att döma av tablåns uppgifter mindre betydande.

Med utgångspunkt från den ostsort (helfet), försäljningen avsett, har i efterföljande tablå en gruppering av ostmejerierna verkställt, vilken visar, vilka pris dessa erhållit inom vissa grenar av sin försäljning. På grund av ofullständigheter i materialet har grupperingen måst begränsas till de i tablån angivna ostsorterna.

¹ Varorna levereras av mejeriet vid avsändningsstationen.

Öre per kg	A n t a l m e j e r i e r											
	Herrgårdsost			Västgötaost			Västerbottensost			Hushållsost		
	Till gross- handl.	Till de- taljh.	Till kon- sum.	Till gross- handl.	Till de- taljh.	Till kon- sum.	Till gross- handl.	Till de- taljh.	Till kon- sum.	Till gross- handl.	Till de- taljh.	Till kon- sum.
—120	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
121—125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
126—130	—	—	—	2	—	1	—	—	—	2	—	—
131—135	1	—	—	4	1	—	—	—	—	3	1	1
136—140	—	—	—	17	4	—	—	—	—	2	1	—
141—145	—	—	—	13	3	5	—	—	—	8	1	—
146—150	—	—	—	24	12	2	—	—	—	8	4	—
151—155	3	—	—	7	6	1	—	—	—	4	1	—
156—160	1	3	—	2	8	11	—	—	—	2	8	2
161—165	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
166—170	3	3	1	—	5	9	—	—	—	—	1	6
171—175	1	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—
176—180	1	3	1	—	1	5	—	—	—	—	1	3
181—185	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—
186—190	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—
191—195	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
196—200	—	1	3	—	—	3	4	—	—	—	1	2
201—205	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
206—210	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—
211—215	—	—	—	—	—	—	2	3	1	—	—	—
216—220	—	—	1	—	—	—	2	4	1	—	—	—
221—225	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—
226—230	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
231—235	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
236—240	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
241—245	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
246—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—
Tillsammans	14	10	8	71	41	40	16	10	9	80	20	15

Betalningsvillkor. Ett sammandrag av de upplysningar, mejerierna meddelat angående den tid, som brukat förflyta mellan leverans och likvid, lämnas här nedan:

	A n t a l m e j e r i e r									
	Betalningsvillkor vid försäljning till g r o s s h a n d l a r e					d e t a l j h a n d l a r e				
	Per kon- tant	Per 1 må- nad	Per 2 må- nader	Per 3 må- nader	Annat el. ej upp- givet villkor	Per kon- tant	Per 1 må- nad	Per 2 må- nader	Per 3 må- nader	Annat el. ej upp- givet villkor
Ostmejerier	33	61	6	12	31	22	50	—	2	17
Övriga mejerier	3	39	—	7	8	6	39	2	5	12
Samtliga	36	100	6	19	39	28	89	2	7	29

Såväl beträffande försäljningen till grosshandlare som till detaljhandlare synes den oftast förekommande betalningsterminen vara 1 månad. Bland de under rubriken »annat eller ej uppgivet villkor» upptagna mejerierna ingå till stor del sådana, vilka uppgivit, att betalningstiderna varit växlande.

5. Önskemål beträffande handeln med mjölk och mejeriprodukter.

Å såväl formulär I som formulär III riktades en uppmaning till mejerier-
na att framföra sina önskemål beträffande handeln med mjölk och mejeripro-
dukter, varvid bl. a. borde angivas, om några särskilda omständigheter för
närvarande förhindrade eller försvårade ett rationellt ordnande av försäljning-
en av mjölk och mejeriprodukter, samt vilka åtgärder som i sådant fall kunde
anses lämpliga att vidtaga för åstadkommande av mera tillfredsställande
förhållanden. Många skiftande synpunkter komma själfvallet till uttryck i
de uttalanden, som till svar härå ingått, men vissa av de framförda önske-
målen äro oftare återkommande än andra.

I ganska stor utsträckning gälla de erinringar, som gjorts, organisations-
frågor och därmed sammanhängande spörsmål. Större och effektivare sam-
manslutningar, gemensamma försäljningsorganisationer, bättre samarbete,
bättre ordnande av exporten och dylika uttalanden utgöra exempel på, i vil-
ken riktning yttrandena härom i allmänhet gå. Ett annat ofta upprepat
önskemål är att erhålla bättre och billigare transportmöjligheter. Vad sär-
skilt mjölken och dess försäljning angår, förordas bestämmelser om pastöri-
seringstvång och betalning efter fetthalt och kvalitet, förbud mot s. k. flask-
handel med mjölk samt vidare enhetliga pris.

Till belysande av det här sagda må bland de yttranden, som avgivits, föl-
jande återgivas:

»En fastare organisation de små mejerierna emellan, som nu konkurrera
skarpt med varandra, samt framför allt om något kunde göras mot den allt-
mer tilltagande flaskhandeln med mjölk.»

»Önskvärt att få en gemensam försäljningsorganisation för varje län, som
tog hand om allt smör, som skall försäljas såväl inom som utom landet.»

»Lägre frakter å mjölk. Mejerierna borde sammansluta sig i en gemensam
försäljningsorganisation, genom vilken alla deras produkter kunde försäljas och
priserna regleras.»

»Endast långtidspastöriserad mjölk bör få saluföras, därigenom ernås
rättvisa åt mejerier med dyrbara anläggningar för ändamålet, samt en oanad
smittofara bortfaller.»

»Bestämt pris för ett år framåt; som nu är underbjuda grossisterna var-
andra, då det gäller större förbrukare av mjölk; på så sätt pressas priset
undan för undan.»

»Obligatorisk långtidspastörisering av konsumtionsmjölk, lägre mellan-
handsvinst och högre priser. Lägre frakttariff.»

»Antalet mjölkbutiker bör avsevärt minskas, likaså partihandlarnas antal.»

»Distribution av mjölk till hushållen från bilar, som hämtar sin mjölk från en massa smågårdar och därefter uppmäter den på småflaskor utan någon som helst kontroll, är ur såväl hygienisk som ekonomisk synpunkt skadlig och hindrande för mjölkhandels rationella ordnande.»

»I fråga om smörexporten borde denna centraliseras i stället för att vara uppdelad på så många händer.»

»Att mjölken betalas efter fetthalt borde vara i lag bestämt.»

»För närvarande råder överproduktion av ost, varigenom priserna kommit att ligga under framställningskostnaderna. Reglering av tillverkning och utbud av ost i någon form önskvärd.»

»Anser att för många och små ostmejerier existera i denna krets.»

»En mera jämn handel med ost, så priset vid vissa tider ej behöver reduceras till att bli allt för lågt.»

D. Uppsamling av ägg.

Vid sidan av de upplysningar, som begärdes angående mejerirörelsen, gjordes även förfrågan, huruvida mejerierna för egen eller annans räkning bedrev uppsamling av ägg samt, i sådant fall, vilken omfattning denna hade under år 1928. De härå influtna svaren giva vid handen, att sådan uppsamling endast förekommer i mycket ringa utsträckning. Det är sålunda blott i uppgifterna från 13 mejerier, som dylik uppsamling omnämnes. På ett undantag när bedrev dessa uppsamlingen som egen rörelse. För ett av mejerierna utgjorde årskvantiteten 395 500 kg, medan de återstående, vilka uppgivit kvantiteten i tjog, redovisa 44 250 tjog.

E. Säsongvariationer i tillförsel, tillverkning och försäljning.

I fråga om de månatliga växlingarna i mejeriernas mjölk- och gräddtillförsel samt mejeriprodukternas tillverkning och försäljning ha upplysningar införskaffats dels från ett antal större stadsmejerier, dels från ostmejerier i valda delar av landet.

Såsom framgår av inledningen, voro de förra mejerierna 10 till antalet. Efter driftsriktningen fördela dessa sig å 6 distributionsmejerier och 4 blandade mejerier samt med hänsyn till verksamhetsformen å 6 andelsmejerier och 4 uppköpsmejerier. Sju tillhöra den högsta storleksgruppen och tre den näst högsta. Uppgifterna, vilka avgivits å särskild bilaga till formulär I, beröra samtliga viktigare varuslag (oskummad mjölk, grädde, smör och ost) samt hänföra sig till åren 1927 och 1928. Förutom ovannämnda upplysningar skulle även mjölkleverantörernas antal månadsvis angivas.

De från ostmejerierna införskaffade upplysningarna, vilka också gälla ovannämnda år samt avgivits å formulär III, avse tillförseln av oskummad mjölk, tillverkningen av smör och ost samt försäljningen av ost. Av tidigare meddelade uppgifter angående utsändningens omfattning framgår, att utöver de produktionsområden, från vilka utredningens material i allmänhet hämtats, beträffande de frågor, som beröra ostmejerierna, även Skaraborgs, Jämtlands och Västerbottens län äro representerade. Med undantag av ostmejerierna i de tre nämnda länen och i Älvsborgs län samt några enstaka mejerier i övriga län tillhöra samtliga de i undersökningen ingående ostmejerierna Lantmännens mjölkförsäljningsförening (mjölkcentralen). Ostmejerierna i Älvsborgs och Skaraborgs län bestå nära nog uteslutande av uppköpsmejerier, medan de i Jämtlands och Västerbottens belägna nästan samtliga äro andelsmejerier.

Vid bearbetningen av det material, som föreligger i fråga om säsongvariationerna, har skillnad gjorts mellan å ena sidan de nyssnämnda stadsmejerierna och å andra sidan ostmejerierna. Av de senare ha de till Lantmännens mjölkförsäljningsförening anslutna utbrutits och sammanförts i en grupp. Inom den återstående gruppen av ostmejerier har med hänsyn till olikheter i

formen för verksamheten bearbetningen skett områdesvis med en uppdelning i tre grupper, nämligen 1) Älvsborgs och Skaraborgs län, 2) Jämtlands och 3) Västerbottens län. Till de båda förstnämnda länen, av vilka det förra endast till sin södra del är representerat, ha även förts det fåtal inom andra län belägna ostmejerier, som icke äro anslutna till Lantmännens mjölkförsäljningsförening. Någon gruppering av mejerierna efter storleksordning har icke företagits, enär av stadsmejerierna samtliga tillhöra de högre och av ostmejerierna samtliga de lägre storleksklasserna.

Stadsmejerierna ha i allmänhet varit i stånd att tämligen fullständigt lämna de begärda uppgifterna, ehuru på enstaka punkter brister förefinnas. De till ostmejerierna riktade frågorna ha däremot, i vad de avse säsongvariationerna, ofta lämnats obesvarade. Då beträffande sistnämnda mejerier utsändningen av formulären emellertid hade ett betydande omfång, har nyssnämnda olägenhet i någon mån avlägsnats.

Formen för den statistiska bearbetningen av materialet rörande säsongvariationerna har varit tvåfaldig, den ena gående ut på att belysa tillförseln, tillverkningen och försäljningen såsom från varandra skilda företeelser och den andra med huvudsakligt syfte att klargöra sambandet mellan de nämnda faktorerna. Behandlingen i förra fallet bygger icke genomgående på samma mejerier, då för att utnyttja allt tillgängligt material de inkomna uppgifterna medtagits vid bearbetningen, även om tillfredsställande svar icke lämnats på samtliga frågor berörande dessa spörsmål. En oeftergivlig förutsättning har likväl varit, att i det förekommande fallet uppgifter förelegat för endera årets *samtliga* månader. Beträffande den del av bearbetningen, som åsyftas i senare fallet, har däremot tillsetts, att samma mejerier genomgående varit uppgiftslämnare.

I detta sammanhang må vidare anmärkas, att i fråga om osten tillverkningskvantiteterna avse vikten i färskt tillstånd samt försäljningskvantiteterna vikten i lagrat tillstånd.

1. Stadsmejerierna.

Tillförseln av oskummad mjölk och grädde. Uträknas och sammanställas de procentuella andelar, tillförseln under resp. månader upptager av hela årets tillförsel, visa sig, såsom framgår av tablan här nedan, växlingarna härutinnan icke vara särdeles betydande och delvis orsakade av månadernas ojämna dagantal. Vid uträknandet av talen i tablans fyra första kolumner har hänsyn ej tagits till, att antalet mjölkleverantörer förändrats från månad till månad, medan de båda återstående kolumnerna angiva, den första växlingarna i nyssnämnda antal, om det genomsnittliga antalet leverantörer per månad sättes = 100, och den andra de olika månadernas procentuella andelar av mjölktilförseln, om hänsyn toges till skiftningarna i leverantörernas antal.

	Tillförsel av				Antal mjölk- leverantörer, om årsmedel- talet sättes = 100		Tillförsel av oskum- mad mjölk efter re- ducering för leveran- törernas antal	
	oskummad mjölk		grädde		1927	1928	1927	1928
Antal uppgiftslämnare . . .	7	9	6	7	5	6	5	6
Hela årskvantiteten (ton) . .	91 437	119 407	2 723	2 856	—	—	—	—
därav under januari (%) . . .	8·6	8·4	7·8	7·8	93	97	9·5	8·4
februari » . . .	8·0	8·1	7·1	7·7	93	99	8·7	8·0
mars » . . .	8·8	8·5	9·2	8·6	95	101	9·4	8·3
april » . . .	8·5	8·0	8·8	8·5	96	100	9·0	8·1
maj » . . .	8·9	8·2	9·1	9·2	101	101	9·1	8·6
juni » . . .	8·4	8·4	9·2	8·4	103	101	8·7	8·8
juli » . . .	8·4	8·5	7·8	7·9	102	100	8·6	9·0
augusti » . . .	8·3	8·5	8·1	8·1	101	100	8·0	8·8
september » . . .	8·3	8·5	7·9	7·8	102	100	7·6	8·1
oktober » . . .	8·1	8·4	8·0	8·2	106	99	7·1	8·2
november » . . .	7·7	8·0	7·9	8·2	104	99	6·8	7·8
december » . . .	8·0	8·5	9·1	9·6	104	103	7·5	7·9
Samtliga *	100·0	100·0	100·0	100·0	100	100	100·0	100·0

Beträffande oskummad mjölk utgör skillnaden i tillförseln för de månader, som utvisa resp. maximum och minimum, för 1927 1·2 % och för 1928 0·5 %. Något större äro växlingarna i fråga om gräddtillförseln med minsta tillförseln för båda åren under kortaste månaden eller februari och högsta under mars och juni för år 1927 och under december för år 1928.

Försäljningen av oskummad mjölk och grädde. Den långt övervägande delen av de kvantiteter mjölk och grädde, som invägs hos de här ifrågavarande mejerierna, har av dessa i oförädlad skick försålts. Försäljningens omfattning under olika månader har varit följande:

	Försäljning av			
	oskummad mjölk		grädde	
	1927	1928	1927	1928
Antal uppgiftslämnare	7	9	7	9
Hela årskvantiteten (ton)	54 570	62 800	6 627	7 104
därav under januari (%)	8·1	8·3	8·0	8·2
februari »	7·8	8·2	7·7	8·0
mars »	8·8	9·1	8·9	8·9
april »	8·3	8·1	8·9	8·3
maj »	8·3	8·7	8·8	9·1
juni »	7·4	7·9	8·2	8·3
juli »	7·8	7·4	7·8	7·6
augusti »	8·5	8·1	8·1	8·1
september »	8·9	8·5	8·2	8·2
oktober »	8·8	8·8	8·4	8·3
november »	8·6	8·5	8·1	8·1
december »	8·7	8·4	8·9	8·9
Samtliga	100·0	100·0	100·0	100·0

Liksom tillförseln visar även försäljningen en tämligen jämn fördelning på de olika månaderna. Frånsett februari redovisa i allmänhet juni och juli den minsta försäljningen.

Tillverkningen av smör och ost. Då, såsom förut nämnts, mejerierna i förevarande fall utgöras av distributions- och blandade mejerier, har tillverkningen av mejeriprodukter varit mindre omfattande. Huru denna fördelar sig på olika månader, framgår av nedan angivna siffror:

	Tillverkning av			
	smör		ost	
	1927	1928	1927	1928
Antal uppgiftslämnare	6	9	7	9
Hela årskvantiteten (ton)	715	1 074	189	777
därav under januari (%)	9·1	7·9	10·2	9·5
februari »	8·0	7·2	10·7	8·9
mars »	8·5	7·3	11·2	7·6
april »	8·9	7·3	12·5	7·0
maj »	9·7	7·6	11·3	6·2
juni »	12·2	9·7	7·4	9·1
juli »	11·0	10·5	12·0	10·6
augusti »	8·5	9·3	4·9	8·9
september »	7·4	9·1	5·4	9·5
oktober »	5·9	7·9	3·2	6·2
november »	5·1	7·3	3·6	6·2
december »	5·7	8·9	7·6	10·3
Samtliga	100·0	100·0	100·0	100·0

Såsom synes göra sig särskilt för 1927, för vilket år likväl uppgiftslämnarnas antal är jämförelsevis litet, icke obetydliga skiljaktigheter gällande mellan de olika månadernas smör- och osttillverkning. Beträffande smöret föreligger ett tydligt maximum i tillverkningen under juni och juli månader, och sistnämnda månad visar även för ostens vidkommande en hög tillverknings-siffra.

Försäljningen av smör och ost. Beträffande smör- och ostförsäljningen må omnämnas, att för flera av mejerierna försäljningskvantiteterna ganska avsevärt överstiga tillverkningskvantiteterna, beroende på att de förra till icke ringa del utgöras av inköpt vara. De månatliga växlingarna i försäljningen te sig på följande sätt:

	Försäljning av			
	smör		ost	
	1927	1928	1927	1928
Antal uppgiftslämnare	6	8	6	8
Hela årskvantiteten (ton)	2 651	3 852	185	668
därav under januari (%)	7·5	7·5	6·6	5·3
februari »	6·7	7·4	6·1	7·1
mars »	7·3	8·1	7·7	7·4
april »	8·0	7·5	9·1	5·6
maj »	8·3	7·5	10·5	9·8
juni »	8·7	8·0	6·4	8·2
juli »	8·4	7·5	5·9	7·0
augusti »	9·2	10·2	11·2	9·9
september »	8·4	10·0	12·4	9·9
oktober »	7·4	10·2	9·5	11·6
november »	10·1	7·9	7·6	10·2
december »	10·0	8·2	7·0	8·0
Samtliga	100·0	100·0	100·0	100·0

I fråga om de ganska betydande skiljaktigheter i försäljningen från månad till månad, varom ovanstående siffror bära vittne, kommer knappast någon enhetlig tendens till synes. Under årets båda första månader har försäljningen likväl i allmänhet haft en mindre omfattning.

Tillförsel, tillverkning och försäljning. De uppgifter, som äro avsedda att åskådliggöra, i vilket förhållande tillförseln, tillverkningen och försäljningen under olika månader stå till varandra, äro sammanförda i den tablå, som här nedan följer. Mest upplysande i detta sammanhang hade varit, om på grundval av månadsuppgifterna rörande försäljningen av mjölk och grädde samt tillverkningen av smör och ost kunnat angivas, huru mycket av den under månaden invägda råvaran, som använts för vart och ett av dessa ändamål. Möjlighet till sådan redovisning har dock ej förelegat, då en omräkning av tillverkningskvantiteterna av smör och ost i oskummad mjölk skulle bliva alltför osäker. I stället har den utvägen valts, att det för resp. varuslag uppgivna försålda eller tillverkade kilotalet satts i relation till den under månaden invägda råvarumängden, den senare, sedan grädden omräknats, mätt i oskummad mjölk. För att samtidigt lämna en bild av växlingarna i tillförseln har den under månaden invägda råvaran satts i relation till hela den invägda råvarumängden. Några jämförelsetal beträffande *försäljningen* av smör och ost har icke ansetts bära meddelas, då försäljningen av dessa varuslag icke utslutande bygger på egen tillverkning. Beträffande tablåns siffror gäller vidare, att de genomgående hämtats från samma uppgiftslämnare samt att månadsuppgifterna för 1927 och 1928 sammanslagits.

	Invägd råvara		Per 1 000 kg av den under månaden invägda råvarumängden			
	Ton	Pro mille	Försåld oskummad mjölk (kg)	Tillverkat grädde (kg)	Tillverkat smör (kg)	Tillverkad ost (kg)
Januari	19 334	83·1	442·3	54·4	5·9	2·1
Februari	18 313	78·7	455·1	55·9	5·4	2·2
Mars	20 361	87·5	454·1	56·8	5·0	2·0
April	19 555	84·1	435·5	57·0	5·5	2·4
Maj	20 315	87·3	434·1	56·8	5·8	2·2
Juni	19 688	84·7	395·9	53·7	7·7	2·4
Juli	19 195	82·5	399·5	50·9	8·0	3·0
Augusti	19 303	83·0	434·6	53·6	6·2	1·8
September	19 150	82·3	463·2	55·5	5·6	1·9
Oktober	19 161	82·4	472·8	56·4	4·6	1·1
November	18 445	79·3	476·1	57·1	4·2	1·2
December	19 784	85·1	446·6	58·2	4·7	2·1
Samtliga	232 604	1 000·0	442·2	55·5	5·7	2·1

Under sommarmånaderna, då, såsom siffrorna antyda, tillförseln tidvis är förhållandevis stor, har försäljningen av oskummad mjölk och grädde sin minsta omfattning, medan tillverkningen av smör och ost då når sin högsta

höjd. De närmast följande månaderna kännetecknas av en något minskad tillförsel, utpräglat höga försäljningssiffror beträffande mjölk och grädde samt en tydlig tillbakagång i tillverkningen av smör och ost.

2. Ostmejerierna.

Tillförseln av oskummad mjölk. Mjölktillförselns fördelning på olika månader har varit följande:

	Tillförsel av oskummad mjölk							
	Älvsborgs o. Skaraborgs l.		Jämtlands l.		Västerbottens l.		Lantmännens mjölkförs.fören.	
	1927	1928	1927	1928	1927	1928	1927	1928
Antal uppgiftslämnare . . .	59	108	5	7	9	15	29	29
Hela årskvantiteten (ton) . .	15 551	28 026	607	863	1 509	2 502	35 373	35 016
därav under januari (%)	7·7	7·1	10·6	10·3	17·7	19·0	9·0	8·6
februari »	7·0	6·8	11·4	10·9	19·9	21·1	8·5	8·3
mars »	7·5	6·8	13·2	12·0	20·5	20·8	9·4	8·7
april »	7·7	6·9	12·9	11·2	16·3	15·0	9·1	8·2
maj »	8·6	7·6	12·5	11·2	12·1	10·7	9·2	8·1
juni »	9·7	9·7	9·4	9·0	4·5	4·0	9·0	8·7
juli »	10·4	10·8	4·3	4·6	0·5	1·1	8·5	9·0
augusti »	10·0	10·4	3·0	3·4	—	0·3	8·1	8·5
september »	10·0	9·8	5·0	3·5	—	0·2	8·0	8·4
oktober »	8·1	8·4	4·0	5·5	—	0·1	7·0	7·6
november »	6·4	7·6	6·0	8·7	0·9	0·4	6·6	7·4
december »	6·9	8·1	7·7	9·7	7·6	7·3	7·6	8·5
Samtliga	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Ostmejerierna i skilda delar av landet förete, såsom synes, betydande olikheter i fråga om säsongvariationerna i mjölktillförseln. Den jämnaste fördelningen visa de till Lantmännens mjölkförsäljningsförening anslutna ostmejerierna, vilka till övervägande antal äro belägna i Södermanlands och Östergötland län. Beträffande dessa mejerier må emellertid anmärkas, att i de angivna månadskvantiteterna ingår till icke obetydlig del även sådan mjölk, som använts för tillverkning av grädde, som sedermera översänts till andra mejerier. För de i västra Sverige hemmahörande mejerierna når mjölktillförseln sin högsta höjd under sommaren med toppunkten under juli månad. Helt annat är förhållandet för ostmejerierna i de norra delarna av landet. För mejerierna i Jämtlands län visar mars den rikligaste tillförseln, varefter en minskning inträder, vilken efter hand blir betydande och kommer tillförseln under augusti att sjunka till blott omkring en fjärdedel av tillförseln under mars; för de följande månaderna visa siffrorna stegring. Växlingarna i tillförseln förlöpa ungefär på enahanda sätt i Västerbottens län med den skillnaden endast, att motsättningarna ännu skarpare framträda. På årets fyra första månader komma här omkring tre fjärdedelar av den under året invägda mjölkkvanti-

teten, medan under tiden juli—november mejerierna praktiskt taget icke alls tillföres någon mjölk, och mejerirörelsen fördenskull ofta är helt nedlagd. Den ojämn tillförseln står i samband med dels att boskapen under vissa tider är släppt på skogsbete, dels att kornas kalvningstid huvudsakligen är förlagd till hösten.

Tillverkningen av smör och ost. Förutom rörande den för ostmejerierna viktigaste produktionen — tillverkningen av ost — upptog formuläret även en kolumn, i vilken tillverkning av smör (av grädde) månadsvis skulle angivas. Det är emellertid endast några få mejerier i Skaraborgs län, som redovisat dylik tillverkning, och denna var enligt uppgift tämligen obetydlig.

Rörande osttillverkningen äro uppgifterna angående de månatliga förändringarna sammanförda i tablån här nedan:

	Tillverkning av ost							
	Älvsborgs o. Skaraborgs l.		Jämtlands l.		Västerbottens l.		Lantmännens mjölkförs.fören.	
	1927	1928	1927	1928	1927	1928	1927	1928
Antal uppgiftslämnare . . .	39	69	5	7	5	8	29	29
Hela årskvantiteten (ton) . .	910	1 712	55	82	78	117	1 338	1 512
därav under januari (%)	7·8	7·2	10·1	10·1	17·0	18·8	10·7	9·4
februari »	7·1	6·8	10·8	10·6	19·9	22·0	10·9	9·1
mars »	7·4	6·8	12·8	11·8	20·5	21·9	11·6	8·9
april »	7·7	6·8	12·7	10·9	16·4	16·2	10·7	8·1
maj »	8·6	7·3	12·0	11·0	12·4	10·2	9·6	7·0
juni »	10·0	9·6	9·7	9·0	5·1	4·4	9·7	8·9
juli »	10·2	10·9	4·6	4·8	1·0	0·6	8·0	9·1
augusti »	9·9	10·3	3·3	3·6	—	—	6·4	8·1
september »	10·3	9·8	5·5	3·5	—	—	7·7	8·5
oktober »	8·0	8·5	6·2	5·7	—	—	4·2	6·8
november »	6·3	7·7	5·4	8·9	0·4	0·4	3·4	6·9
december »	6·7	8·3	6·9	10·1	7·3	5·5	7·1	9·2
Samtliga	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Siffrorna över tillverkningen återspegla för Jämtlands och Västerbottens län samt i stort sett även för Älvsborgs och Skaraborgs län samma fluktuationer, som kommo till synes beträffande tillförseln. För de till Lantmännens mjölkförsäljningsförening hörande mejerierna visa sig växlingarna i tillverkningen vara större än i tillförseln.

Försäljningen av ost. En sammanställning av uppgifterna angående försäljningen av ost får det utseende, tablån å följande sida visar. Från Västerbottens län ha inga uppgifter inkommit angående försäljningen månadsvis, och för Jämtlands län äro uppgiftslämnarna så få, att siffrorna kunna ha präglats av tillfälligheter.

	Försäljning av ost					
	Älvsborgs o. Skaraborgs l.		Jämtlands l.		Lantmännens mjölkförs.fören.	
	1927	1928	1927	1928	1927	1928
Antal uppgiftslämnare	38	65	2	3	29	29
Hela årskvantiteten (ton).....	800	1 430	21	34	1 048	1 130
därav under januari (%)	7·3	7·2	1·2	2·6	6·0	4·1
februari »	7·6	7·0	2·1	3·6	5·3	7·9
mars »	8·0	7·8	1·9	15·7	6·8	7·9
april »	7·1	6·8	8·8	4·3	8·3	7·9
maj »	8·8	6·8	10·7	13·8	10·5	11·1
juni »	8·3	9·0	5·6	4·9	7·1	5·0
juli »	8·4	9·8	6·9	5·9	6·3	7·6
augusti »	10·0	10·5	7·7	14·6	11·7	13·6
september »	10·8	9·6	10·6	10·9	9·5	10·3
oktober »	8·5	9·1	35·0	3·7	14·8	11·3
november »	7·8	8·3	7·2	18·2	9·0	7·5
december »	7·4	8·1	2·3	1·8	4·7	5·8
Samtliga	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Liksom i fråga om tillförsele och tillverkningen har för de i västra Sverige belägna ostmejerierna även försäljningen haft stor omfattning under sommar-månaderna med tendens till stegring under sensommaren. För mejerierna tillhörande Lantmännens mjölkförsäljningsförening äro månadssiffrorna angående försäljningen ganska ojämna.

Tillförsel, tillverkning och försäljning. För att fullständiga den bild av tillförsele, tillverkningen och försäljningen, som i det föregående lämnats, ha, såsom skett beträffande stadsmejerierna, för de ostmejerier, som genomgående kunnat lämna uppgifter rörande de tre nämnda faktorerna, uträknats de tal, som angiva, beträffande tillförsele, månadskvantiteten i promille av hela den invägda mjölkkvantiteten, samt beträffande tillverkningen och försäljningen av ost, tillverknings-, resp. försäljningskvantiteten per 1 000 kg av den under månaden invägda mjölkkvantiteten. Vid dessa uträkningar, vilkas resultat äro återgivna i efterföljande tablå, ha månadsuppgifterna för 1927 och 1928 sammanlagits. För Jämtlands och Västerbottens län avse uppgifterna av skäl, som angivits i det föregående, endast tillförsel och tillverkning.

Till en början må framhållas, att de i tablån redovisade fyra grupperna av mejerier i fråga om den i genomsnitt per 1 000 kg invägd råvara tillverkade kvantiteten ost förete en del olikheter med högsta kvantiteten (100 kg) för Jämtlands län och avgjort lägsta för de till Lantmännens mjölkförsäljningsförening anslutna mejerierna (40·5 kg). Förutom av vilka ostsorter, som tillverkas, bero dessa skiljaktigheter naturligtvis i främsta rummet av i vilken utsträckning den invägda råvaran användes för andra ändamål än osttillverkning och, såsom förut framhållits, spela dylika ändamål en väsentlig roll för de sistnämnda mejerierna.

Månad	Älvsborgs o. Skaraborgs län			Jämtlands län		Västerbottens län		Lantmännens mjölkförsäljningsförening		
	Tillförsel av oskummad mjölk i promille av hela den invägda mjölkkvantiteten	Tillverkningen av ost	Försäljningen av ost	Tillförsel av oskummad mjölk i promille av hela den invägda mjölkkvantiteten	Tillverkningen av ost per 1 000 kg av den under månaden invägda mjölkkvantiteten	Tillförsel av oskummad mjölk i promille av hela den invägda mjölkkvantiteten	Tillverkningen av ost per 1 000 kg av den under månaden invägda mjölkkvantiteten	Tillförsel av oskummad mjölk i promille av hela den invägda mjölkkvantiteten	Tillverkningen av ost	Försäljningen av ost
Januari . . .	75.1	84.9	70.6	98.2	98.7	183.8	83.0	88.0	45.9	17.6
Februari . . .	69.7	84.6	78.2	98.0	99.3	213.7	83.4	84.1	47.7	24.5
Mars	72.5	83.0	83.8	108.5	98.4	215.5	83.6	90.1	45.8	25.2
April	73.5	82.8	72.8	98.5	98.9	160.5	85.7	86.7	43.8	29.0
Maj	81.0	80.7	71.9	98.8	99.9	109.4	85.6	86.7	38.6	38.6
Juni	95.5	84.4	70.5	89.0	100.4	44.8	88.9	88.1	42.6	21.1
Juli	104.4	84.9	69.2	64.6	101.4	7.3	84.4	87.6	39.8	24.6
Augusti	100.8	85.0	78.1	46.5	98.4	—	—	82.9	35.7	47.2
September . . .	97.2	86.0	79.0	54.4	99.8	—	—	81.9	40.1	37.5
Oktober	82.0	85.4	82.7	69.3	102.7	—	—	73.1	30.9	54.9
November . . .	71.4	84.6	88.8	74.3	102.3	4.1	82.7	70.2	30.5	36.8
December . . .	76.9	85.3	78.9	99.9	101.1	60.9	86.2	80.6	41.3	20.4
Samtliga	1 000.0	84.4	76.7	1 000.0	100.0	1 000.0	84.4	1 000.0	40.5	30.9

Genom tablans siffror kommer den för ostmejerierna i västra Sverige under sommaren mera omfattande osttillverkningen tydligt till uttryck. Tillverkningens storlek i förhållande till den invägda råvarumängden, som för sommarmånaderna anges av talen 84.4, 84.9 och 85.0, är i nivå med eller överstiger den genomsnittliga, vartill kommer, att mjölktilförseln, för vilken siffrorna äro resp. 95.5, 104.4 och 100.8, då når sin högsta höjd. De karakteristiska drag, som beträffande säsongvariationerna förut påvisats för mejerierna i Jämtlands och Västerbottens län, framträda även i den här ovan meddelade tabellsammansättningen.

F. Andelsmejeriernas kapital- och kreditförhållanden.

Rörande mejeriernas kapital- och kreditförhållanden ha uppgifter inhämtats endast från andelsmejerierna. Att på grundval av dessa uppgifter lämna någon allsidig belysning av förhållandet mellan tillgångar och skulder vid ifrågasvarande mejerier låter sig icke göra. Dels torde siffrorna till följd av olikheter i mejeriernas bokföring lida av en viss osäkerhet, dels lägga ofullständigheter i de avgivna svaren hinder i vägen härför.

De vid tabelleringen av uppgifterna framkomna resultaten ha satts i relation till det antal mejerier, som i varje särskilt fall varit uppgiftslämnare. Såsom i annat sammanhang framhållits, är härmed den olägenheten förknippad, att de erhållna jämförelsetalen icke genomgående komma att bygga på uppgifter från *samma* mejerier, och denna olägenhet gör sig naturligtvis mest märkbar i sådana fall, där uppgiftslämnarnas antal är ringa i förhållande till det antal uppgiftslämnare, som i sin helhet äro företrädade i materialet. För att göra uppgifterna inbördes jämförbara ha därför vid sidan av de nyss angivna genomsnittstalen även uträknats siffror, som utvisa ställningen i förhållande till den invägda råvarans mängd eller per 1 000 kg invägd råvara.

Beträffande formulärets avfattning av de frågor, som röra kapital- och kreditförhållandena, hänvisas till å sid. 5 ff. meddelade avskrifter av formulären. Det räkenskapsår, som uppgifterna gälla, är 1928 eller närmast motsvarande räkenskapsår. Framhållas må i detta sammanhang, att då ostmejerierna i Älvsborgs och Skaraborgs län nästan samtliga äro uppköpsmejerier, endast något enstaka ostmejeri ingår i den mejerigrupp, som i det följande benämnes västra gruppen. Inom östra och södra grupperna sakna ostmejerierna representation.

Fastigheter, maskiner och inventarier. De angående *fastigheterna* meddelade upplysningarna avse taxeringsvärdet, brandförsäkringsvärdet och bokförda värdet samt vidare byggnadsår och ombyggnadsår. Efterföljande tablå lämnar en överblick över de skiljaktigheter, som beträffande de tre förstnämnda faktorerna förefinnas mellan mejerier av olika driftsriktning m. m. Med hela antalet uppgiftslämnare avses i tablån de mejerier sammantagna, som lämnat svar å en eller flera av de å formuläret framställda frågorna rörande kapital- och kreditförhållandena.

	Hela antalet upp- giftsköpare	Därav med upp- gift om			Värde i medeltal per mejeri (kr)			Värde per 1 000 kg invägd råvara (öre)		
		taxe- rings- värde	brand- försäk- rings- värde	bok- fört värde	Taxe- rings- värde	Brand- försäk- rings- värde	Bok- fört värde	Taxe- rings- värde	Brand- försäk- rings- värde	Bok- fört värde
Distributionsmejerier . . .	14	13	11	12	46 654	66 120	49 619	3 611	5 627	3 915
Blandade mejerier	71	70	67	64	43 082	61 126	35 449	1 948	2 721	1 549
Smörmejerier	45	43	38	40	19 114	32 256	16 659	1 145	1 767	942
Ostmejerier	26	23	21	15	8 883	16 012	15 194	4 750	8 385	8 190
Storleksgrupp I	36	34	29	24	7 950	14 797	11 022	4 572	8 699	6 276
II	49	45	41	41	14 017	23 467	15 647	2 142	3 641	2 446
III	45	44	42	40	34 716	55 568	32 253	1 829	2 931	1 699
IV	16	16	15	16	69 463	89 100	56 133	1 799	2 274	1 454
V	10	10	10	10	110 850	132 310	66 414	1 654	1 974	991
Östra gruppen	54	50	46	44	32 126	46 363	26 517	1 845	2 678	1 457
Södra »	19	19	19	19	74 737	98 284	47 889	1 471	1 934	942
Västra »	21	21	17	16	12 405	25 353	16 580	818	1 465	959
Norra »	62	59	55	52	23 079	35 520	27 241	4 227	6 263	4 582

Såsom framgår av en jämförelse mellan talen i tabellens första kolumn och talen i de tre därpå följande kolumnerna, ha i allmänhet uppgifter angående fastigheterna lämnats tämligen fullständigt.

Fördelningen efter *driftsriktning* visar, att distributionsmejerierna representera de största fastighetsvärdena per mejeri räknat och ostmejerierna de minsta. I förhållande till den invägda råvarans mängd ha däremot de senare drygare fastighetskostnader än övriga mejerier. Smörmejerierna redovisa i detta avseende de lägsta värdena.

Brandförsäkringsvärdet överstiger ganska avsevärt såväl det taxerade som det bokförda värdet, vilket sistnämnda å sin sida för blandade mejerier och smörmejerier är lägre men för ost- och distributionsmejerier högre än det taxerade värdet. Jämförelsetalen av båda slagen giva härutinnan överensstämmande utslag. Särskilt för ostmejerierna är skillnaden mellan taxerings- och bokföringsvärdet framträdande.

Storleksgrupperingen ger naturligtvis såsom resultat stigande fastighetsvärdet per mejeri vid övergång från en lägre till en högre storleksordning. Utvecklingen är däremot den rakt motsatta, när värdena sättas i relation till den invägda råvaran. Tydligast kommer ifrågavarande förhållande till uttryck vid en jämförelse mellan de i tabellens sista kolumn angivna talen. I detta sammanhang må framhållas, att ostmejerierna tillhöra de lägsta storleksgrupperna.

Lokalt sett visa mejerierna, såsom tablåns siffror giva vid handen, ganska betydande skiljaktigheter i fråga om fastighetsvärdena. Till stor del torde

dessas skiljaktigheter betingas av olikheter i mejeriernas driftsriktning. Bidragande till att siffrorna, angivande värdet per 1 000 kg invägd råvara, äro så höga för norra gruppen, har sålunda säkerligen varit, att ostmejerierna i Jämtlands och Västerbottens län, vilka på ett undantag när äro andelsmejerier, inom denna grupp utgöra ett betydande inslag.

Uppgifter rörande *byggnadsår* ha lämnats av 151 andelsmejerier, och av dessa ha 40 (26·5 %) meddelat, att ombyggnad ägt rum samt angivit året härför. Uträknas på grundval av dessa uppgifter mejeribygnadernas ålder år 1928 och sammanställas de så erhållna talen, visar sig mejeriernas fördelning i detta hänseende bliva nedan angivna. Där ombyggnad ägt rum, har åldern räknats från ombyggnadsåret. För sistnämnda slag av mejerier meddelas vidare åldern vid ombyggnaden.

Mejeribygnadens ålder	Å r 1 9 2 8 Antal mejerier	Vid ombyggnad Antal mejerier
—10 år	39	3
11—20 »	56	12
21—30 »	28	14
31—40 »	23	9
över 40 »	5	2
Samtliga	151	40

För närmare en femtedel av ovanstående 151 mejerier hade mejeribygnaden år 1928 en ålder av över 30 år.

	Hela antalet upp- giftsämnen	Därav med upp- gift om		Värde i medeltal per mejeri (kr)		Värde per 1000 kg invägd råvara (öre)	
		brand- försäk- rings- värde	bok- fört värde	Brand- försäk- rings- värde	Bok- fört värde	Brand- försäk- rings- värde	Bok- fört värde
Distributionsmejerier	14	10	18	23 540	18 847	2 129	1 513
Blandade mejerier	71	64	64	30 678	18 803	1 318	825
Smörmejerier	45	35	40	20 243	11 775	1 156	676
Ostmejerier	26	17	15	8 212	6 762	4 106	3 927
Storleksgrupp I	36	23	24	6 955	4 098	4 021	2 447
II	49	39	43	12 098	10 026	1 923	1 607
III	45	39	39	24 971	15 215	1 350	798
IV	16	15	16	40 610	30 118	1 069	780
V	10	10	10	83 215	40 982	1 241	611
Östra gruppen	54	45	47	24 448	14 149	1 419	814
Södra »	19	18	19	58 314	30 355	1 144	597
Västra »	21	14	15	15 714	14 255	875	821
Norra »	62	49	51	13 823	10 959	2 242	1 880

Beträffande *maskiner och inventarier* ha uppgifter meddelats angående brandförsäkringsvärdet och bokförda värdet. Ett sammanställande av dessa uppgifter på motsvarande sätt, som skett för fastigheterna, lämnar det resultat, som framgår av tablan å föregående sida.

Samma karakteristiska skiljaktigheter, som kännetecknade mejerierna av olika slag, när jämförelsen avsåg fastighetsvärdet, komma i stort sett till synes, även när siffrorna över värdet å maskiner och inventarier sammanställas. Ostmejerierna redovisa sålunda de lägsta värdena, räknat efter per mejeri men de högsta, räknat efter per 1 000 kg invägd råvara.

Värdena av fastigheter, maskiner och inventarier sammantagna torde åtminstone i viss grad kunna betraktas såsom ett uttryck för de kapitalvärden, som äro knutna till mejerierna. De i det föregående anförda siffrorna giva följaktligen, om de sammanställas, en bild av ställningen i detta hänseende för de i undersökningen ingående andelsmejerierna. I sin helhet utgöra dessa 156, av vilka dock från ett och annat, såsom förut nämnts och tabläerna giva vid handen, erforderliga uppgifter icke erhållits. Då antalet andelsmejerier i hela landet år 1928 utgjorde 692 och totala antalet mejerier 1 673, äro sålunda av landets andelsmejerier omkring 20 % och av samtliga mejerier omkring 10 % företrädda i de frågor, som här beröras. En beräkning på grundval av det föreliggande materialet av de belopp, som för mejerirörelsen i dess helhet äro nedlagda i fastigheter, maskiner och inventarier, kan följaktligen med hänsyn till exaktheten endast bliva likvärdig med en uppskattning.

Vid de i det följande återgivna beräkningarna ha utgångspunkten varit de tal, som för fastigheter, maskiner och inventarier sammantagna angiva dels brandförsäkringsvärdet, dels bokförda värdet per 1 000 kg invägd råvara. Brandförsäkringsvärdet torde måhända i detta sammanhang få anses giva den verklighetstrognare bilden av de förhållanden, som skola belysas, då detsamma anger de belopp, som vid en nyanskaffning äro erforderliga. För att få ett bredare underlag för beräkningarna ha dessa verkställts med användande av såväl de för mejerier av olika driftsriktning som av olika storleksordning uträknade jämförelsetalen. De resultat, som härvid erhållits, äro sammanförda i nedan angivna tablä.

	Landets samtliga mejerier				Använda jämförelsetal (Öre per 1 000 kg råvara)	
	Antal	Invägd råvara (ton)	Brandför- säkrings- värde (kr)	Bokfört värde (kr)	Brandför- säkrings- värde	Bokfört värde
Distributionsmejerier . . .	80	171 704	13 317 362	9 320 093	7 756	5 428
Blandade mejerier	646	779 147	31 469 747	18 496 950	4 039	2 374
Smörmejerier	399	705 093	20 609 868	11 408 405	2 923	1 618
Ostmejerier	548	124 078	15 498 583	15 034 531	12 491	12 117
S:a	1 673	1 780 022	80 895 560	54 259 979	—	—
Storleksgrupp I	642	96 629	12 291 209	8 428 948	12 720	8 723
II	568	318 495	17 721 062	12 908 602	5 564	4 053
III	325	559 942	23 971 117	13 981 752	4 281	2 497
IV	83	314 682	10 519 819	7 029 996	3 343	2 234
V	55	490 274	15 762 309	7 854 189	3 215	1 602
S:a	1 673	1 780 022	80 265 516	50 208 487	—	—

Enligt ovanstående skulle den totala brandförsäkringssumman uppgå till i runt tal 80 miljoner kronor och det bokförda värdet till något över 50 miljoner kronor. De bägge olika beräkningssätten giva, såsom framgår av tablåns slut-siffror, tämligen näraliggande resultat.

Lager av mejeriprodukter, utestående fordringar samt tillgångar i övrigt. Be-träffande värdet vid räkenskapsårets slut av inneliggande lager av mejeripro-dukter samt utestående fordringar skulle vid uppgifternas avgivande ett sär-skiljande göras, medan i fråga om sådana tillgångar som förbrukningsartiklar, drittlar och kontanta tillgångar (övriga tillgångar) det sammanlagda beloppet skulle angivas. Användbarheten av det i dessa avseenden föreliggande ma-terialiet är emellertid av vissa skäl starkt beskuren. Möjlighet har nämligen icke alltid förelegat att, när formulärets fråga av vederbörande uppgiftsläm-nare lämnats obesvarad, kunna avgöra, huruvida svarets uteblivande orsakats av att någon tillgång av dylikt slag ej disponerats eller berott på, att den be-gärda upplysningen av bokföringstekniska eller andra skäl icke kunnat läm-nas. De i det följande anförda siffrorna kunna på den grund endast göra anspråk på att belysa ställningen i detta avseende för sådana mejerier, som uppgivit sig inneha tillgångar av det slag, varom här är fråga. Med hänsyn till den begränsning, som sålunda föreligger i fråga om siffrornas använd-barhet, ha jämförelsetal endast uträknats för mejerier av olika driftsriktning. De resultat, som därvid erhållits, återgivnas här nedan:

	Uppgiftslämnare		Värde i medeltal per mejeri (kr)	Värde per 1 000 kg invägd råvara (öre)
	Hela antalet	Därav här ingående		
<i>Lager av mejeriprodukter</i>				
Distributionsmejerier	14	8	1 285	117
Blandade mejerier	71	60	5 763	256
Smörmejerier	45	31	2 317	133
Ostmejerier	26	16	12 023	6 934
<i>Utestående fordringar</i>				
Distributionsmejerier	14	10	17 442	1 231
Blandade mejerier	71	55	23 478	990
Smörmejerier	45	24	9 080	559
Ostmejerier	26	9	4 300	3 328
<i>Tillgångar i övrigt</i>				
Distributionsmejerier	14	12	2 549	196
Blandade mejerier	71	60	4 070	174
Smörmejerier	45	35	2 765	164
Ostmejerier	26	15	1 775	985

I fråga om lager av mejeriprodukter redovisa ostmejerierna det avgjort största värdet och distributionsmejerierna det minsta. De förra uppvisa be-träffande utestående fordringar det lägsta beloppet absolut taget men i för-hållande till den invägda råvaran det högsta.

Inbetalt insatskapital, ansvarsförbindelser och fonder. Rörande inbetalt insatskapital ha tämligen många mejerier lämnat meddelande, medan i fråga om ansvarsförbindelser och fonder uppgiftslämnarnas antal är så ringa, att några siffror icke ansetts böra framläggas.

Växlingarna i det inbetalta insatskapitalets storlek för mejerier av olika driftsriktning och storleksordning belysas av efterföljande siffror:

	Uppgiftslämnare		Insatskapital i medeltal per mejeri (kr)	Insatskapital per 1 000 kg invägd råvara (öre)
	Hela antalet	Därav här ingående		
Distributionsmejerier	14	10	34 638	2 502
Blandade mejerier	71	51	7 792	370
Smörmejerier	45	31	5 654	376
Ostmejerier	26	18	8 532	4 412
Storleksgrupp I	36	24	6 458	3 968
II	49	37	7 975	1 287
III	45	34	11 727	624
IV	16	8	21 294	568
V	10	7	7 645	106

Här observeras, att i förhållande till den invägda råvarans mängd insatskapitalet är högst för ostmejerierna samt att detsamma sjunker, när råvarumängden ökar.

Skulder. Redovisningen av skulderna skulle enligt formuläret innefatta dels uppgifter angående skuldernas sammanlagda belopp, dels ett angivande av huru detta belopp fördelar sig på 1) lån mot inteckningar, 2) skulder å maskiner och inventarier och 3) övriga skulder. Samma svårighet, som i ett föregående kapitel omnämnts vara för handen vid den statistiska bearbetningen

	Uppgiftslämnare		Total skuld	
	Hela antalet	Därav här ingående	Per mejeri (kr)	Per 1 000 kg invägd råvara (öre)
Distributionsmejerier	14	13	41 215	3 170
Blandade mejerier	71	67	40 589	1 810
Smörmejerier	45	40	12 570	845
Ostmejerier	26	22	13 655	8 392
Storleksgrupp I	36	34	8 612	5 053
II	49	42	12 879	1 962
III	45	43	30 016	1 593
IV	16	14	73 676	1 912
V	10	9	100 292	1 459
Östra gruppen	54	52	17 427	1 053
Södra »	19	18	70 087	1 380
Västra »	21	18	10 684	824
Norra »	62	54	31 452	5 776

av de influtna uppgifterna rörande tillgångarna, nämligen att i vissa fall fastställa, när tillgång förelegat eller ej, har inställt sig även vid behandlingen av materialet rörande skulderna. Med tillhjälp av uppgifterna till den årliga mejeristatistiken har det likväl varit möjligt att i någon mån avlägsna bristerna i detta avseende, varför i den efterföljande redogörelsen rörande det totala skuldbeloppets storlek vid mejerier av olika slag jämväl sådana mejerier äro inbegripna, som ej inneha skulder. Någon tabellering av de uppgifter, som lämnats rörande skuldbeloppets fördelning å lån mot inteckningar m. m., har däremot på grund av materialets ofullständighet icke kunnat företagas. Framhållas må också, att de siffror, som angivas i tablån å föregående sida såsom resultat av bearbetningen, i någon mån kunna ha påverkats av olikheter i mejeriernas bokföring.

Framträdande är vid en jämförelse mellan talen i tablåns sista kolumn den särställning, ostmejerierna intaga i förhållande till övriga mejerier. Skuldbeloppet per 1 000 kg invägd råvara är för de förra mångdubbelt större. Det må erinras om, att även i fråga om värdet å fastigheter, maskiner och inventarier samt tillgångar i allmänhet ostmejerierna på enahanda sätt skilde sig från övriga mejerier. Lägsta siffran förete, såsom också tidigare ofta varit fallet, smörmejerierna. De större mejerierna redovisa enligt sakens natur absolut taget en större skuldsumma än de mindre, men i förhållande till den invägsda råvarumängden är läget på ett undantag när omvänt.

Enligt de uppgifter, som influtit rörande skuldernas beskaffenhet, synas lån mot inteckningar upptaga en betydligt drygare andel av totalskulden än skulder å maskiner och inventarier.

Räntesatser. De upplysningar, som meddelats rörande procentsatser, efter vilka ränta under år 1928 erlagts av mejerierna, äro sammanförda i tablån här nedan, i vilken uppgiftslämnarna grupperats efter den i varje särskilt fall angivna räntefoten. Någon gång har samma uppgiftslämnare meddelat, att två olika räntesatser tillämpats, i vilket fall båda medräknats vid grupperingen.

	Antal uppgiftslämnare, vilka uppgivit procentsatsen vara								S:a	
	4 ¹ / ₂	4 ³ / ₄	5	5 ¹ / ₂	6	6 ¹ / ₂	7	7 ¹ / ₂		
Lån mot inteckningar	4	1	21	8	—	2	1	—	37	
Borgenslån	2	—	28	13	15	4	2	—	64	
Kredit å maskiner och inventarier	—	—	6	3	4	1	—	1	15	
Andra, kortare krediter	—	—	3	4	7	3	7	—	24	
	S:a	6	1	58	28	26	10	10	1	140

Siffrorna åskådliggöra den lägre räntefoten vid lån mot inteckningar och den högre vid kortare krediter.

Anmärkingar och önskemål beträffande kreditförhållandena. Oftast återkommande i de uttalanden, tillsammans ett femtontal, som gjorts rörande läget på kreditmarknaden, är önskemålet, att lägre ränta beviljas vid kreditgivning. Bland andra åtgärder, som förordas, må anföras: lång amorteringstid vid byggnadslån, lån i jordbrukskassa för mejeriföreningar utan personlig ansvarighet samt ökade kreditmöjligheter för höjande av ostens mognadsgrad.

II. Mjölkgrosshandeln.

Såsom redan i inledningen omnämnts, hade undersökningen bl. a. till syfte att belysa vissa spörsmål, som äga samband med grosshandeln med mjölk och grädde. Dylig handel bedrivs förutom av mejerier även av särskilda mjölkgrosshandlare, vilkas rörelse uteslutande eller nära nog uteslutande är inriktad på försäljning av mjölk och grädde, medan mejerierna vid sidan av sådan försäljning i större eller mindre utsträckning ägna sig åt tillverkning av mejeriprodukter. Härav följer, att grosshandelsföretagen med hänsyn till försäljningsformen föga skilja sig från distributionsmejerierna.

Någon statistisk bearbetning i vanlig mening av det från mjölkgrosshandlarna införskaffade materialet har på grund av dettas knapphändighet och ofullständighet icke kunnat ifrågakomma. Det må sålunda erinras om, att antalet inkomna formulär utgör allenast något över ett fyrtiotal, varav ett flertal endast bristfälligt blivit ifyllda. Siffrorna i det följande ha därför endast begränsad räckvidd och kunna blott anses giva en i någon mån vägläggande uppfattning om läget på hithörande områden. Representerade i undersökningen äro städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping samt dessutom några få medelstora och mindre städer.

Mjölkkuppsamlingens organisation. De till mjölkgrosshandlarna riktade frågorna rörande uppsamlingens organisation äro i stort sett av samma innebörd som motsvarande frågor till mejerierna.

Rörande mjölkkuppsamlingsställena ha endast 18 lämnat uppgifter om sådana. Det uppgivna antalet växlar i ganska stor utsträckning. Mjolkproducenterna betecknas i flertalet fall såsom ägare till byggnader och utrustning, som höra till dessa uppsamlingsställen.

Av det trettiotal uppgiftslämnare, som uttalat sig om formerna för mjölkens och gräddens inforslande till affären, uppgiva omkring hälften, att mjölkhämtningen helt eller till någon del sker genom affärens försorg, medan de återstående besvarat frågan härom nekande. Bland de förra överväger det antal, som meddelat, att intransporten såsom en affärens angelägenhet begränsats till att avse endast någon del av den invägda råvaran.

Där mjölkhämtningen ombesörjts av affären, har transporten vanligen skett med bil, varvid 1 à 2 bilar kommit till användning. Det genomsnittliga antalet körturer per dag växlar mellan 1 och 4 och körvägens ungefärliga längd

angives i medeltal ha utgjort från 5 till 35 km. Uträknas på grundval av de inkomna uppgifterna rörande transportkostnaderna den genomsnittliga kostnaden per kg för transporten, visar sig denna uppgå till 1·2 öre. Det må emellertid anmärkas, att uppgifter i detta hänseende endast föreligga från 10 uppgiftslämnare och avse intransport av en råvarumängd uppgående till omkring 4 750 ton.

Inköpen av mjölk och grädde. De rörande inköpen införskaffade uppgifterna, vilka liksom övriga uppgifter hänföra sig till år 1928, beröra dels oskummad mjölk, dels grädde och gälla såväl inköpskvantiteterna som värdet av dessa. Skillnad har därvid gjorts mellan inköp från 1) producenter, 2) mejerier och 3) andra mjölkgrosshandlare. Någon möjlighet att på grundval av dessa uppgifter bestämma mängden av den mjölk och grädde, som genom mjölkgrosshandeln tillföras de orter, som ingå i undersökningen, låter sig icke göra, då åtskilliga uppgifter uteblivit och andra äro behäftade med brister. Materialets utnyttjande i denna del måste sålunda inskränka sig till, att i den mån de anförda uppgifterna kunna anses vara representativa, lämna en bild av inköpens fördelning efter inköpskällan och de pris, som därvid tillämpats.

I fråga om inköpen av oskummad *mjölk* utfaller fördelningen som följer:

	Antal inköpare	Inköpt kvantitet (ton)	%	Inköps- värde Totala (kr)	Öre per kg
Från producenter	25	21 630	55·7	3 420 062	15·8
» mejerier	26	15 551	40·0	2 594 571	16·7
» andra mjölkgrosshandlare . . .	1	1 689	4·3	268 606	15·9
Samtliga ¹	35	38 870	100·0	6 283 239	16·2

Tabellen anger, att av de 35 mjölkgrosshandlare, som redovisat inköp av mjölk, 25 inköpt sådan från producenter och 26 från mejerier, varav följer, att i åtskilliga fall inköpen verkställdes från båda dessa håll. Endast i ett fall förekom inköp från annan grosshandlare.

Den inköpta kvantiteten uppgår till omkring 39 000 ton, vilket antyder, att mjölkgrosshandeln spelar en ganska betydande roll vid mjölkdistributionen. För närmare 60 % av den nyssnämnda kvantiteten har Stockholm varit tillförselorten. Den största mängden eller 55·7 % av den totala har inköpts direkt från mjölkproducenter. I detta sammanhang må omnämnas, att enligt tab A, sid. 36, försäljningen av oskummad mjölk till grosshandlare m. fl. för de 54 mejerier, som redovisat dylik försäljning, uppgick till omkring 23 650 ton.

Priset har i genomsnitt utgjort 16·2 öre per kg. Den från mejerier inköpta mjölken har betingat ett något högre pris eller ungefär 1 öre mera per kg än den från producenter inköpta.

Sammanställas motsvarande uppgifter för inköpen av *grädde*, bliva siffrorna följande:

¹ Se not å sid. 58.

	Antal inköpare	Inköpt kvantitet (ton)	%	Inköps- värde (kr)	%
Från producenter	5	525	19.5	422 227	13.4
» mejerier	29	2 156	80.0	2 702 355	85.8
» andra mjölkgrosshandlare . . .	1	13	0.5	25 816	0.8
Samtliga ¹	31	2 694	100.0	3 150 398	100.0

Då uppgifterna hänföra sig till all grädde, oavsett dennas fördelning å tjock och tunn grädde, har i tablån här ovan endast inköpsvärdet angivits. — Den långt övervägande kvantiten eller 80 % har inköpts från mejerier.

Försäljningen av mjölk och grädde. Liksom beträffande mejerierna ha även i fråga om mjölkgrosshandlarna uppgifter inhämtats angående det sätt, varpå försäljningen av mjölk och grädde i huvudsak är ordnad. Upplýsning har sålunda begärts rörande försäljningens fördelning på olika försäljningsgrenar, fördelningen mellan tjock och tunn grädde samt rörande försäld och återlevererad skummjölk m. m.

Vid uppdelningen å olika försäljningsgrenar har skillnad gjorts mellan försäljning a) till mjölkgrosshandlare och andra större köpare, b) till detaljhandlare och jämförliga köpare, c) genom utminutering i egna försäljningslokaler och d) genom utkörning (försändelse) direkt till förbrukare. För de mjölkgrosshandlare, som lämnat uppgifter rörande försäljningen av oskummad *mjölk*, visar sig fördelningen i detta avseende ha varit följande:

	Antal försäljare	Försäljnings- kvantitet (ton)	% av hela försäljn.
Till mjölkgrosshandlare o. dyl.	8	2 519	8.9
» detaljhandlare o. dyl.	24	19 312	68.1
Genom egen utminutering	19	5 944	21.0
» utkörning till förbrukare	6	565	2.0
Övrig el. ej specificerad försäljning	3	9	0.0
Samtliga ¹	32	28 349	100.0

Av den på ovanstående 32 grosshandlare belöpande försäljningskvantiteten, c:a 28 000 ton, ha omkring 19 000 ton eller 68.1 % försålts till detaljhandlare. Närmast följer egen utminutering med omkring 6 000 ton (21.0 %). Den sistnämnda försäljningen är sålunda till omfattningen betydligt underlägsen den förra, men räknat efter antalet grosshandlare, som försålt till detaljhandlare (24), resp. genom egen utminutering (19), är skiljaktigheten mindre. Saluvärdet av hela den försålda kvantiteten utgjorde 5 835 314 kr., vilket motsvarar ett genomsnittspris per kg av 20.6 öre. Priset visar förhållandevis små växlingar för städerna i olika delar av landet.

Även i fråga om *grädden* försåldes, såsom framgår av siffrorna här nedan, den ojämförligt större mängden till detaljhandlare.

¹ Se not å sid. 58.

	Antal försäljare	Försäljningskvantitet (ton)	% av hela försäljn.
Till mjölkgrosshandlare o. dyl.	7	204	6.2
» detaljhandlare o. dyl.	24	2 565	78.5
Genom egen utminutering	18	465	14.2
» utkörning till förbrukare	5	6	0.2
Övrig el. ej specific. försäljning	8	28	0.9
Samtliga ¹	30	3 268	100.0

Närmare 80 % av den redovisade kvantiteten ha sålunda försålts till detaljhandlare, medan den egna utminuteringen, som kommer i andra rummet, upptager omkring 14 %.

Huru ovanstående försäljningskvantitet fördelar sig å tjock och tunn grädde, visar efterföljande tablå, som även anger saluvärdet av de försålda kvantiteterna.

	Försäljningskvantitet		Salu värde		
	Ton	%	Totala (kr)	%	Öre per kg
Tjock grädde	1 226	37.5	2 437 137	55.6	199
Tunn »	2 042	62.5	1 947 567	44.4	95
Tillsammans	3 268	100.0	4 384 704	100.0	—

Den tjocka grädden representerar, såsom synes, den betydligt mindre försäljningskvantiteten (37.5 %) men det större saluvärdet (55.6 %).

Efter medelfetthalten hos den tjocka, resp. tunna grädden, gruppera sig *uppgiftslämnarna* på nedan angivna sätt:

Tjock grädde		Tunn grädde	
Fetthalt (%)	Antal	Fetthalt (%)	Antal
22	1	12	3
35	3	13	6
37	1	14	1
38	4	14.5	2
39	1	15	4
40	14	16	1
41	1	18	2
42	2	20	4
45	1	21	2
50	2	25	1
Ej angivet	1	Ej angivet	5
Tillsammans	31	Tillsammans	31

Medan beträffande den tjocka grädden ett tydligt maximum i antalet framträder för gruppen 40 %, är beträffande den tunna grädden fördelningen mera likformig. De uppgiftslämnare, som redovisat den högsta fetthalten hos den tjocka grädden, återfinnas i allmänhet bland dem, som haft hög fetthalt hos den tunna grädden.

¹ Se not å sid. 58.

Antalet *försäljningslokaler* (mjölkbutiker), som vederbörande betjänat sig av vid den *egna* utminuteringsen av mjölk och grädde, är ganska skiftande, naturligtvis beroende av i vilken omfattning denna försäljning i varje särskilt fall bedrivits. För de 25 mjölkgrosshandlare, som lämnat uppgifter om egna försäljningslokaler, uppgår det sammanlagda antalet till 148. I ett tiotal fall har distributionen ägt rum från ett enda försäljningsställe; högsta uppgivna antalet är 48.

I samband med försäljningen av mjölk och grädde har förfrågan även gjorts, huruvida hos detaljhandlarna överbliven mjölk och grädde återtages samt, i sådant fall, huruvida någon ersättning för de återtagna varorna erhålles. Den första frågan har besvarats jakande av 23 uppgiftslämnare, av ett par av dessa med den inskränkningen, att återtagande endast ibland tillämpas, samt av 7 nekande. Rörande ersättningsfrågan uttala sig endast 18 av ovannämnda 23 uppgiftslämnare, och flertalet bland dessa eller 16 uppgiva, att någon ersättning icke erhålles.

I fråga om *skummjölken* ha uppgifter införskaffats, i vilken utsträckning denna försäljes (eller återlämnas) till mjölkleverantörer och till andra köpare. En sammanställning av dessa uppgifter får följande utseende:

	Antal försäljare	Kvantitet		Saluvärde	
		Ton	%	Kr	Öre per kg
Försäld el. återlämnad till mjölkleverantörer	13	1 766	45·2	52 081	2·9
Försäld till andra	22	2 140	54·8	127 412	6·0
Samtliga	25	3 906	100·0	179 493	4·6

Den till andra köpare än mjölkleverantörer försälda skummjölken utgör, såsom synes, här den övervägande kvantiteten (54·8 %). Det på grundval av de uppgivna saluvärdena beräknade medelpriset å skummjölken befinnes för den till mjölkleverantörerna avyttrade vara 2·9 öre per kg. och för den till andra försälda 6·0 öre per kg.

Tillverkningen av mejeriprodukter. Av de uppgifter, som inhämtats rörande tillverkningen av mejeriprodukter, framgår med tydlighet, att sådan endast i mycket ringa utsträckning bedrivs av här ifrågavarande företag. Där dylik tillverkning förekommit, har denna nästan uteslutande bestått i tillverkning av smör. Sammanlagda tillverkningskvantiteten av sistnämnda varuslag utgör för de 12 grosshandlare, som lämnat uppgifter härom, 28 ton och saluvärdet 77 845 kr., motsvarande ett medelpris av 281 öre per kg. Den uppgivna årskvantiteten överstiger endast i två fall 5 ton. Tillverkning av ost omnämnes i två uppgifter och tillverkning av steriliserad grädde i en.

Arbetsmaskiner och apparater. I vilken omfattning, arbetsmaskiner och apparater av olika slag kommit till användning inom mjölkgrosshandelsrörelsen, belyses i efterföljande sammanställning.

	Antal uppgifts- lämnare	Antal maskiner
Separatorer	26	27
Pastöriseringsapparater	21	29
Kärnor	20	21
Kylmaskiner	11	12
Regenerativapparater	16	16
Fasta ångpannor	21	22

Största antalet utgöra pastöriseringsapparaterna och separatorerna, vilket har sin naturliga förklaring däri, att konsumtionsmjölk och gräddade äro mjölk-grosshandelns viktigaste saluprodukter.

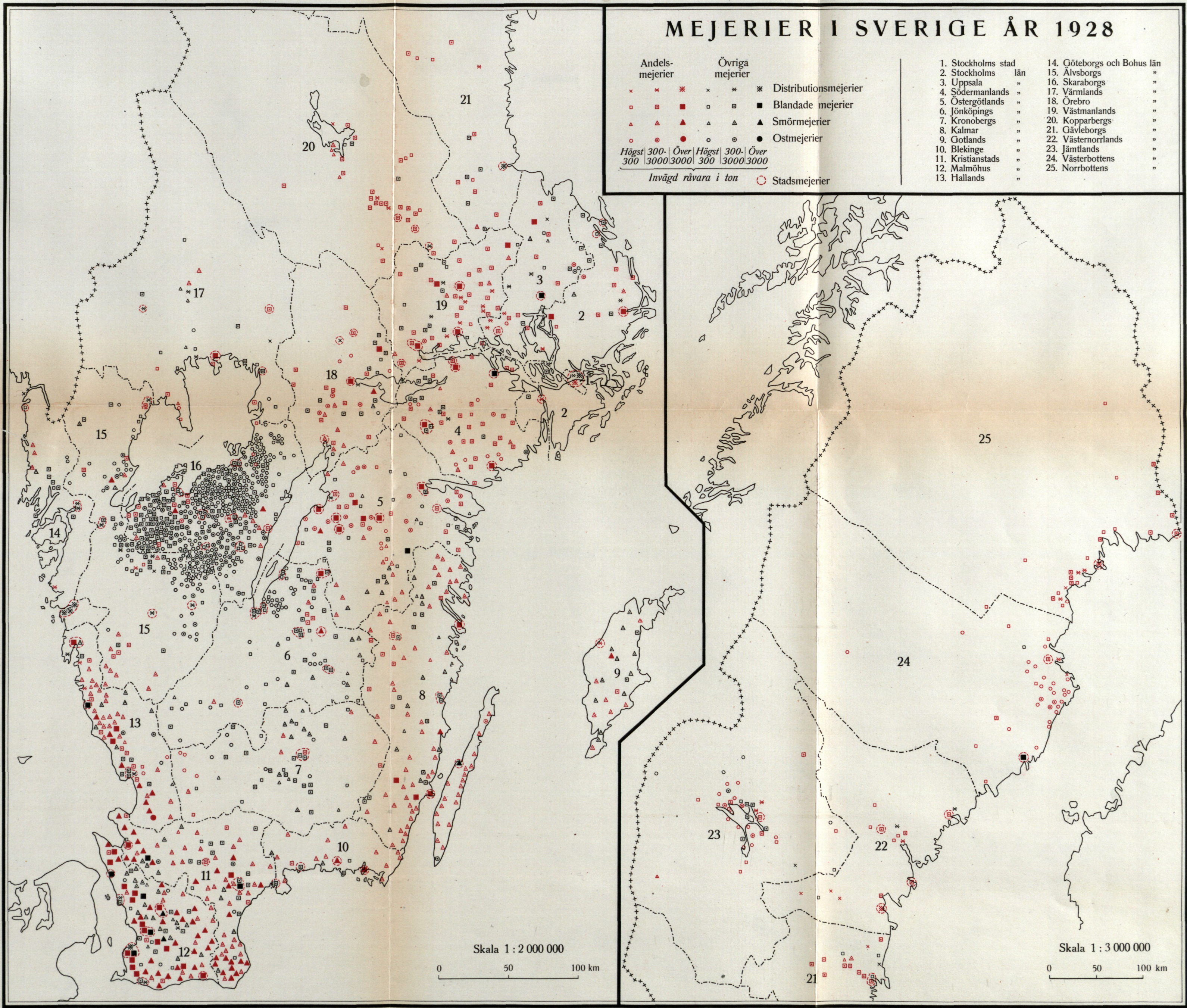
Önskemål beträffande handeln med mjölk och mejeriprodukter. Liksom till mejerierna har även till mjölkgrosshandlarna riktats en förfrågan angående deras önskemål i fråga om handeln med mjölk och mejeriprodukter. Uttalanden härom ha dock endast sparsamt blivit gjorda.

De åtgärder, som förordas, äro bl. a. införande av pastöriseringstvang beträffande konsumtionsmjölk, koncentrerings av såväl parti- som minutförsäljningen, propaganda för mjölkkonsumtion, beskärande av återförsäljarnas marginal vid försäljningen samt kontroll över den s. k. flaskhandeln med mjölk.

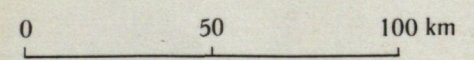
MEJERIER I SVERIGE ÅR 1928

Andelsmejerier		Övriga mejerier														
x	x	x	x	✱ Distributionsmejerier												
□	■	□	■	■ Blandade mejerier												
△	△	△	△	▲ Smörmejerier												
○	●	○	●	● Ostmejerier												
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Högst</th> <th>300-3000</th> <th>Över 3000</th> <th>Högst</th> <th>300-3000</th> <th>Över 3000</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>300</td><td>3000</td><td>3000</td> <td>300</td><td>3000</td><td>3000</td> </tr> </tbody> </table>				Högst	300-3000	Över 3000	Högst	300-3000	Över 3000	300	3000	3000	300	3000	3000	
Högst	300-3000	Över 3000	Högst	300-3000	Över 3000											
300	3000	3000	300	3000	3000											
Invägd råvara i ton				○ Stadsmejerier												

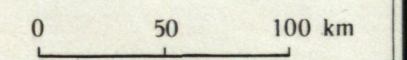
1. Stockholms stad	14. Göteborgs och Bohus län
2. Stockholms län	15. Älvsborgs "
3. Uppsala "	16. Skaraborgs "
4. Södermanlands "	17. Värmlands "
5. Östergötlands "	18. Örebro "
6. Jönköpings "	19. Västmanlands "
7. Kronobergs "	20. Kopparbergs "
8. Kalmar "	21. Gävleborgs "
9. Gotlands "	22. Västernorrlands "
10. Blekinge "	23. Jämtlands "
11. Kristianstads "	24. Västerbottens "
12. Malmöhus "	25. Norrbottens "
13. Hallands "	

Skala 1 : 2 000 000

Skala 1 : 3 000 000

Socialstatistik.

- Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk, av kommerskollegii avdelning för arbetstatistik: år 1911; av socialstyrelsen: åren 1912—1928.
- Lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden inom olika bygder och å typiska lantegendomar, av socialstyrelsen (utgiv. 1915).
- Kollektivavtal i Sverige, av socialstyrelsen: åren 1911—1922.
- Kollektivavtal i Sverige vid årskiftet 1920/21, av socialstyrelsen: I och II.
- Arbetsinställelser i Sverige, av socialstyrelsen: åren 1911—1922.
- Arbetsinställelser och kollektivavtal samt förlikningsmännens verksamhet, av socialstyrelsen: åren 1923—1928.
- 1912—1914 samt 1920 års allmänna bostadsräkningar, av socialstyrelsen.
- Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen, av socialstyrelsen: åren 1912—1920. (Seriens fortsättning ingår i Sociala meddelanden.)
- Kooperativ verksamhet i Sverige, av socialstyrelsen: åren 1908—1928.
- Livsmedels- och bostadspriser i Sverige, av socialstyrelsen: åren 1910—1912.
- Den offentliga arbetsförmedlingen i Sverige 1902—1912, 1913—1922, av socialstyrelsen.
- Arbetslöshetsräkningen och de lokala arbetslöshetsundersökningarna i Sverige år 1927, av socialstyrelsen.
- Sjömansyrket i Sverige, av socialstyrelsen: I och II (utgiv. 1915, 1919).
- Olycksfall i arbete, av socialstyrelsen: åren 1910—1917; av riksförsäkringsanstalten: åren 1918—1927.
- Undersökning rörande vissa hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien i Sverige, av socialstyrelsen (utgiv. 1915).
- Hamnarbetaryrket i Sverige, av socialstyrelsen (utgiv. 1916).
- De mindre bemedlades bostadsförhållanden i vissa städer, av socialstyrelsen: I—III (utgiv. 1916—1918).
- Arbetstidens längd vid frisørsalonger och badinrättningar i Sverige, av socialstyrelsen (utgiv. 1916).
- Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland, av socialstyrelsen (utgiv. 1916).
- Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914, av socialstyrelsen: I—III.
- Levnadskostnaderna på landsbygden i Sverige vid år 1920, av socialstyrelsen.
- Levnadskostnaderna i städer och industriorter omkring år 1923, av socialstyrelsen.
- Livsmedelsförbrukningen inom mindre bemedlade hushåll, av socialstyrelsen: åren 1914—1918.
- Svensk hemindustri, av socialstyrelsen: I och II (utgiv. 1917).
- Arbetstiden inom industri och hantverk m. m. vid år 1917, av arbetstidskommittén.
- De ideella föreningarna i Sverige och deras ekonomiska förhållanden år 1917, av socialstyrelsen.
- Undersökningar angående alkoholens sociala skadeverkningar, av socialstyrelsen (utgiv. 1921).
- Arbetsförhållandena för hotell- och restaurangpersonalen i Sverige, av socialstyrelsen (utgiv. 1922).
- Löner och levnadskostnader vid statens järnvägsbyggnader m. m., av socialstyrelsen (utgiv. 1924).
- Befattningshavare i statens och de större städernas tjänst. Deras antal och löneförmåner åren 1919—1924, av socialstyrelsen.
- Arbets- och löneförhållandena för affärsanställda i Sverige, av socialstyrelsen (utgiv. 1925).
- Löneförhållandena för försvarsväsendets civila arbetare och med dessa jämförliga arbetargrupper i enskild tjänst, av socialstyrelsen (utgiv. 1927).
- Hyresräkningen år 1924, av socialstyrelsen: I och II; 1926.
- Kroppsutvecklingen hos minderåriga industriarbetare i Sverige, av socialstyrelsen (utgiv. 1925).
- Statstjänstemännens bisysslor, av socialstyrelsen (utgiv. 1928).

Inkomst och förmögenhet.

- Taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt, av statistiska centralbyrån: åren 1917 och 1920.
- Skattetaxeringarna, av statistiska centralbyrån: åren 1922—1930.
- Fattigvården, av statistiska centralbyrån: åren 1918—1928. [Litt. U.]
- Rättsväsen,
- Domstolarnas och de exekutiva myndigheternas verksamhet, av statistiska centralbyrån: åren 1913—1918, 1921—1928. [Litt. B.]
- Brottsligheten, av statistiska centralbyrån: åren 1913—1927. [Litt. B.]
- Konkurser, avslutade åren 1914—1920, av statistiska centralbyrån. [Litt. B.]
- Konkurser, upphörda åren 1926—1928, av statistiska centralbyrån. [Litt. B.]

Fängvården, av fängvårdsstyrelsen: åren 1911—1928. [Litt. G.]

Undervisning.

Folkskolorna, av ecklesiastikdepartementet: åren 1911—1914 samt redovisningsåren 1915/1916—1918/1919. [Litt. P.]

Folkskolorna och högre folkskolorna, av skolöverstyrelsen: redovisningsåren 1919/1920—1920/1921; 1926/1927.

Statens allmänna läroverk, av ecklesiastikdepartementet: läsåren 1911/1912—1918/1919. [Litt. P.]

Statens allmänna läroverk läsåret 1919/1920 samt realskol- och studentexamina år 1920, av skolöverstyrelsen.

Statens allmänna läroverk, kommunala mellanskolor och privatläroverk, av skolöverstyrelsen: läsåren 1920/1921 och 1921/1922.

De kommunala mellanskolorna och privatläroverken, av ecklesiastikdepartementet: läsåret 1916/1917.

De kommunala mellanskolorna, av ecklesiastikdepartementet: läsåren 1917/1918—1919/1920. Privatläroverken, av ecklesiastikdepartementet: läsåren 1917/1918—1919/1920.

Det högre skolväsendet, av skolöverstyrelsen: läsåret 1927/1928.

Lärarutbildningen, av ecklesiastikdepartementet: läsåren 1916/1917—1919/1920; av skolöverstyrelsen: 1920/1921, 1921/1922, 1927/1928.

Realskol- och studentexamina år 1919, av ecklesiastikdepartementet.

Donationer vid allmänna läroverk, kommunala mellanskolor och privatläroverk år 1919, av skolöverstyrelsen.

Yrkesundervisningen, av skolöverstyrelsen: åren 1919—1922.

Allmänna val.

Riksdagsmannavalen, av statistiska centralbyrån: åren 1909—1928. [Litt. R.]

Landstingsmannavalen, av statistiska centralbyrån: åren 1912—1918. [Litt. R.]

Kommunala valen, av statistiska centralbyrån: åren 1919—1926/1927.

Finanser.

Accispliktiga näringar, av kontrollstyrelsen: åren 1911/1912—1928/1929. [Litt. V.]

Brännvinsförsäljningen, av kontrollstyrelsen: åren 1914—1918. [Litt. V.]

Rusdrycksförsäljningen, av kontrollstyrelsen: åren 1919—1922.

Rusdrycksförsäljningen m. m., av kontrollstyrelsen: åren 1923—1929.

Kommunernas finanser, av statistiska centralbyrån: åren 1918—1927. [Litt. U.]

Statistiska meddelanden.

- Ser. A. Tillfälliga statistiska undersökningar.** Band I: 1. Dödlighets- och livslängdstabeller för åren 1816—1910; 2. Statens utarrenderade domäner arrendeaåret 1910—11; 3. Stadsfullmäktigvalen åren 1911 och 1912 m. m.; 4—5, 10. Utom äktenskapet födda barn; 6. Dödligheten i lungrot i Sverige åren 1906—1910; 7. Husdjursräkningen sommaren 1915; 8. Stadsfullmäktigvalen åren 1913 och 1914; 9. Husdjursräkningen 1 juni 1916; Band II: 1. Husdjursräkningen 1 juni 1917; 2. Arealinventeringen 20 juni 1917; 3. Husdjursräkningen 1 juni 1918; 4. Stadsfullmäktigvalen åren 1915 och 1916; 5. Arealinventeringen 1 juni 1918; 6. Stadsfullmäktigvalen åren 1917 och 1918; Band III: 1. Statistisk översikt av det svenska näringslivets utveckling åren 1870—1915; 2—3. Arealinventeringen och husdjursräkningen 1 juni 1919; Band IV: 1. Jordbrukskassorna och centralkassorna för jordbrukskredit åren 1916—1923; 2. Brödsädesförbrukningen vid vissa mindre jordbruk (utgiv. 1928); 3. Försäkrings- och trolshetabrotten åren 1921—1927; 4. Undersökning angående mejerihanteringen (utg. 1930).
- Ser. C. Månadsstatistik över handeln,** av kommerskollegiet: åren 1913—1929; 1930, häfte 1—11.
- Ser. D. Järnvägsstatistiska meddelanden,** av järnvägsstyrelsen: åren 1912—1929; 1930, häfte 1—9.
- Ser. E. Uppgifter om bankerna,** av bankinspektionen: åren 1912—1929; 1930, häfte 1—11.
- Ser. F. Sociala meddelanden,** av socialstyrelsen [kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik] åren 1912—1930.

Statistisk årsbok för Sverige, *Annuaire statistique de la Suède,* av statistiska centralbyrån: årg. 1914—1930.

Årsbok för Sveriges kommuner, av statistiska centralbyrån: årg. 1918—1930.